DOĞAN KARDEŞ ■ SEÇME ÖYKÜLER

Nezihe Meriç

Zor Yokuşu

3. baskı

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

NEZİHE MERİÇ • ZOR YOKUŞU
YKY

ZOR YOKUŞU

Seçme Öyküler

•

Nezihe Meriç

Nezihe Meriç'in
YKY'deki kitapları:

Yandırma *(1998)*
Toplu Öyküler I *(1998)*
Toplu Öyküler II *(1998)*
Korsan Çıkmazı *(1999)*
Alacaceren *(2003)*
Toplu Oyunlar *(2003)*
Çavlanın İçinde Sessizce *(2004)*
Çisenti *(2005)*
Gülün İçinde Bülbül Sesi Var *(2007)*

Doğan Kardeş
Zor Yokuşu *(Seçme Öyküler, 2010)*

NEZİHE MERİÇ

Zor Yokuşu

Seçme Öyküler

Hazırlayan
Güven Turan

Yapı Kredi Yayınları

Yapı Kredi Yayınları – 3186
Doğan Kardeş – 280
—ilkgençlik—

Zor Yokuşu / Nezihe Meriç
Hazırlayan: Güven Turan

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1 Baha İş Merkezi
A Blok Kat: 2 34310 Haramidere / İstanbul
Telefon: (0 212) 412 17 00
Sertifika No: 12026

1. baskı: İstanbul, Ekim 2010
3. baskı: İstanbul, Mart 2018
ISBN 978-975-08-1865-3

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2017
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İÇİNDEKİLER

Kadınca... İnsanca... (Güven Turan) • 7

ZOR YOKUŞU

Uzun Hava • 11
Öğretmen • 16
Madem ki Hayal Kurmak Bedavadır • 21
Susuz I • 25
Varım Diyorum İnanmalısınız • 32
Hışhışi Hançer • 45
Dedi 'Ölüm Aklımda' • 56
Işın • 74
Zor Yokuşu • 87
Deli Deli Deli • 93
Sepetli Kadın • 95
Ünlemlerin Kökertmek • 98
Çisenti 6 • 109
Yanmışım Dumanım Tüter • 114

Kadınca... İnsanca...

1950'li yılların hemen başlarında, daha İkinci Yeni denilen şiir patlaması yaşanmadan, öyküde bütün alışılmış kuralları yıkan bir değişim başlamıştı. On dokuzuncu Yüzyıl'da, batılılaşmanın edebiyatımıza getirdiği öykü, Yirminci Yüzyıl başındaki Modernist hareketten habersizcesine sürüp gelmekteydi, bu tarihe kadar. Modernitenin öyküleme, kişi oluşturma, anlatı kurma, özgün bir dil yaratma olanaklarını kullanan genç yazarlar kendilerine yepyeni bir yol açmaktaydılar. Bu genç öykücülerden biri, hatta öncüsü, Nezihe Meriç'ti.

Nezihe Meriç daha ilk öykülerinden başlayarak, bir sorun üzerine odaklanmıştı: Kadın sorunu. O özellikle, Anadolu'da yaşayan, Cumhuriyet'in önüne açtığı eğitim ve yaşam olanaklarını kullanmak için, ailesini, çevresini zorlayan, onlara başkaldıran genç kızları seçmekteydi öykülerinde. Bunu da, iç konuşmalarla, bilinçakışı teknikleriye, hatta dramatik iç ses/dış ses karşıtlıklarıyla koyuyordu ortaya. Unutmamak gerek: Nezihe Meriç'in kuşağı, gerçek anlamda ilk Cumhuriyet yazar kuşağıdır...

Nezihe Meriç, sonuna kadar, kadın, özellikle de genç kız sorununu, dönemin, dönemlerin bütün değişimleri içinde ele almıştır. Elbette, erkek kişileri de vardır Nezihe Meriç'in ve

ilginç olan, bunlar her zaman olumlu, hatta sosyal ve ekonomik düzeylerinin gereği maço olmaları beklenmesine karşın, aksine kadına saygılı, olumlu yaklaşan karakterlerdir. Asıl çatışmayı Mezihe Meriç, geleneğine bağlı anneler, büyükanneler, mahalleli komşu kadınlarla genç kızlar arasında kurar. Söylemeye gerek var mı, bilmem: Nezihe Meriç, kurallara, kurulu düzene hayır diyen gençlerden yana olmuştur sonuna dek.

Nezihe Meriç'in bir başka özelliği de her zaman umuttan yana oluşudur. İyimserdir... Hayatının en karanlık dönemi olan 1970'lerden sonra yazdığı, hatta adı *Bir Kara Derin Kuyu* olan kitabındaki öykülerinde bile, Albert Camus'un muhteşem sözleriye, "kara da olsa, yapıtının ortasında bir güneş ışıldamaktadır", her zaman.

İyimserdir, umuttan yanadır ya, zamanla, öykülerine hüzün sızar... Onun gençliğinde adım adım yaşayıp benimsediği değerleri aşındıran değişimlerle koyulaşır bu hüzün. Kocası değil sadece, yoldaşı ve dostu olan Salim Şengil'in ölümü, iyice derinleştirir bu hüznü. Gene de, belirttiğim gibi umut vardır: Bir sözde, bir bakışta, bir dokunuşta... Sadece insanda da değil, bir kedide, bir çiçekte...

Güven Turan

ZOR YOKUŞU

Uzun Hava

Kuzeydoğudan esen poyraz, ay ışığında beyazımsı görünen asfalttan, ayçiçeklerinin, vişneliklerin üstünden geçerek vadiye indi. Dağın kenarına oturup, sırtlarını yamaca dayamış olan iki adamdan biri, kendi kendine konuşuyormuş gibi:

— Serin çıktı, dedi. Ağustosun sonu. Zamanıdır.

Ufak tefek, kasketli bir adamdı. Karaçalı gibi bir şeydi. Öbürü sarhoştu. İyice sarhoştu. Dalgın bir iç çekişle, derin derin:

— Allah!.. dedi.

Ortalıkta keskin bir kekik ve ayçiçeği kokusu vardı. Ağaçların arkasından, vadideki bostan kulübelerinin oradan, küçük bir çocuğun ağlaması geldi. Bir köpek havlayıp sustu. Poyraz hafiften bir kere daha esti. İkinci, tekrar:

— Allah!.. dedi.

Sonra sigara paketini uzattı:

— Yak bi tane abi.

Karaçalı, Allah'ı mı düşünüyordu neydi, öyle bir hali vardı. Dalgın, dingin, yolun sonuna, ay ışığının asfaltta en çok parladığı yere bakıyordu.

Sigaraları pembe pembe yanıp sönmeye başladı.

Yeni bir gün daha başlıyordu. Gökyüzü, yıldızlar, dağlar, kırlar, kertenkeleler, ayçiçekleri ve Allah'ın şu iki garibi, kaderlerini yaşıyor; yeni günü, kayıtsızca, hiç umursamadan,

gelişigüzel karşılıyorlardı. Geldiğinin farkında bile değillerdi. Belki sonra ortalık ışıyınca, sabah olmuş diyecekler ve alışkanlıkla yaşamalarını sürdürecekler. Ama Allah ve kader duygusu; bu ikisi için, ellerindeki sigaraları, ay ışığının pırıltısı ne kadar sahiciyse, o kadar sahici, yüreklerinde, ikisinin ortasında, yanı başlarında bir yerde duruyordu. Biri, çopur suratı, yamru yumru işçi elleriyle hayran, sessiz, şükürlü; öbürü, dağınık sarı saçları, iri yarı vücuduyla sarhoş, umutsuz, hırçın – vah hele Allah'ın iki garibi – oturup duruyorlar; düşünüp duruyorlardı.

"Sen kimsin?" dense birine; şu karaçalıya; bir zaman susar, düşünür; sonra, kara, ahenksiz bir sesle: "Bulgaryalıyız biz" der. "Ben ta küçükmüşüm gelmişiz buralara. Ama bakma sen, ben İstanbullu sayılırım iyice." O konuşurken, bataklık bir dere, tozlu bir salkımsöğüt gelir akla. Bir sıska at, suyun içinde, başını önüne eğmiş düşünür. Eşekarıları, sivrisinekler kuyruğunun yamacında döner döner vızıldarlar. Boğucu bir cansıkıntısı sarar dünyayı. Demircidir. Adı da Fehmi Usta. Çarşıda, küçük, dar, karanlık bir dükkânı vardır. Sabahtan akşama kadar çalışır. Bir paket sigara içer. Pek az konuşur. Binde bir de güler. Ama onu; şu sırtlarını dayadıkları dağın sonunda, vadiye tepeden bakan, çevresini acı kokulu sarı safran çiçeklerinin sardığı, sıvası dökük, iki göz evinde, kınalı saçlı, çipil oğlancığını severken görmeli. Yine gülmez. Gülmesine gülmez ya, küçük kıpışık, soluk mavi gözlerinden çelik ışıltısı gibi bir şey geçer. Bu yüzden, Allahını, kaderini, dünyayı, demirciliği, safran çiçeklerini sever. Vişnelikleri, asfaltı sever. Düşünür; şaşar; şükreder; gene düşünür... Gizliden gizliye içini saran bir sevinç duygusu içinde, böyle sessiz, çekingen, ufak tefek yaşar durur. Çevreden soruşturulsa "İyi adamdır Fehmi Usta derler. Kendi halinde, namuslu... İyi adamdır."

Öbürü deli Sâbir'dir. Şoför Sâbir, it Sâbir, kopuk Sâbir... Kimin nesidir bilinmez. Kendi de bilmez. Böyle içip içip ef-

kârlandığı vakitler, bir Karadeniz kıyısı anımsar. Bir karayel eser. Hayalinden, sert yüzlü, mavi gözlü bir kadın geçer. Hepsi bu işte. Geri yanı, dağda taşta, şoför yamaklığında, hanlarda, yollarda geçmiş bir delikanlılık. Şimdi "Kimdir?" dense, gene kimse, doğru dürüst bir şey anlatamaz. Masal gibidir havası. Enine en, boyuna civan, şahin bakışlı, kartal uçuşlu Şoför Sâbir. Sonra, çarşıdan hızla geçip rıhtım kahvesinin önünde yolcu boşaltan, parlak mavi Bozkurt otobüsleri; içip içip dağlarda gezen bir adam; yangın olduğu Rum karısı Sofiya... Ve dağın tepesinde Fehmi Ustanın evine yakın bir evde, ablak köylü suratı, uçuklamış dudaklarıyla onaltısını yeni bitirmiş karısı.

Sâbir kuvvetle öksürdü. Çok sarhoştu. Yeniden öksürdü. Bir kertenkele kaçtı. Hava alkol koktu. Fehmi Usta susuyormuş gibi konuştu:

— İçme bu kadar. İyi değil. İç, tadınnan iç.

Sustu. Vadiden cırcır böceklerinin sesi geldi. Sâbir sigarasını fırlatıp attı; yolun kenarından ateşböceği geçmiş gibi oldu. Başını ellerinin arasına aldı. Susuyordu o da. Neden sonra kesik kesik anlatmaya, boşalmaya başladı:

— İçerim yanıyor abi. İçerim yanıyor. Namussuzum, anladın mı? Ben böyle değildim. İçerim yanıyor. Na, şuram işte. İçmesem olmuyor abi. Bilmezsin sen. Ben anlatamam yoksa. Götüreceğim seni bir akşam, bak namussuz şerefsizim geleceksin. Benim konuğum olacaksın. Gör bak bir kere...

— Yaramaz sana oğlum. Sana göre değil. Bak, evdekine de yazık.

— Yazık ya! Ben vicdansız değilim abi. Biliyorum, çocuk daha. Korkuyor dağın tepesinde. İçtim mi bu namussuzu, ben benden geçiyorum. Dövüyorum bazı. Ama bu ateş başka ateş. Bak ha, o dalavere içinse, namussuz şerefsizim. Öyle olsa, hani öyle olsa, elde neler var. Değil abi. Bu karı başka karı. Erkek karı. Ana gibi, bacı gibi, avrat gibi. Anlatamam ben yoksa...

Anlatamaz Sâbir. Ama böyle başı ellerinin arasında, gözleri kapalıyken Sofiya'yı oracıkta görür. Düş falan değil; Sofiya oradadır. Mavi parlak sabahlığı, çukur çenesi, sıcaklığı, kokusu, alt dudağındaki beni ile ta yanındadır. İşte bu yüzden, onu hep böyle yanında duyduğundan yangını artar Sâbir'in. Seferdeyse eğer, basar gaza. Arabayı, seksen, yüz demez sürer. Yol bembeyaz parlar. Sofiya yanına gelir, "Sâbir" der, "yavrumaki". O zaman, yeşillikleri, ağaçları, asfaltı, koyun sürüsünü görmez. Virajları dönü dönüverir. Sürer geçer... Neden sonra, şoför yamağının yerinden uğramış gözleriyle, başka dünyalardan gelen yolcu sesleri içinde 'zınkkadanak' durdurur arabayı. Güzel alnı terlemiş, gözleri çakmak çakmak, toz duman arasında dağılan sürüye, seğirten çoban değneğine, havlayan köpeklere bakar... Yeniden yola çıktıklarında, yolcularla arasına tuhaf bir şey girer. Sıkılır... Bir sigara yakar. Düşünmemeye çalışır. Fehmi Ustaya bir anlatabilse, ferahlayacağını bilir. Anlatamaz. Evdeki toprak odayı, yapağı kokan kirli yatağı, uçuklamış dudakları, sert kalçaları, nasırlı topukları ile yanında horul horul uyuyan köylü kızını, onun keskin keskin koktuğunu, kütük gibi olduğunu, dokunsan ses vermediğini anlatamaz. Hep böyle sarhoş başı ellerinin arasında: "Anlatamam ben yoksa abi" der.

Sofiya'nın, iki gülüş bir dönüş içinde balkona hazırlayıverdiği rakı masasına, uskumruların ağzına birer dilim domates sıkıştırıp salataya bol limon sıkışına – o beyaz güzel ellerine – bayılır. Efkârlansa, onun elleri saçlarını, yanaklarını okşar; içip içip ağlasa, başını o sıcacık göğsüne bastırıp yavaşça: "Yapma böyle be Sâbir, yapma be kuzum..." diye diye uyutur onu. Ana gibi olur. Halden anlar. Bir şenlenecek olsun, o zaman da bir başka. Sofiya ondan daha şen, Sofiya fıkır fıkır, Sofiya sarhoş, kucağında, kollarında, yanında...

Ta içinden "Allah!.." dedi Sâbir. Yanıyordu. Yüreğinin başı yanıyordu. Fehmi Usta:

— Alaydın keşke; ama olmaz be oğlum, herkesin malı bu... diyordu, sonunu getiremedi. Bir hoş oldu, sustu. Bu lafı bir başkası söylese, bir bıçaklık pırıltısı olurdu ay ışığında. Ama Sâbir, Fehmi Ustayı sever. İçinde kötülük olmadığını bilir. Zaten kendi dünyasındaydı. Fark etmedi bile.

— İstemedi usta. Zorla olmaz. "Ben sana yaramam" dedi. "Al iyi bir kız, doğursun sana bir oğlan" dedi.

Fehmi Usta kayıtsızlığını boşlayıverdi. Yerinde kıpırdandı. Sigarasını ateşlemeyi unutup, Sâbir'e bakakaldı.

— Demek öyle dedi ha? Demek... Allah Allah... Allah Allah!..

Ay daha çok parladı. Geldi, vişneliklerin üstünde durdu. Doğa, toprak kokusu, kekik kokusu, sabah ayazına dönen gece kokusu içinde sessiz, büyük, önlerinde duruyordu.

Sâbir bir kimsesizlik acısı, sevilme, şefkat ihtiyacı içinde ağlıyor, ağlamayı erkekliğine yediremiyor, Fehmi Usta onu hoş görüyordu. Allah'ın iki garibi yolun kenarında oturuyorlardı işte. Oturup duruyorlardı. Fehmi Usta:

— Yap bir oğlan, dedi. İyi demiş, Allah! Yap bir oğlan ya...

Sâbir ağlıyordu. Hiç sesini çıkarmadı. Çok sonra sadece bir:

— Allah!.. dedi.

Öğretmen

Bir ilkokul sınıfındaki şu siyah beyaz hareketi, durmadan sallanan bacakları, durmadan sağa sola, öne arkaya dönen kareli ipek kurdeleleri ve... Bunları toptan tanımlamak için hangi fiili kullanmalı? Öğretmen kollarını kürsüye dayayarak, gözlerini kısıyor. Sol elinde eflatun taşlı bir yüzük, göğüslüğünün yakasında yıldız çiçeği; saçları kumral, bakışları düşünceli. İçinden konuşuyor kendisiyle: "... Kıvıldamak, yani kıvıl kıvıl. Ama kıvıl kıvıl akla hemen küçük solucanları getiriyor. Değil. Peki ne?"

Tam karşıda bir pencere var. Soluk bir gökyüzü, elektrik telleri ve bir çatı ucu... "Bahar geldi artık." Şubatın en soğuk günlerinde bahardan söz etmek için genç kız olmak gerekir. Tam iki günden beri baharın geldiğini biliyor. Rüzgârın yanaklarından esip geçişi iki gün önce değişti. "Ben her şeyi yanaklarımla seviyorum. Öpmekten çok. Onun yüzüne yanağımı dayamayı..." Yani sevgilim değil, sevdiğim; aşk yerine sevgi. Bunu demek istiyor. Nazlım, garibim, sevdiğim, yavrucağım... ve Bursalılar ne derler: çocucağzım...

Çocuklar durmadan konuşuyorlar, birbirlerini dürtüyorlar, gülüyorlar, kalemtıraş kavgası yapıyorlar. Sağa sola, öne arkaya, yarım omuz ucu, dirsek, çimdik... "Kıpır kıpır galiba. Tamam, kıpır kıpır. Yani kıpırdamak." Çocuklar durmadan kıpırdıyorlar. Sınıf; içi, gülücük, fıkırdayış, mavi mavi, ela ela

bakışlar, burun kıvırmalar, zorla tutulmuş küçük kahkahalarla dolu bir sessizlik içinde.

"Öğretmenim şu Taylan'a baksanıza."

"Hayır ama vallahi öğretmenim."

"Taylan yine mi kavga?"

"Benim sarı kalemim öğretmenim. Bu..."

"Tısss! Gürültü istemiyorum."

"Terbiyesiz n'olcek..."

Cetvel masaya iniyor:

"Tülin!"

İşte şimdi tısss! Ama ancak üç dört saniyelik.

Rüzgâr esiyor, elektrik telleri hafifçe sallanıyor. Sınıf sıcak. Tebeşir tozu ve kurşun kalem kokuyor. Öğretmen, bazan çocuklara, bazan pencereden görünen gökyüzüne, bazan da yüzüğün eflatun taşına bakıyor. Ders Resim-İş: Yeşil, sarı, mavi, uçuk uçuk, leke leke, bahar, kiraz, arabacılar; kırmızı, gri, kış, bekçi baba; suların içinde güneşler, güneş ışığında dağlar, dağlarda gelincikler; mırıl mırıl kediler, buram buram bacalar ve din din don! Saat vuruyor.

Öğretmen renklere aldanıyor. "Bahar gelse artık" diye geçiriyor içinden. Okulun tam karşısı bayırdır. Bayırın sonu çamlık. Baharın geldiğine iyiden iyiye inanıldığı bir gün, çayır çimen, yeşil meşil derken, zil çalıyormuş gibi çıngır çıngır demir parmaklıklı okul kapısından bir fırlarlar... Çantalar, renkli hırkalar, toplar, topaçlar havada uçar. Asfalttan bayıra, bayırdan çamlara doğru bir kovalamaca başlar, haydaa... Ve bahar bir okul şarkısı öğrenir: "Bahar geldi, çiçek açtı, dağ orman..." Öğretmen, saçları rüzgârda, elleri cebinde en arkada yürür. Geniş soluklar alır, gülümser, düdüğünü öttürür, küçüklerden birini yakalayıp öper. Umutlanır. Bir papatyanın yapraklarını birer birer koparırken yanından geçen genç bir adam, kahverengi gözleri çocuk çocuk parlayarak ona söz atar: "Seviyor, sevmiyor, seviyor, sevmiyor." Öğretmen kaşlarını çatar; ama içinden güler. Hatta o genç adam, gelip, rüzgârdan kıpkırmızı olan yanaklarından öpe-

cek olsa, "Ne var? Bahar bu. Kardeşçe bir öpüş oldu" diye düşünecektir.

"Örtmenim!.."

Taylan yumruğu kaldırıp Tülin'in kafasına indirince Tülin feryadı basıyor:

"Örtmenim!.."

Bundan sonrası bir "Dediydim, dediydi" meselesi; Taylan'ın acarlığı, Tülin'in şirretliği ile büyüyen ve cetvel masaya ininceye kadar gittikçe artan bir gürültü...

Ortalık sakinleşince öğretmen yine karşı pencereye ve şubata bakıyor. Omuzlarını kısıyor. Biraz önce aklından uçup geçen bir düşünceyi bulmaya çalışıyor, anımsayamıyor.

En önde oturanlardan biri Işıl. Kapkara, küçücük, tıkız. Başından büyük kurdelesi ve kocaman bir silgisi var. Kaşlarını çatıp dudaklarını büzerek resim yapıyor. Olmuyor. O zaman, dudaklarını sımsıkı birbirine bastırarak ha şurası, ha burası derken; defteri, eli yüzü ıslanmış, tükrüklenmiş, kirlenmiş olarak, ama birbirine karışmış ebemkuşağı renkleri ile sonuca varıyor. Öğretmen gülümsüyor. "Git kızı yakala, şöyle, sıkı sıkı bir öp." O anda biraz önce aradığı düşünceyi buluyor. Öpmeyi düşünürken Aliye gelmişti aklına. Bir gün gözleri kıvılcımlanarak: "Biliyor musun bende Afrodit kanı varmış. Bunu bana bir İspanyol falcı söyledi" demişti. "Ben, kadın erkek arkadaşlığı diye bir şey anlamam. Bu dünyada sadece Âdem'le Havva meselesi vardır. Geri yanı boş..." Bir şey ürperiyor. Öğretmen kaşlarını çatıyor. Kırgın. Yine bir gün Aliye: "Bu dünya piçlerle dolu" diyordu. "Örneğin ben piçin âlâsıyım. Benim babam pis, adi, sarhoş herifin biri. Annem de eh, sıradan bir kadın. Birbirini düşünmeden, arzu etmeden, rastgele birleşmiş iki insan. Nikâh ne demek? Ne idüğü belirsiz bir herif, yani imam; üç beş kişiden âmin âmin ve peydahlanan ben. Ama düşünün, birbirini arayıp bulan, isteyen iki ruh, iki vücut birleşirse... O zaman kâğıtlar ve imzalar bir yana, doğan çocuk piç değildir. Kesinlikle! Sahici insan odur işte..." Toplum, ahlak, yasa, düzen ve inanç denen

şeyler, temiz ve yerleşmiş duygular, gevşemiş bir şeyler kayar gibi olmuştu Aliye konuşurken. O zaman yürekleri yakıcı bir duygu alazlayıp geçmiş, bir an, yangın yangın aşkı duymuşlardı. Sonra Aliye'ye "Mal" deyip, kendileri temize çıktılar... Acımsı bir şey duyuyor öğretmen. "Bu Aliye hiçbir zaman sevmek nedir bilmeyecek. O sadece sevdalanacak. Oysa sevmek..." Sevmek deyince, uzak uzak, ince ince, sızım sızım, çini çini, çiseleyen, çimlenen, gülümseyen bir şeyler geçiyor öğretmenden. Gözlerini sımsıkı kapayarak bir an duruyor ve rengi uçuyor.

Ne gürültü! Nasıl da gürültü ediyorlar. Ansızın bağırıyor:

"Aydın! Bırak bakayım onun kalemini. Füruzan, yine mi sakız?"

Ders bitmek bilmiyor. Bugün öğretmenliğiyle hiç ilgisi yok. Ev, kitapları gözünde tütüyor. "Herkes evinde soba başında, ben burada!.."

Çocuklara bakıyor. Füruzan sakızı çıkarmış, gülmekten kıpkırmızı olmuş, "Bu Füruzan, bu koca şişko, tıpkı Samiye'ye benzeyecek büyüyünce. 1178 Samiye'ye..." İyi yürekli, ama çok mahallevarî bir kadın olacak. Tam dokuz tane çocuk doğuracak. Kenar kıyı bir semtte, yokuş üzerinde, bahçeli, asmalı bir evde oturacak. Entarisinin önü daima kirli, yemek kokulu, pasaklı, neşeli ve kocaman memeli... "Ahmet gel anam burya, pis sularnan oynama" diye seslenecek çocuğuna. Lokmasını çiğneyip çiğneyip tıkacak çocuğun ağzına. Bahçesinde yetiştirdiği çiçekleri konserve kutularına ya da çocukların kırık oturaklarına dikmekte hiçbir sakınca görmeyecek. Hatta kutuların üzerindeki renkli elma, armut resimlerini ve oturağın çinkosunun canlı kırmızısını güzel bile bulacak. Pirzolaları cızır cızır pişirerek, salataları iri iri doğrayarak çoluğunu çocuğunu doyuracak ve küçüklerden biri donuna doldurunca basacak kahkahayı...

Bakışlarını çocuklarda dolaştırırken her birini, tanıdığı birine benzetiyor: Engin, iri siyah gözleri ve kaygısız haliyle Doktor Mahir'in eşi. Roman okumayı, kızlarla gezmeye

yeğ tutacak. Bir kızla dans ederken kıpkırmızı olacak. Tülây, Sabahat Hanımın kızı: Zilli... Tayfur elektrikçi, Mesut kasap olacak. Üçüncü sırada, pencerenin önünde oturan Bilgi'ye gelince... "Şu Bilgi ne kadar başka bir çocuk. Hülya'ya benziyor. Kaçtı onun numarası? 2116 galiba?" Bilgi, esmer, ince, zarif bir kız olacak. Çok zeki. Daha şimdiden çenesini avcuna dayayıp bir gökyüzünü seyredişi, kuşlar geçerken bir gülümseyişi var ki... Yirmi üçündeyken bir gün dünyaya ve bahara bakarak, geniş bir gerinişle, kollarını açıp: "Deli gibi âşığım, ama aşkımı itiraf edecek adam bulamıyorum" diyecek arkadaşına. Bir başka seferinde, piyanoda bir ses arayacak ve: "Fâzıl, söyleyin bakalım gülümseyiş ne renktir?" diye soracak. Sonra, elleri tuşlarda, bir an duvarın tavana yakın bir yerine bakarak düşünecek. O zaman yüzü yandan ince ve keskin bir ışık alacak...

Öğretmen çocukları tanıdıklarına benzettikçe, hepsinin nasıl büyüyüp nasıl bir hayat yaşayacaklarını aşağı yukarı kestirdikçe bakışlar, gülüşler, eller, kalem tutuşlar, konuşmalar arasında hep bildiği bir şeyler buldukça, kendine soruyor: "Yoksa hiçbir şey değişmiyor mu?" Ama bu, demek istediğini tam olarak belirtmiyor...

Gökyüzüne bakıyor. Gökyüzünden kuşlar geçiyor. Zil bir türlü çalmıyor. Bir an yaşamak tümüyle boş görünüyor. Çocuklar gürültü ediyorlar. Kolunu bile kıpırdatacak hali kalmamış. Yazı tahtası simsiyah, her yer tebeşir tozu içinde. Çocukların elleri kirli. Sırtı ağrıyor. Rüzgâr camlara çarpıp çarpıp geçiyor. Sandalyede oturmaktan beli tutulmuş. Sevgi, dolu dolu öksürüyor. Fakir çocukcağız. Soğuk. Şubat pis bir ay. Evde olsa şimdi... Minderin köşesine büzülüp roman okusa, koca bir bardak kakao içse ya da radyoyu açıp bir İspanyol tangosu dinlese. Gece de sinemaya gitmeli ve ertesi gün tam on buçuğa kadar uyumalı...

Böylece yüzaltmış lira maaşı, parmağında eflatun taşlı yüzüğü, yakasında yıldız çiçeği, ela gözlerinde engin engin düşünceleriyle kürsüde bir genç kız oturuyor. Öğretmen...

Madem ki Hayal Kurmak Bedavadır

O esmer kızı görür görmez hemen sokağımı düşündüm. Bu, taşlarının arasından otlar fışkıran bir eski zaman yokuşuydu. İki yanında yüksek, sağlam, serin taş duvarlar ve tam karşıda masmavi bir gökyüzü parçası vardı. En güzeli yokuştan aşağı, taşların, otların arasından şırıl şırıl süzülen sulardı. Onu ilk kez çok sıcak bir yaz gününde bulmuş, görür görmez sevincimden uçuyorum sanmıştım. İlk duyduğum istek, hemen gidip duvarlara avuçlarımı, yanağımı dayayarak serinliğin tadını duymak olmuştu. Duvarın üzerinden sarkan ağaç dallarına, kuş seslerine bakarak, yusufçuklar eğer sahiden, "Üsküdar'a gidelim, Üsküdar'a gidelim" diye ötüşüyorlarsa... diye düşünmüştüm. Sokakta akla hemen Üsküdar'ı getiren bir şey vardı.

Günlerce bu sokak için dalgalandım durdum. Bana öyle tanımlamalara sığmaz bir sevinç veriyordu ki, hemen yaşamakla ilgili neşeli düşlerimin en başına onu geçirdim. Sonunun nereye çıktığını öğrenmeyi hiçbir zaman düşünmedim. O günlük güneşlik olan gökyüzünün bulunduğu yerde bir mermer çeşme vardır. İnsan istediği en güzel yerlere oradan gidebilir, diyordum. Niye olmasın sanki? Küçük kıyı kentlerimizden birinde, pencereleri denize, bahçe kapısı kırlara açılan bir ev biliyorum. Bir akşamüzeri, o evde, kaynar kaynar bir bardak çay içmiş; denizi, deniz fenerini, kayalıkları seyretmiştim. Hiç unutmadığım o evi; aklımdan, kırları, denizi, feneri ve kayalıklarıyla birlikte getirip bu sokağın sonuna

oturttum. Ne güzel düş! Artık insanlara bakarken, önce bu sokağa yakışıp yakışmayacağını düşünüyor, sonra bu sokakta yaşamanın tadına varacak birini arıyordum.

Yolda giderken iki liseli delikanlıya rastlardım, – özentiyle taranmış saçlar, çok renkli kravat. – İçimden: "Geç!" derdim. "Bunlar benim sokağa göre değil." Nitekim biri, önüm sıra giden kıza bakarak bir, "Hü... Hüyt!.." çekerdi. Ben kızın kırmızı ayakkabılarına sanır, hak verirdim. Oysa o, "Postacı bize de uğrayacak mı acaba?" der, işi bozardı. Hiç beğenmez, "Söz atışa bak, hay aptal karga hay!" diye dudağımı bükerdim.

Bir başka zaman, iskelede ihtiyar bir hanım görürdüm. Beyaz yüzlü, küçücük pembe ağızlı ve kahverengi gözlü. Başörtüsünü, çenesinin altında iğnelemiştir; bastonunu tutan yumuk, buruşuk elinin orta parmağında nohut kadar bir tek taş pırlanta, onun yanında da bir kubbeli zümrüt yüzük vardır. Başörtüsünün ince siyah, ipek kumaşı altında, kulağındaki gül küpeler mavimsi mavimsi yanar söner. Bana: "Evladım" der, "bak bakalım şu elimdeki onluk mu, beşlik mi? Gözlüksüz hiç göremoorum. Bu ihtiyarlıkla nâpiciz bilmem!" Ve küçük ağzını büzerek gülerdi. Ben sevabıma gider biletini alır, gelirdim. "Hay ömrüne bereket evladım, eksik olma yavrum, eksik olma yavrum" derdi. Bu yaşlı hanımefendiye bakar bakar benim sokağa yakıştırmaya çalışarak düşünürdüm. Al bu hanımı, koy Üsküdar sözcüğünün yanına. Artık arkadan, ...zâdelerin köşkü, oymalı tavan, taşlı tarak, topuz, talika, kadifeden kesesi, gergef v.b. kendiliğinden akla gelir zaten. Ama gözüm hep o tek taş pırlantaya gider, bir de sürmeli gözlere bakar, kendi kendime: Yok şekerim, derdim, bu hanım baksana ne hanım; senin sokağa göre mi? Tabii vazgeçiverirdim.

Gözümün önünde: Tam benim sokağa ve eve göre, dediğim bir imge vardı; saçları gözünün önüne düşen, gömleğinin yakası açık, dişleri, gözleri, saçları, neşesi, kolundaki koca saati pırıl pırıl çilli bir delikanlı. Şöyle hem çakı gibi akıllı, afacan, hem serseri, dalgacı. Ona bir de ad takmıştım: "Çetin". Artık rastladığım her sarışın delikanlıya, Çetin'e benzi-

yor mu, benzemiyor mu diye bakıyordum. Ondan o kadar çok söz ediyordum ki, aramıza karışmış, bizimle birlikte yaşamaya başlamıştı. Bir arkadaş, örneğin şöyle bir haber getirirdi: "Beşer mağazasında bir çocuk var, vallahi tıpkı senin Çetin." Bir başkası: "Biliyor musun" derdi, "bizim on iki numarada oturan doktorun oğlu, bana hep senin Çetin'i anımsatıyor." Kalabalık bir yerde bir küçük gazeteci çocuk gelir, acele acele sorardı: "Abla 'Yıldız' çıktı. 'Ev-İş' verim mi abla?" Yanımdaki onun çilli burnunu göstererek: "İşte Çetin'in küçüklüğü" derdi. Çocuk bir ona, bir bana bakar, burnunu çeker ve: "Benim adım Emin" derdi, gülüşürdük.

Bir gün, bir yerde ona rastlasam; canım sıkkın, suratım beş karış olsa o bana yan gözle bir bakar, köşedeki bakkala herhalde şöyle seslenir diyordum: "Hey Andoni; ekşi limon var mı ha?" ve elindeki ağaç dalını yontarak, başlar ıslık çalmaya: "Do you love me? Do you love me?"

Gözümün önüne, onun, elleri cebinde yokuşu çıkışı, evin içini darmadağın ederek radyoyu ya da borularını onarışı, kız kardeşine kızıp, pantolonunu kendi ütüleyişi, çok üstüne varılırsa kapıyı çarpıp gidişi gelirdi.

Sonunda o esmer kıza rastladım. Bu gözlerinin içi gülen, beyaz dişli, rüzgârlı bir kızdı. Bir arkadaşın evinde toplanmıştık. Bir ara, kapının zili deli gibi çalındı. Arkadan neşeli, kısa kahkahalar duyuldu, sonra salonun kapısı hızla açıldı. Yanakları ayazdan kıpkırmızı olmuş bir esmer kız göründü. Sözlerinin yarısını yutup, yarısını ezip büzerek, karmakarışık bir sürü şey anlattı, güldü, güldü... Ortada şöyle bir dolaştı; onu bunu karıştırdı; herkese bir şey söyledi, sonra neşesinden uçarak çıktı gitti. Onu soluğumu tutarak seyretmiş, söylediklerini neredeyse ezberlemiştim. Aşağı yukarı şöyle demişti: "İşte buyrun! Demedim mi ben? Sigara dumanı, dans müziği, şık kızlar ve ekstra centilmen genç adamlar. Kimdi o, korsajın klasik bir havası olacak diyen? Vay efendim vay!.. Kimin oğlu, kimin kızısınız yahu? A... Ahmet Bey de buradaymışlar. Hah ha ha!.. Kızarma kızarma, hiç kimseye söylemem.

Üstelik sus payı da istemem. Benim gibi arkadaş zor bulunur doğrusu. Öyle bir yürüyüş yapmışım ki, üf beyim üf!.. Bu havasızlık ne Allah aşkına? Açın şu perdeleri. Hadi şu çiçeklerin yarısını size bırakayım. Likör kadehlerine bak, yüksük kadar, bu ne bu? Nane likörü mü? Demin yolda bir özel araba geçti. İçinde bıyıklı bir subay vardı. Adam, vallahi dört dörtlük kurulmuştu. Hello! diye el salladım. O da bana sallamaz mı? Akılsız, ben Hello diyecek kıza benziyor muyum? Hadi allasmarladık. Yok hayır, kalamam. Hem tavuklarımın yemini vermem gerek, hem sabahleyin çiçekleri sulayamadım, gidip sulamalıyım. Israr etmeyin efendim, kalamam. Neydi, neydi İclâl'in elbisesi? Yeşil tafta, korsajda klasik bir hava ve bele yakın iki sarı gül, öyle mi? Ama, söyleyin de sükse yapması için şu İclâl adını değiştirsin. İclâl, şöyle şişman, oynakça ve neşeli dul adı. Hem de sarışın. Hah ha ha! Hadi alasmarladık. Tavuklar aç kalacak vallahi! O şey var ya hani, şu otomobil markası gibi soyadı olan sivri doktor, canım hani?.. Tamam! İşte o, bana âşık olmuş. Vallahi! Gidin sorun. Samba mı? Yok efendim işim dolu. Daha pazara gidicem. Akşam pazarı öyle eğlenceli oluyor ki... İştahı çok olan akşama bize gelsin. Nefis bir domatesli pilav pişiricem şimdi. Ay, hadi sahiden alasmarladık."

Kızı tanımıyordum. Adını bile bilmiyordum. Ama biraz sonra, yanımdaki koltukta oturan sarı avukat onun kim olduğunu sorunca derhal anlatmaya başladım. – Ben yalancının biri miyim? – "Adı Yüksel'dir" dedim. "Babası oğlan istiyormuş, bu doğunca artık Yüksel koymuşlar. Sonra bir erkek kardeşi olmuş. Onun adı da Çetin. Ama o, buna hiç benzemez. Sarışın, çilli bir çocuktur. Teknik Üniversite'de okuyor. Evleri mi? ...'da Tramvaydan inin, deponun yanındaki geniş caddeden ... sokağına sapın, biraz yürüyün, sağda bir sokak vardır. Bu, taşlarının arasında otlar fışkıran bir eski zaman yokuşudur..."

Susuz I

Büyük kentlerde yaşadıkları için mi böyle katı, içine kapanmış, somurtkan, sinirli oluyorlar? Büyük kent, yenilmez, diş geçirilmez, yok edilemez gücüyle onları dört bir yandan sarıyor, sıkıştırıyor, eziyor, boğuyor — mu? – Ufukları yok çünkü. Evlerin –evlerin... evlerin... evlerin– sokakların yan yana... iç içe... üst üste...– Gökyüzüne gerilmiş tellerin, gökyüzüne çıkan yokuşların, diklemesine büyük taş binaların, bacaların arasında; birbirleriyle yüz yüze, soluk soluğa, omuz omuza yaşıyorlar. Birbirlerinden nefret mi ediyorlar? Kırları, güneşi, yeşili mi istiyorlar? Gökyüzünü çok yükseklerde, en üst kat camlarında, baca deliklerinde; yeşili, çekmeyen bacaların ve kent dumanlarının isinde kararmış buldukları için mi böyle sarı suratlı, kinli, hırçın oluyorlar? Bütün bunlar için mi âşık olmuyorlar, gülmüyorlar, genç, kuvvetli, neşeli, yeşil, beyaz, mavi olmuyorlar? Omuzlarında bir yük –Günlük yaşam bir kat karabasan gibi omuzlarına çökmüş– kırgınlığın, bezginliğin, bulanık sarılığında, içlerine çekilip somurtmuşlar. Bütün bunlardan ötürü mü –mü... mü... mü...ne?– böyle olmuşlar. Yoksa başka bir şeyler mi var? Aradıkları veya kaybettikleri ne? Yoksa aradıkları ya da kaybettikleri bir şey yok mu? – Hiçbir şeyin olmaması. (mı?)– Ekmek peşinde koşanlar, para hırsına tutulanlar, kanseri olanlar, dosyalar, makineler arasında kendini unutanlar, kumarbaz olanlar, hovarda olanlar,

çirkin olanlar, hayvan olanlar, insan olmayanlar –lar... lar...– var. İyi hoş. Ya ötekiler? Aradıkları ya da kaybettikleri bir şeyi olmayanlar? Yoksa bu, hiçlik duygusu mu? Çaresizlik, aşağılık duygusu...

Bir şey var. Bir şey ama ne?

Biri-bunlardan biri –için için sevinçli– beyaz keten elbisenin yakasından, ayağındaki hafif sandaletlerinden, beyaz çantasından, tramvayın camındaki görüntüsünden hoşnut– oturuyordu.

Esmer, kısa saçlı, sımsıkı kapalı ağzından ne düşündüğü belli olmayan, bir bakışta, kadınlığı, kokusu, gözlerinin rengi, sıcaklığı düşünülmeyen bir kız. Öbürü, ona pek yakın bir yerde –uzun boyundan, bol ceketinin külhâniliğinden, gömleğinin açık yakasından görünen güzel erkek göğsünün sağlamlığından hoşnut– ayakta duruyordu. –Birbirlerini görmemişlerdi daha.– Dışarıya bakıyorlardı. Şişhane Yokuşu'nda, yazla sonbahar arası bir günün akşam vakti, tramvay ışıklarını yakmış, vatmanın gönlünce ağır ağır ilerliyor. Herkes kendi çerçevesi içinde, herkes kendine göre bir Şişhane Yokuşu'nda –tramvay içinde ya da kendi dünyasında bir yerde (düzcesi kendi düşüncesinde)– gününü yaşıyor. Oturan kız, tramvayın camına yansımış bir bileğe bakıyordu. Dikkat edince, içeridekilerin, camda kımıldanan, dalgalanan görüntülerinin arasında, dört beş kitabı kavramış bir erkek eli çıktı ortaya. Kitaplardan birinin kabında bir sözcüğün yarısını heceledi: 'tatif.' Bu yarım '... tatif' sözcüğü hemen, onun kafasına göre biçimlenmek, bir şey olmak, düşüncelerine karışmak için harekete geçti. Tramvayın gürültüsü, Şişhane Yokuşu'nun kalabalığı, yeni yeni yanmaya başlayan elektrik fenerleri uzaklaştı. "...tatif" kafasında dört dönmeye başladı. "...tatif ...tatif...aktif ...pasif (sif ama) lüminatif... (natif olur mu tatif) tatif... tatif... tatif... fakültatif..." ve tramvay kızın gönlünce –takır takır akültatif... takır takır fakültatif... – konuşarak yürümeye başladı. Sonra... –O zamana kadar öbürü de, o

küçük beyaz yakanın iyice örtemediği esmer boynunda atan ince, mavi damarın, yakanın aralığından görünen dantel parçasının havasında yaşamıştı kendine göre– böylece tramvay halkından iki kişi, zamanın bu parçasında, –erinçli değillerse bile– erinçsiz değillerdi hiç olmazsa...

Sonra, birdenbire nasıl oldu anlatılamaz. Biri camdaki eli, öbürü o boynu, o mavi damarı tanıyıverdiler. Başlarını çevirerek, tramvayı, Şişhane Yokuşu'nu, kalabalığı yok eden bir sessizlik içinde birbirlerine baktılar. "O!" İşte o anda bir şey (O şey) ikisinin de yüreklerinden geçip boğazlarına tıkandı. Tramvay, Şişhane Yokuşu'nda akşam ve tramvayın kalabalığı, onları sıkıştırmaya, titizlendirmeye, sinirlendirmeye başlamak üzere geri geldi. Kız, başını –ineceği durağa gelinceye kadar öylece durmak kararı ile– çevirdi. Erkek –yüzünde gerilmiş bu titizlikle– kitapları ezercesine sıktı... Sevinç içinde, rahatça gülemediler. İçlerinin aydınlığı yüzlerine vurmadı. Kasıldılar kaldılar...

Aralarında, geçmiş zamana değgin –ikisinin de kendine göre anımsadığı– bir gece var. İmgelemlerinde üst üste çekilmiş resimler gibi duran bir gece. Erkeğin dünyasında o resimlerden biri şöylece yaşar:

Bir gece, kentin kenar caddelerinden birine yağmur yağıyor. Kış. Gece yarısı. Soğuk, bereketsiz, lanetlenmiş bir yağmur. İki taş merdivenle çıkılan bir sokak kapısı önünde bir kız var. –O! (Bu kız işte)– Sapsarı, üşümüş, başından aşırıp örttüğü siyah bir paltonun altında dimdik. Zehir gibi bir sesle "...Doktor değil misiniz, mecbursunuz geleceksiniz, ölüyor anlamıyor musunuz!" diyor. Oysa kıza göre aynı resim sıcak ve aydınlıktır. Karşısında, bir oda kapısı aralığından, dar bir pabuçluğa vuran, dumanlı ışığın önünde bir adam durur. – (Ah O! O! O!) Bu yani. Bu delikanlı adam– uzun boyu, sağlam, genç vücudu ile... Yarı sarhoş. – Erkek (Sağlam ve güzel hem de) –Saçları dağınık; rahatsız edilmiş, kızmış, odadan gelen kahkahalar, kız sesleri, caz müziği içinde orada duran,

üzerine atılacakmış gibi sinirlenmiş bir adam.– Konuştuklarını bir bir anımsar:

"Köşede nöbetçi eczane var, diyorum efendim. Anlamıyor musunuz?"

"Biliyorum. Ama siz geleceksiniz. Doktor işi bu. Vakit geçiyor, çabuk olun, çocuğa bir şey olursa sizi dava ederim."

"Ne? Ne münasebet yahu? Siz laf anlamaz mısınız?"

Kızın o geceyi anımsadıkça duyduğu acı, terslenen bir insanın hırsı mı, yoksa güzel bir erkek tarafından övgü görmeyen bir kızın kırgınlığı mı? Belki de kıskançlık. Bir kız da var aralarında çünkü. –Bir başkası, bir başka kız. (Kızlar... Kadınlar.) – Tam o sırada oda kapısını iyice açarak, çoğalan ışığın önüne çıkan bir kız. Dağınık saçları, –(saçları dağılmış, sarhoş)– Süveterini germiş göğüsleri, eteğin darlığı içinde kalçaları –ışıkta bacakları– ile, topuklu ayakkabılarının üzerinde zorlukla duran, sıcak, güzel, sarışın, istek dolu bir kız. Gülerek, gülümsemesini tutamayarak, sözcüklerin uyumunu bozarak konuşan bir kız:

"Doktor bey yoklar efendim... yoklar... bu gece yoklar. Bu. Bu başkası... Hadi Orhan gel..."

"İçeri gir, geliyorum."

Kapının önündeki taş olur elbette ("Gel!....." "İçeri gir geliyorum.")

Ben sana geliyorum. –(Bu ona gidiyor)–

Bir türlü gidemeyen, dikilip kalan kızın, kolunu uzatıp saatine bakışı vardı bir başka resimde. İnce bir bilek ve küçük kol saati . Geride, dışarının parlak siyah, soğuk gecesi, acı çeken bir alnı, küçümseme ile kısılmış gözleri olan bir kızın, artık dayatamayan bir kızın çaresiz, acılı bakışları. –Eğer şimdi aralarında bir şey varsa, düzeltilemez bir şey, kızın gözlerinden erkeğe o anda geçmişti.– Tokat etkisi yaparak ayıltan bir şeydi bu. O zaman, askıdan paltosunu koparmak, yere çalmak, kaldırıp –kapıda duran ve onu küçümseyen– kızın kafasına atmak isteyen hınçlı bir çekişle alıp sırtına geçirmiş ve "Bir da-

kika" diyerek gitmişti... Kız donuyordu. Küçük bir çocuk ölüyordu. Yağmur yağıyordu. Güzel bir adamın kendinden nefret ettiğini düşünen bir kız donuyordu. –(Onun suratına "Defol... defol... ukalalık etme. Doktorsam doktorum... Eğlenmek hakkım değil mi? Genç değil miyim? Doktor olduysak..." diye bağırmak isterdi herhalde...)–

Erkek, kızın kısılmış gözlerini, kendini küçümseyen bakışlarını, "Doktor değil misiniz, mecbursunuz!" diyen sesini zaman zaman –kendini sorumlu duyduğu büyük kentteki günlük yaşamını ufuksuz, boğucu, tıkayıcı bulduğu zamanlar, dünyanın, insanların acısını, yaşamanın korkunçluğunu duyduğu zamanlar– anımsar. İçi hınçla, kinle dolar, sinirlenir. Gönül rahatlığı yok olur artık. Bir kızın kendisini küçümsemesine dayanamaz. Onu dövmek, parçalamak ister. Nefret eder ondan.

Oysa, o gece, kabalığını bağışlatmak istemişti. Beraber, karanlık, bozuk sokaklara dalmış, teneke evlerin, çökük çatıların, açlığın, yoksulluğun acısından donarak yürüyorlardı. Bir ara sendeleyen kızı kolundan tutarak sormuştu:

"Geceyarısı nasıl yalnız çıkabildiniz?"

"Bir çocuk ölürken..."

Tuttuğu kolu bırakıvermişti: Bu konuşmadan kızda alkol ve badem kokusu –bırakılıveren kolun acısı–, erkekte soğuk bir kız sesi kaldı: "Bir çocuk ölürken..." Sonraları bu sesi hep sinirlenerek anımsadı. Hep, dişlerini sıkarak içerledi: "...Ukala... Ukala...Doktor olmuşum, ama adam olmamışım... Görevimin bilincinde değilim... İnsanlık ve falan... Bu değil mi? Ukala... ukala..." Bu yanda kız, eşitlik duygusu içinde, okumuşluğun, bir baltaya sap olmuşluğun dikliğiyle onu küçük görür. –Kendini inandırmaya çalışır.– "...Yoz, der, ne ilkel heriflerdir şu erkekler, der..." Kasılır kalır.

O gece, o da oradaki soğukluğu gidermek istemişti. Yoksul bir odada, tavanın isli karanlığı, gaz lambasının sarı ışığı, köşede yanan sobanın boğucu sıcaklığı ortasında gölgele-

ri büyüyerek hasta çocuğa iğne yapmak için uğraşıyorlardı. –Kız onun ellerini, becerikli, biçimli ellerini orada tanımıştı.– Sedirin üzerindeki yatakta, yüksek ateşle, sararmış, uçuklamış, cerahatli morluğun şişkinliği içinde küçük bir oğlan yatıyordu. Arada bir "Buba be..." diyordu. Hali kalmamış bir sesle: "Buba be..."

Yatağa kapanmış bir kadın hıçkırıyordu. Kız, iğnenin yapılmasına yardım ederken, –evsahibi rolünde, biraz önce, sırtındaki pek güzel yünlü giysisinin, "Beni ne sandındı!" havası estiren ahmakça gururundan sıyrılmış, masanın üzerinde duran, erkeğin gözucuyla, üzerinde ancak "HUKUK" sözcüğünü okuyabildiği kitabının getirdiği burun dikliğinden vazgeçmiş olarak, değişmiş, sıcak, kadın bir sesle– "Babası vatmandır. Bu gece nöbetçiymiş. Ben de akşamüzeri, çamaşıra çağırmak için uğramıştım..." demişti. "Bir çocuk ölürken..."in soğukluğu giderilir gibi olmuştu. Çocuk ölüyordu. Kız haklıydı – İğneleri toplayan erkek rahatlar gibi olmuş bir yüzle , o değişen sese iyi geceler dilemek için başını kaldırınca –gidiyordu, ama. Oraya. O kızlara.– kızı kısılmış gözleriyle, küçümsemesi içinde bulmuştu. Ona kaşını kaldırarak –esmer, yuvarlak çeneli, pek güvenli– "Rahatsız ettiğim için özür dilerim, yarın uğrarım" diyordu. –Buz gibiydi.– Hınç...Hınç... Erkek dişlerini sıkmıştı, tırnakları avuçlarına geçivermişti cebinde. Kızın boynunda atan mavi damara bakarak kendini tutmuştu yine:

"Uğramanıza gerek yok. İşimiz bu!"

"Ya!"

Vurup kapıyı gitmişti.

Ama, içten içe, onları birbirinden uzaklaştırıyormuş gibi görünürken, tersine yaklaştıran bir duygu yok mu aralarında? Düpedüz ikisi de birbirine âşık değil mi? Erkek, çok sonra bir gün, iyileşmiş olan hasta çocukla annesini tramvay yolunda görünce, lafı evirip çevirip kadının ağzından kızla ilgili bir sürü bilgi almadı mı? –Evlerinin yakınlarına kadar

gitmedi mi?– Kız da, kadının onlara her gidişinde, lafı dağdan bayırdan aşırıp çocuğa iğne yapan doktora getirmiyor mu? Kadının –o ablak suratlı, aptal çamaşırcı Necmiye'nin (sersemin, kafasızın)– ağzından laf alıncaya kadar, içine karanlıklar basmıyor mu? Ama böyle tramvayda, otobüste rastlaştıkları zaman taş oluyorlar. Birbirlerine surat edip, inat edip ayrılıyorlar. Neden böyle yapıyorlar? Neden gülmüyorlar... Aşkı, neden sevinçle, neşeyle karşılamıyorlar? –Neden sevinçten birbirlerinin boynuna sarılmıyorlar?– Beraber olunca kentin değişeceğini, gece vakti havagazı ile yarı aydınlanmış yokuşların masal havası estireceğini, geceleri gökyüzüne çizilen ışıklı pencerelerin çok güzel görüneceğini, kentin, büyük, yok edilmez gücüyle onları koruyacağını düşünemiyorlar mı? Neden –Ne fena, ne fena– somurtuyorlar? Neden böyle yapıyorlar?

1952

Varım Diyorum İnanmalısınız

Bir hikâyem vardı. Yazamıyordum. Kimse hikâyeyle aramda geçenleri anlamıyordu. Sinirlerim bozuldu bu yüzden. O, 1954'te kalmıştı; ben 1959'a değin yaşamıştım. Kurtulmak için türlü yollar denedim, olmadı. Sonunda bir sinir doktoruna gittim. Adamın kendisine hiç yakışmayan bir güzelliği vardı. Yemeklerden önce acıktırıcı bir şurup, yatmadan önce uyku hapı verdi. "Hapı yuttunuz mu tamamdır" dedi. Sonra gülerek: "Nasıl espri?" diye sordu. Dayanmak güçtü. Gene de dayandım. Dimdik suratına bakıyordum. Anlamadım sandı. Tutup açıkladı üstelik. Gene kih kih kih, diye güldü. Çantamı kapıp fırladım. Parkın köşesine değin koştum. Köşede elleri kapkara bir boyacı çocuk oturuyordu. Elindeki kirli bezle, boya kutusunun, sarı pirinçten olan yerlerini öyle parlatmıştı ki, biraz duruldum. Nefes almak için durdum. Çocuk, "Boyalim!" diye bağırdı. Birbirimize bakıp güldük. Bir baktım parkın tüm kuşları ötmeye başlamış; yeryüzünün küçük çocukları hep birden gülüyorlardı. İçim sevinçle doldu. Gözyaşlarım akmaya başladı. Şehrin gürültüsünü bastırmak için, boyacı çocuk, ben, kuşlar, çocuklar hepimiz el ele verip güneş açmış bir deniz kıyısına gittik koşa koşa. Sonra denize doğru neşeyle, keyifli bir eşek gibi anırdık. Çok ihtiyar bir ninecik, penceresinin önünde kahvesini içiyordu, sesimizi duyunca, o da, "Gözün kör olmasın e mi!" diye güldü. Elini fesleğen yapraklarına sürüp kokladı.

Parkın köşesini döndüm. Herkese gördüğüm bir yeşil pantolonu anlatmak istiyordum. Köylünün biri giymişti. Şehrin renklerini çarpıcı bir kendine çekişle bastırıyordu o yeşil. Görülmemiş, delirmiş, saldırgan bir yeşildi. Böyle bir yeşildi de, kimse ilgilenmiyordu. Hele köylü, inadına ağır ağır, inadına kollarını sallaya sallaya yürüyordu. Yumruğumu alnıma bastım. Aklıma sinir doktoru geldi. Ne yapacağımı şaşırdım. Gene boyacıyı düşünmek istedim. Bu kez tutmadı. Hava kararıyordu. Çevremde kimse gülmüyordu. Geniş caddeler, kocaman kırmızı kamyonlar, otobüsler üstüme üstüme geliyor, insanlar ayaklarımın dibinde kaynaşıyordu. Şeytan yavrusu cipler vurup vurup kaçıyordu. Karanlık havayı alıp yanıma, duvar boyunca yürümeye başladım. "Biz çocukken yaşamayı amma da severdik!" dedim. Karanlık anladı. Kendi kendime, "Tılsım bozuldu, tılsım bozuldu..." diyordum. Başım fena halde ağrımaya başladı. Adamın birine çarptım o sıra. 'Bağışlayın!' diyeceğime, yanlışlıkla, 'Tılsım bozuldu' demiştim. Adam kolumu tuttu. Yüzüne baktım. Çakıl mavisi yeşil bir dağ suyundan, üç beyaz kuş uçtu. Güvercin mi diye baktım, göremedim. Bu adam milattan önce ve milattan sonra yüzyıllar boyunca aradığım, bulduğum, âşık olduğum adamdı. Onu mu yitirmiştim ne! Yoksa ona rastlamayışım mıydı? Hayatımın çok duygulu, oldukça karışık bir zamanını yaşadığımı anlıyordum. Adam, "Somurtmuşsunuz da ondan" dedi. "Tanrı'ya gülümseyiniz." Dişleri bembeyaz parladı. Kolumu bırakıp, beni selamlayıp yürüdü. Bağırmamak için zorladım kendimi. Gitmesini hiç istemiyordum. Başımın ağrısı geçiverdi. Neşelendim. Bu adamın kim olduğunu düşünmeye başladım. Benim için çok önemliydi. O sırada, başka bir şehirde, başka yolların kalabalığı içinde yürüyen bir arkadaşım beni düşünmeye başladı. Durumumun içinden çıkılmaz karışıklığını görünce, "Düşünme" dedi. "Kutsal kitaplardan birinden bir söz müdür nedir. Ya da ünlü bir adamın sözüdür. Hızır Aleisselâm görünmedi ya sana. Hadi gel

bize gidelim; sucuklu yumurta pişirelim." "Olmaz" dedim. Ama iyi niyetli oluşu, beni düşünüşü çok hoşuma gitti. Yaşamayı iyice sevmeye başladım. "Gidip su kenarında, beyaz örtülü masaları olan bir yerde oturalım, dertleşelim, buz gibi rakılar, biralar içelim; masamızı pahalı yemeklerle donatsınlar. Kendimizi kral sofrasında sanalım" dedim. Oturup paramızı hesapladık. Denkleşince öyle sevindik ki, ben ağlamaya başladım. Arkadaşım, "Sen sulugöz olmuşsun" dedi. Bunun sinirden olduğunu söyledi. Sonra gazetede okuduğu bir yazıyı anlattı. Ağlamak gözlere iyi geliyormuş. Yazıyı yazan, "Ağla ağla da için açılsın" sözünün de doğru olduğunu yazmış. Burnumu çekerek, "İyi" dedim ben de. Gittik bir gazinoya oturduk. Masa havuzun kenarındaydı. Çiçekler yeni sulanmıştı. Bizim böyle ne oturmalarımız vardır. Bir, bu oturup konuşmalar kurtarıyor bizi zaten. Doktora inat uyku hapı almıyoruz... Oturunca biraz rahatladık. Çevremizdeki masalara, ışıklara, kadınlara, erkeklere, fıskiyeli havuza baktık, "Oh!" dedik. Orkestra çalmaya başladı. Ben çarptığım kızı düşündüm. Boyacı çocuğun gözleri gibi, kahverengi gözleri vardı. Çok güzel bir kız değildi, ama çok hoştu. Akıllı olduğu yüzünden belliydi. Elinde kalın bir kitap vardı. Yorgun görünüyordu. Nasıl da çarpmıştım kıza. Dalgınlığım üzerimden akıyordu. Kız gülümseyerek, 'Şişt' deyin dağılsın keçileriniz' demişti. Ne hoş gülmüştü. Beni anlamıştı, biliyorum. Arkadaşım, "Neredeyse kıza âşık oldum sanacaksın" dedi. "Hoş kızın biriymiş. Hepsi bu. Aşk perisi görünmedi ya sana."

Hikâyeye nasıl başladığımı bilmiyorum. Kendiliğinden oldu. Şimdi onu iyice biliyorum. Acemi biri, "Kapıyı çarptı. Çıktı" der. Yanlış. Kapıyı çarpıp çıkan biri, bir süre sonra döner...

Benim için dünya güzeli bir kızdı. Duruktu, solgundu. Oyalı, fistolu, keten dokumalı bir kızdı. Hikâyedeki kız. Kır çiçeklerinin, yaban eriklerinin başka dünyasındandı. Bir film seyretmişti o günlerde. Çevresindeki kadınlar, "Aman kız çirkin ayol" dediler, "Üstelik dişlek. Kemiklerini gördün mü, ha-

ni o tuvaleti giyince, değil mi? Aa... Vallahi!" dediler. Ne güzeldi oysa o kız. İnce yüzüyle güldüğü zaman, çevresinde her nen ışıyıp güzelleşiyordu. İki kız birbirlerini iyice anladılar. Gönüldeş oldular. Filmdeki kız, boynundaki oyaları sordu. Bu da çekmecesini açıp oyalarını gösterdi. "Bunların adı tavan saçakları. Bunlar hükümet yolu, bunlar telaşeler, bunlar kız gülüşü. Oyaların hepsinin adı vardır. Günlük olayları yakından izlerler" dedi. Çıkarıp kıza bir oyalı yemeni armağan verdi...

Önce kızı tanımladım. Tanıdığımız kızlardan, benim hikâyelerimdeki kızlardan örnekler vererek iyice çizdim dış çizgilerini. Arkadaşım anladı. O da bir iki örnek verdi. Benim örnekleri tıpatıp tuttu. Ben, "Çalıştığı yerde onu sevmiyorlardı" dedim. Arkadaşım, "Sevmezler" dedi. "Kendini beğenmiş, büyük burunlu, çok bilmiş bulurlar" dedi. Bir tartışma başlardı. Bu susardı. Tartışma hızlanırdı. En hızlı yerinde, bu bir sözcük atar ortaya, saatlerdir şişirilen boş tartışmayı, püf! der söndürürdü. Sonra gene susardı. Artık çevresindekiler çatlasalar, karşılık vermezdi.

Hava kararmıştı. Benim küçük oğlum, kucağımda uyuyakaldı. Işığı yakmadan pencerenin önünde oturuyorduk. Arkadaşımın oğlu karşıda, koltukta oturuyordu. Oynamaktan yorgun düşmüştü. O da neredeyse uyuyacaktı. Öyle dalmıştı ki, konuşmayı bırakamıyorduk. Ben konuştukça, hikâye gelişiyordu. Birçok yerlerini tartışıyor, ferahlıyorduk. Bu bizim hikâyemizdi. Bizi boğuyordu.

Kız en çok o yabancı şehirde, tanımadığı bir adamın evinde yaşadı kendi evini. Bir gündü. Görülmemiş kurt kışlarından biri vardı dışarıda. Kar oyuklarından geçip geliyordu soğuk. Çevresinde ne bulursa giydi üst üste; yorganın sıcaklığına sığınıp kalktı. Dizleri titriyordu. Başı dönüyordu. Sırtı üşüyordu. İçinde, yorgunluğuna karşı sevince benzer bir şeyler vardı. "Gitmem gerekli. İş bitince hemen döneceğim. Burnunu bile çıkarma yorgandan" demişti. Gözlerinden yaşlar peş peşe yuvarlanarak düşünüyordu bu sesi. Dönemediğine göre işi bit-

memişti zahir. Elin adamı. Gözü kapalı bir inanışla bağlandığı bir adam. Hiç böyle ağlayamazdı eskiden. Katılıp kalmış, çevresine karşı kayıtsızlığını sürdürüp gitmişti. Hemen ağlayabilmek; ağladıkça, yanında yöresinde bir şeyler bulmak. Küçük küçük bir şeyler. Işıklı gibi, ışıksız gibi. Ak kuşun kanat ucunda baş döndüren gökyüzüne bakılamaz, ama kırpışan kirpikler arasında, gökyüzünü duyar insan. Bir yandan ağlıyor, bir yandan başı dönüyor daha çok. "Allahım Allahım..." diye bir şarkı tutturdu içinden. İç sızlatan bir şarkı.

Ben de o gece hikâyemi geliştirirken, birden bunaldım. Sabah oluyordu. Arkadaşımın neşesi, pişirdiği sucuklu yumurta, kocasının şakaları beni avutmamıştı. Anlatmaya başladığım zaman, durumumun önemini anladılar. Onlar da ayaklarının altından binlerce çizginin kayıp gitmeye başladığını gördüler. "Hani çizginiz?" dedim. "Bulun, her şey durulsun. Çok başım dönüyor" dedim. Onların da başı dönmeye başladı. "Acaba o adamı arayıp bulsam, çizgimi bulur mu bana?" diye düşünüyordum. En çok hikâyedeki kız için düşünüyordum bunu. Arkadaşımla kocası, "Hızır Aleyisselâm görünmedi ya sana" demediler. Gülmediler. Acımı açıkladım dört ucundan. Ağaçları her yıl bir biçim yapraklanıyor diye fena olduğumu anlattım. Bir yıl da başka biçimde olsun. N'olur n'olur ha? Bir de annesi ölmüş bir küçük çocuğun ağlayışını anlattım. Çocuğunu çok seven, onu hep kucağına alıp yanağını yanağına dayayan, onu kollarında sallayan, onunla koşmaca oynayan, yakalayınca yanaklarından, boynundan öpen bir kadın ölmüştü. Çocuk bahçede bir taşın üstüne oturmuş ağlıyordu. "Niye ağlıyorsun?" diyenlere karşılık vermiyordu. O çocuğu ben anlıyordum ya, içime o, öldürmeyen, umdurmayan acı doluyordu ya, işte ondan kurtulamayınca, o acı çökeldikçe, neler olduğunu anlattım. Üçümüz de bozulduk. Biz arkadaşımla ağladık. Kocası bir sigara yakıp balkona çıktı. Arkadaşım çocuğu olmadığı için ağlıyordu, biliyorum. Ben daha çok bozuldum, bunu da anlayınca. Bir ara, "Allah

mıdır nedir, ne biçim Allah bu be!" dedim. Alt dudağımı ısırmadım. "Töbe töbe de" demedim. Ama uyumadan önce onu düşündüm. "Ak bir, duru bir, o bir, şey bir, iyi bir, güzel bir..." Onu düşününce denizin dibine dibine uyudum. Onu sevdiğimi bildim. O benim hikâyemdi varıp baksan.

O kız da işte tam böyle düşünüyordu. "Allahım Allahım..." derken. O zamana değin bilmediği duygular içindeydi. Tanımadığı bir evde, çevresini dolduran eşyalar, ilk olarak açtığı kapılar, girdiği yerler, kafasını keçeleştiren bir dolu çağrışım, bir dolu duygu getiriyordu üst üste, üst üste. Sobaya tahta parçalarını doldurdu. Odunları birer birer çadır biçiminde yerleştirdi. Annesi o zaman geldi işte çağrışımlardan çıkıp. Boşnak güzeli gözleriyle, ürkek, anlamsız çömeldi sobanın başına. Başladı odunları çadır biçiminde yerleştirmeye. Sabahtı. Saçlarını taramamıştı. Sobayı boşaltırken her yanı toz içinde bırakmıştı. Kız dalgın dalgın baktı ona. Günlerdir onu hiç düşünmeyişine şaştı. Nasıl olur! Olmuştu işte. Olmuştu inan olsun. Kocaman bir ünlem buraya. Günlerdir, on beş yirmi gündür, zaman zaman boğazından sıcak bir şeyler geçerek, ilaçlar yutarak gevşemeye bırakmıştı kendini. Yıllardır, gerinecek bir mutluluk duymamıştı. Bu şimdi duyduğu da bir mutluluk değil, ama tanımadığı, yeni bir şey. Peltemsi bir karanlık. Açık renk, ama bulanık. Ne geçmiş ne gelecek var düşüncesinde. Boğazından geçen sıcak bir şeyler, kendini rahatça, ayaklarını uzatarak uykuya bırakmak. Bir adam bu uykunun içinde. Koyu koyu mavi gözlü. Koyu mavi gözleri dalgın bir adam. Sokakta rastladıkları zaman piposunu çabuk çabuk çekerek, ona bakardı. Öpüşleri, çekip alışları düşünülen bir adamdı bu bakışlarda. Kız onu görünce bir duygulanmadır alırdı içini. Yüreği hızlanır, çakıl mavisi yeşil bir dağ suyundan üç beyaz kuş uçardı. Adam dostça bakardı. Gözlerinden inandırıcı bir duygu gelirdi. İyiliği, efendiliği, aşkı, dostluğu düşündüren bir duygu. Ama daima erkek, hep bıyıkları, hep dudaklarıyla... Hiç erkek tanımamış vücu-

du, belirsiz ışık alışlar, ürperişler, utanışlar içinde, kaşları pır pır oynayarak gün boyunca onu düşünürdü. Şimdi o adamın evinde bastıran kışın soğuğunu, yüksek ateşli bir gripin sıkıntısını bölüşüyorlar. O, koyu mavi gözler ta yakınında, yakasını açıp derece koyuyor; kolunu başının altından geçirip sıcak çaylar içiriyor. Göğsüne, arkasına havlular koyuyor. Kız düşünmeden bırakıyor kendini. Gevşiyor, uyuyor. Uykuya dalarken, sokakta rastladıkları zaman baktığı gibi bakmasını özlüyor. Dudakları, gözleri, bıyıklarıyla uyuyor. Ayaklarını karnına çekip sırtını kamburlaştırıyor. Koyu koyu uyuyup onun akşamları, elinde paketlerle gelişini, sobayı canlandırışını bekliyor. Çatlak dudakları, bulanık karanlığı içinde, bir şeylerin ucundan tutmaya çalışıyor. Akşamları onu beklerken dalıveriyor hava kararınca. Uyandığında onu çoktan gelmiş, ışığı yakmış, masaya yemeğini hazırlamış, yattığı divanın ucuna yan gelmiş, gazete okurken buluşu yok mu ya... Ah, o anda insanın içinden geçen, büyük turuncu kâselerde naneli çorbaların gönül rahatlığı.

İşte hep bu hava sürüp gidiyordu. Bu havanın dışında başka hiçbir şey yoktu. Yüksek ateş düşmemişti beş gün. Dağ başında bir ev sanıyordu bu evi, rüzgârın uluyuşundan. Bir, temizlik yapan kadını görmüştü, ateş düştüğünde. "Oh oh, madmazel, geçirdiniz artık" demişti. Açık mavi gözleri, sımsıkı fırçalanmış sarı topuzu vardı. Evi tertemiz yapıyordu. "...Agâh bee çok temiz. Ben biliyorum ne adamlar, nasıl diyorlar, karı yok, pislik her yer peh peh peh" diyordu, Madam Mariya.

Kibriti çakıp tahta parçalarını tutuşturdu. Eğilip kibritçi kızın buz gibi olmuş yanağından öptü. Daha üç gece sonrası olmamıştı. On beş günlük gevşemenin, büyük bir gerilme olduğunu bilmiyordu. Yıllardır içine birikenleri anlatmamıştı. Avaz avaz ağlayarak, yüzünü, boynunu tırnaklarıyla çizik çizik etmemişti. Onun koluna yatıp uyuyacağını, o gizli gizli düşündüğü dudakları saçlarını öperken, ilk kez o dudakları bir erkek olarak düşünmeyeceğini, yıllardır aradığı eve, ana-

ya, babaya, bir şeylere kavuşmanın rahatlığı içinde uyuyakalacağını bilmiyordu.

Arkadaşım, "Of, nasıl anlıyorum kızın durumunu" dedi. "Biliyorum" dedim. "Çok az kimsenin anlayacağını biliyordum zaten." Arkadaşımın geçen yıl nişanlanıp ayrıldığı bir kız vardı. Çok oturup konuşmuştuk o zamanlar da. Ben bazı yerleri çabucak açıkladım, açıklayıp geçtim. Yorulmuştum artık. Kızın evinde mutsuzluk, sabahın ilk saatlerinde başlardı. Annesi erkenden sobayı yakmak için kalkardı. Evdekiler uyandığında, onu sobayı boşaltmış, küllerin içinden yanmamış kömür ayıklarken bulurdu. "Aaa tamam doğrusu, günah" derdi. "Her sabah yanmamış kömürleri bir bir ayıklarım komşum" derdi. Sonuçta yarım ton kömür artardı kış bitince. "Bizim evde hiç kahvaltı âdeti yoktur. Gülen yemeden gider, babamız kahvesini vapurda içer zati. Ben de bindebir canım çekerse..." Bu kadın düzelmezdi. Pilavı lapa yapardı, salata yapmayı hep unuturdu. "Aa, unutmuşum, durun doğrayıvereyim" derdi. Her yere küçük ampul takar, elektriğe para az gitsin diye düşünürdü. Ama komşuya gitmeye bayılırdı. Pencereden domalıp uzun uzun yoldan geçen tanıdıklarıyla bir sürü saçma sapan şey konuşurdu.

Kız bir gün, iş arkadaşlarından bir kadının, arkasından söylediği sözleri duymuştu. "...Azametinden yanına varılmıyor. Kraliçe mübarek. Ayol bizim Belkıs tanıyor. Samilerin orada, saçakları nah böyle çarpılmış bir evde oturuyorlarmış. Babası da sarhoş herifin biriymiş. İçer içer gelir..." Merdiven başının karanlığında, keskin bıçak parlayışları içinde, durup dinlemişti.

Sarhoş herifin biri. Gece yarısı bozuk uykusunun içinde, korkmuş bir ses fısıldardı. "Gülen Gülen... Kalk, baban gene biraz fazla kaçırmış." "Gitti mi komşuların?" derdi. Kızardı. "Onların yüzünden sofra hazır olmuyor. Onlar gelecek diye gene ekmek acele tencere kapağında dilimleniyor. Onlar gelecek diye gene pilav hamur olmuş..." Böyle

düşünürdü. Hiçbir şey söylemez, aç açına yatardı. "...Gittiler. Abuk sabuk konuşmaya başladı... abdestinde namazında kadın... Zaten... Gelini demiş ki... Gel aşağıya da... Hay Allahım..." "Allah size neylesin..." diye söylenerek kalkar, aşağıya inerdi. Oda, sobanın tersine, inadına sıcaktır. Boğucu, gereksiz bir sıcak. Küçük kardeşi yerde, halının üstünde arsız bir çocuk kıvrılışıyla yatmış uyuyor. Mindere şapkası, paltosuyla kaykılmış bir adam, odanın havasını ağırlaştıran bir balık kokusu içinde, kendi kendine konuşuyor. Ağzı çarpılıyor. Sözcükler çarpılıyor. Kızı görünce kapıda dimdik bakıyor "...Ya! Öyle dedi pezevenk. Ha? Sen şimdi... Çalışan bütün karılar, kızlar orospudur dedi. Ulan dedim. Namussuz dedim. Benim dedim, kızım... anladın mı... Sen şimdi... Pezevenk öyle dedi. Buraya bak, gel şöyle..."

Ben buraya gelince arkadaşım kalkıp çocuğun üzerine hırkasını örttü. Birer sigara yakıp "Peki" dedi arkadaşım, "n'apsın bu kız Allah aşkına." Ben de ne yaptığını söyledim. Aylık aldığı bir gün geç kalmıştı. Öksürüyordu. Koşamadığı için vapuru kaçırmıştı. Kış fena bastırmıştı. Sırtı üşüyerek eve geldi. Oda gene o odaydı. Yalnız baba içmeye gidememişti. Kızın gelip aylığı getirmesini bekliyordu. Aylığı vermezdi kız. Bağırır çağırır, tartışır, aklınca bir düzen kurmak isterdi. Annesini azarlardı çoğu zaman, annesi yanşak bir gelişigüzellik içinde kocasının paltosunu tutardı. Babası gözlerini belerterek küfretmeye başlayınca tükenirdi. Gene de paranın tamamını vermezdi. Para sözcüğünden iğrenmişti kaç yıldır. Babası bağırdı o boğucu sıcaklıktaki odadan. "Kim geldi?" Annesi, "Gülen" dedi. Kaşını gözünü oynatarak, babasının öfkeli olduğunu anlatmak istiyordu. Duvara söylese duvar bile bu denli kayıtsız kalamazdı. Babası yeniden bağırdı: "Nerdesin be!" Karşılık vermedi. Öksüre öksüre girdi içeri. Yukarı kata çıkmak için yürüdü. Babası bilirdi bu cevap vermeyişleri, bu kafa tutuşları. Yerinden fırladı: "Ulan! Buraya gel. Ahırda beygir mi osuruyor!" Kız durdu. Sırtı dayanılmaz bir acıyla ağrıdı. Babası gidip yerine oturmuştu. An-

nesi, "Hırslanma anacım sen de..." diye bir şeyler söylüyordu. Ulan sözcüğü güm güm ötüyordu ortalarda. Bir sözcük ondan daha güçlü, ondan daha kavi görünüyordu. Onu kalkındırıyordu. Ulan! Ulan! Ulan!.. Döndü. Ağır ağır kapıya doğru gitti. Kapıyı açtı. Çıktı. Kapıyı kapadı. Yürüdü...

"İşte hepsi bu" dedim arkadaşıma. "Evden kaçma, evden kovulma hikâyeleri, sonradan eklenenler, hep insanoğlunun bir olayı büyültme, şişirme yeteneği içinde oldu bitti." Arkadaşım yaşlıydı. Kaç tane çocuk yetiştirmişti. Çok akıllı, görmüş geçirmiş bir kadındı. Beni anlıyordu. "Ah bu insanlar" dedi. "Sen çevrende gördüğün herkesi adam mı sanıyorsun evladım" dedi.

Ayakları kendiliğinden tren sesine doğru gitmişti. Karın içinde öksüre öksüre hiçbir şey olmamış gibi yürüyordu. Bir ara ayağı kaydı. Tam düşerken kolundan biri tuttu. "Sağ olun" deyip doğruldu, tutanın yüzüne bakmadan. Ama kolunu bırakmamıştı tutan. O zaman deli bir korkuyla, başını çevirdi. Bakışları durmuştu. Önce toparlayamadı kendini. Sonra, hızla duruldu. Yolda rastladığı zamanlar mutluluk duyduğu adamdı bu... "Neniz var?" diyordu. Alkolün verdiği bir iyimserlik içindeydi. Yeryüzünde olmayacak hiçbir şey yok gibi görünüyordu ona, "Benimle gelin" dedi bir de.

Arkadaşım, "Ne diyorsun!" dedi. Ben de, "İnan olsun" dedim, "İnan olsun böyle." Adam başka şehirdeydi zati. Ankara'daydı. Arada bir gelirdi İstanbul'a. Aldı kızı, evine, Ankara'ya götürdü. Kız grip olmuştu. Yattı. Adam da ona bir doktor gibi baktı. Arkadaşım duygulu bir kızdı. Daha evlenmemişti. Bir aşk bekliyordu. Onun için çok duygulandı. Eliyle yüreğini bastırıyordu ikide bir. Derken ağlamaya başladı. "Peki şimdi ne olacak?" dedi. Ben de hikâyeyi bildiğim yere doğru geliştirdim.

Kız, o boşaldığı geceden sonra ne yapacağını şaşırdı. Ertesi günü sıkıntı içinde geçirdi. Sabah adam giderken uyur gibi yapmıştı. Akşamın olacağını düşündükçe içinde bir sızı toplanıp yayılıyordu.

Arkadaşım dayanamayıp sordu: "Dur bakalım şimdi. Kız adama âşık mı?" "Duyguları karışık; ama, evet bir tutulma var diyelim. Eskiden de rastladığı zamanlar iki üç gün düşler içinde dolaşırdı. Aşk zor bir sözcük; gene de hadi aşk diyelim." "Peki" dedi arkadaşım, "ya adam?" "Onun duyguları da tıpkı kızınki gibi."

Akşam olmuştu. Kız yatağının içinde oturuyordu. Boğazı sarılıydı. Adam kızın başucuna bir sandalye çekip oturdu. Kızın elini eline aldı; parmaklarını teker teker incelemeye başladı. Kız günün sıkıntısı içindeydi. Sonunda söze başladı. Diyordu ki: "Sağ olun, bana yardım ettiniz. Kendimi öldürmeyi düşünürdüm çoğu zaman. Bana öyle yardım ettiniz ki hayatım kurtuldu. Ayrıca kişiliğiniz insanlara olan inancımı kuvvetlendirdi. Bana, burada bir iş bulabilmem ya da işimi buraya çevirebilmem için yardım edin. İyi insan olduğunuz için sizden bunu isteyebiliyorum. Ben de bir gün bir başka insana yardım ederek borcumu öderim. Bir oda bulmalıyım. İlk fırsatta sizi rahat bırakmalıyım. Yük olduğum yeter artık."

Arkadaşımın sabrı tükenmişti. "Hay Allah" diyordu ikide bir. "Şimdi yüreğim duracak. Sonra?" Sonra, adam da dedi ki: "...Üzülme. Önce iyileş, sonra düşünürüz bunları." Yalnız, daha öncesi var. Kız konuşurken, adam koyu mavi gözleriyle ona bakıyordu. Kız önüne bakarak, battaniyenin saçaklarıyla oynayarak konuşmuştu. Sözleri bitince, başını kaldırıp adama baktı. Öyle birbirlerine baktılar. Arkadaşım, "Oh Tanrım!" dedi. Gözlerinden birer damla parlak yaş döküldü. Ben de sona doğru sürdürdüm hikâyemi. Kız üsteledi. "Söz vermezseniz iyileşemem" dedi. Adam da söz verdi. Sustum. Arkadaşım biraz bekledi, sonra gene dayanamadı. "Ee sonra?" "Hepsi bu" dedim ben de. "Kıza iş bulundu mu?" "Evet. İşi Ankara'ya çevrildi. Bir oda tutuldu. Taksitle bir iki parça eşya alındı. Kız iyileşince oraya yerleşti..." Bir insan ne denli bozum olabilirse, o denli bozum oldu arkadaşım. "Amma da yaptın" dedi. Ben de "N'apalım, böyle" dedim.

Oysa böyle değil. İş durumu, ev durumu düzenlenince ye değin, on onbeş gün geçti. Kız iyileşip kalktı. Sobayı yaktı kaç kere. Madam Mariya'nın yardımıyla başını yıkadı. Saçları kabardı, yüzünün sarılığı düzeldi. Ellerine krem sürdü. Uzun uzun aynaya baktı. Adamın armağan olarak getirdiği hazır yün elbiseyi giydi... Bir akşam adamın arkadaşları, ansızın gelinceye değin kendini mutlu bile buluyordu... Gelenler içkiler, yiyecekler, getirmişlerdi. Kızlar, erkekler, açık saçık şakalar, öpüşmeler, tartışmalar, anlatılan fıkralara karşı kız dondu kaldı. Adam da çok içiyordu. Bir ara, iri suratlı biri, piposunu dişlerinin arasında tutarak kıza yaklaşıp, "Dudaklarınız bu denli güzel olduğu halde, neden gülmüyorsunuz?" dedi. Kız baktı, iri parlak tüylü bir hayvan, kırmızı dilini çıkarmış, tüylerini yalıyor. Başını geriye doğru çekti. Karşılık vermedi. O sırada adam geldi. Kızı belinden sımsıkı tutup kendine çekerek. "...Bu hikâye başka hikâye" dedi. Öbürü piposunu eline alarak uzun uzun güldü. "Pekâlâ" dedi. Onlar gidince, kız hiç sesini çıkarmadan, yıkılır gibi olmuş bir halde masayı, yerleri topladı. Yatağını hazırladı. Adam koltuğa oturmuş, onu seyrediyordu. Kız, işi bitince, gülümsemeye çalışan bir dudak bükülmesiyle, "Hadi bakalım odanıza" dedi. Adamın bileğine yapışacağı aklının ucundan bile geçmemişti.

Arkadaşım, "Yapma!" dedi. Ben de "Vallahi..." dedim. Arkadaşımın karısı, "Ne yaptın!" diyerek elini dizine vurdu. Çok okumuş, akıllı, efendi kadındı arkadaşımın karısı. "Ya..." dedim. İnsanları kıvrandırmak kolay mı sanıyordunuz. Hem benim elimden ne gelir. Hikâye kendi hayatını yaşıyor. Adam kızın bileğine yapıştı. Kız kaşlarını kaldırarak ona bakıyordu. Adam çok içmişti. Kız anlayamıyordu. Adam kızı biraz daha kendine çekti. Kız hep öyle bakıyordu. Eli ayağı buz olmuştu. Adam başını kızın göğsüne bastırarak, "Beni bırakma!" dedi. Öylece durdu. O zaman kız, dalgın dalgın onun saçlarını okşamaya başladı. Adam onu çekip yanına oturttu. Koyu mavi gözleriyle dimdik bakıyordu. Kız çeşitli duyguların etkisi al-

tında titreyerek ona baktı. Yüzleri çok yakındı. Adam kıza doğru uzandı. Kız kendini çekemedi, gözlerini kapadı.

Ertesi sabah, büyük bir tartışma oldu aralarında. Kızın rengi solmuştu, ama kararlı görünüyordu. Adam onun saçlarını öperek evlenme sözü istiyordu. Kız, "Böyle evlenme olmaz" dedi. Adam, "Peki akşam olanlar..." diyemiyordu. Çekiniyordu. Arkadaşımın karısı, "Allah Allah..." dedi, "Ne kaldı geriye. Her iş oldu bitti ya, ne diye evlenmiyor?" Arkadaşımın karısı kafasız kadının biriydi. Onun için arkadaşım, "Sus yahu..." dedi. Oysa kendisinin çok ilgi çekici bulduğunu söyledi. Kız diyordu ki, "Ben hayatımı kurmalıyım, önce kendime güvenimi pekiştirmeliyim. Bir süre arkadaşlık ederiz. Birbirimize yeteceğimizi anlarsak, evleniriz." Adam, onun yüzünü ellerinin arasına alarak uzun uzun baktı. Alnı kırışarak, kendini zorlayarak sordu. "Yoksa beni istemiyor musun?" Kız boynunu büktü. Gülümsedi. Uzanıp yanağını yanağına dayadı. Adamın yüzü düzeldi. Sonra gene tartışmaya başladılar. Adam, "Sen bilmezsin bu batak çevreyi" diyordu, durup durup. Kız bir zaman önüne baktı. Düşünceli görünüyordu. Adama baktı uzun uzun o da. Sonunda, durgun bir sesle, "Ben çevreye aldırmam" dedi. "Ben varım, siz varsınız ya, bu iki adamın kişiliği yeter bana." Adam büyük bir güçlükle, "Akşam olanların sorumluluğu..." demek istedi. Kız gene boynunu büktü. "Önemli değil" dedi. "Eski hikâye. Ateşle barut dedikleri. Hiç önemli değil. Birbirimizi seviyoruz. Hem dengedeyiz. Duygularımız karşılıklıydı." Adam, "Beni şaşırtıyorsun, senin mutlu olmanı şimdi daha çok anlıyorum" dedi.

Buraya değin gelmek soluğumu kesmişti. Büyük bir oh çekerek, "İşte böyle" dedim. Arkadaşımın karısı, "Allah Allah..." dedi gene. "Pek merak ettim. Sonra evlendiler mi bari?" "Bilmiyorum" dedim, baştan savma. Arkadaşımla göz göze geldik. Birer sigara yaktık. Sonra uzun uzun sustuk.

Hıshışi Hançer

(*KESKİNDİR KESKİN*)

Koro:

Yazık, yazık! Yazık etti kendine.

Sesler:

Gül gibi tazeydi. Altın beşiklerde, gümüş eşiklerde büyütüldü. (Bir dediği iki olmadı.)

Koro:

Yazık! Yazık oldu.

Sesler:

Kim almazdı onu? Üç oğlanın bir tanesiydi. Kalem kaş onda, kömür göz ondaydı. (Geçenlerde gördük bozulmuş.)

Koro:

Yazık!

Bir ses:

SERSEMLER!

Koro:

Ooooo! Bu ne demek? Onu biz biliriz biz!

Bir ses:

OOOOF! ÇOK BİLİRSİNİZ SİZ!

Koro:

Yoooo! O mahvolmuş bir kızdır.

Bir ses:
HOOO! O İYİ EĞİTİLMEMİŞ BİR KIZDIR.
Koro:
Yazık!
Bir ses:
EVET!

Kalçalarının olanca tedirginliği içinde üşümeye bırakamıyordu kendini de, ondan gittikçe daha çok titreyerek beyazlanıyordu. Ürkürük, kasılmış bir beyazlıktı bu. Çıplak vücudunu yatağa, olanca ağırlığıyla, o yayılmış, doygun, diri gevşekliğiyle, çökertircesine bırakamıyordu. "Oh, bir mutluluk deniz aşırı!" diye, kollarını, bacaklarını, iki yana açıp uzatamıyordu. Karnının üzerindeki esmer elin, rastgele orada unutulmuşçasına kalışından yılıyordu. Birbirlerine, içten içe yönelemiyorlardı. Alkolün etkisinden hızla kurtulan kafası, hafifliyordu. Kurumaya yüz tutmuş ıslak pösteki gibi, yapış yapış, tiksindirici duygular içinde, bir duyum yitimine doğru gidiyordu.

Koro:
Yediği önünde, yemediği ardındaydı.
Sesler:
Her dediğini yaptılar.
Koro:
Çok okuttular, çok okuttular!
Sesler:
Ya, ya, doğru yapmadılar.
Koro:
Bir kızı bırakırsan...
Sesler:
Öyledir, öyledir...
Koro:
Ya davulcuya, ya zurnacıya gider.
Sesler:
Çok doğru, çok doğru!
Bir ses:
SERSEMLER!

Koro:

Ekmek elden su göldendi.

Sesler:

Öyleydi, öyleydi.

Koro:

Sıkıntı nedir bilmedi.

Kıtlık yüzü görmedi.

O zamanlardan daha, yatağıyla onun arasında bir duygu alışverişi olmuştu. O yatağını tanırdı, yatağı onu. Birbirlerinin huylarını, huysuzluklarını bilirlerdi. Birbirlerinin kusuruna bakmazlardı. Bazen kızar inatlaşır, ama çoğu zaman anlaşırlardı. O, yatağını tersyüz eder, güneşlere çıkarırdı. Ona yeni çarşaflar armağan ederdi; yatağı da onu rahat ettirirdi.

Koro:

Ooooo!

Bir ses:

SİZLER GİBİ DEĞİLDİ O.

BAŞKALDIRMAYI BİLENDİ O.

BAŞKA DÜNYALARI DUYANDI O.

AMA...

Koro:

Hele hele hele... Aması neymiş?

Bir ses:

TISSS! AKLINIZIN ERMEDİĞİNİ ANLAMAYA ÇALIŞIN.

DÜŞÜNÜN, DÜŞÜNÜN.

Koro:

Bizi yadsıyor musun?

Bir ses:

YADSIYAMAM. OLUMSUZ OLUR.

AH SİZLER!

EĞİTİLMELİSİNİZ, EĞİTİLMELİ!

Koro:

Yuuuuuu!

Bir ses:

SERSEMLER!

Yatak onu itiyordu. Önce bu vardı. Yatak ikisi arasındaki ufak ufak duygu parçalarından biri değildi. O duygu parçaları, nasıl yalnız ikisine değginse, yatak da öyle olmalıydı. Değildi. Ona, eski giysilerle değiştirerek, çözme çarşaflar almamıştı, bir küçük kadın gibi. Beyaz üzerine ince mavi çizgili bir çözme çarşafa sevinmekle, bir adamın hayatına nasıl destek olunur bilmiyordu.

Adam onu, erkekliğinin deli deli atan kösnücüllüğüyle isterken, ortaya oyununu koymuyordu. Bu da vardı. Önemli olan da buydu. Adam ona güvenemiyordu. Bu ona, başka bir gündelik oyunla, tam usta oyuncu duruşuyla, topluma, çevreye, törelere başkaldırdığını sanan bir bakışla bakarak, "Ben istiyorum seni. Ben istiyorum" demişti. Sigarası parmaklarının arasında titriyordu. Bütün yaşantısını koymuş gibiydi bu söze "Bir ok attım, tam zamanında gitti buldu yerini" diye düşünüyordu, derinlerinde. Adam, onun için öyle solgun bakıyor sanıyordu. Oysa adam, arzulamıştı onu. Hepsi bu. Böylesine yalın.

O kenetlenmiş kollara, kasılmış bacaklara karşın, eksik olanı – pek anlayamayarak– seziyordu. Bütün dişilerden üstün sandığı, dişi kuvvetinin açıkta kalışına şaşıyordu bu adamın yanında. Tanrısal bir güç bulurdu güzelliğinde. Şimdi onun çok kısa süreli, sıradan bir tanrılık oluşuna inanamıyordu.

Yatak onu itiyordu. Yıllar yılı kendinin olan bir yatakta yatmıştı. Çocukluk anıları içinde, hep, ayaklarını geceliğinin içine toplayarak dertop oluşu, sıcacık düşler görüşü vardı. Kocaman bir kuştüyü yastığı vardı. Öbür kardeşlerinin yanında ona bir üstünlük verdiği için, uğruna savaşlar çıkan yastığı. Ama o peri padişahının kızıydı. O yeryüzüne gelsin diye, yedi yıl adaklar adanmıştı. Gülen ayna, ağlayan nar, tılsımlı ayna bulunup getirilmişti Kafdağı'ndan, Çin'den, Maçin'den... Hep onun için. Üç oğlanın içinde bir tanecik kız.

Koro:

Kirpikleri nah böyledir maşallah!

Sesler:
Bebekken ayrı güzeldi, şimdi ayrı güzel.
O ne kız öyle. Tanrı nazardan saklasın.
Koro:
Tuh tuh tuh...
Sesler:
Aman da bu kıza, işlemeli yastıklar dikmeli,
Aman da bu kıza, tenteneli çarşaflar sermeli.
Amanın da bu kız mı, sultan mı?
Amanın da amanın.
Bir ses:
BU KIZI İYİ EĞİTMELİ.
HER KIZI İYİ EĞİTMELİ.

O rahat yatağının içinde, uzun, "Uuh ıhı ıhı..."lar çekerek gerinmişti. Kollarını yastığının altına sokar, yarı düş görür, yarı düşünür yatardı istediğince.

Oysa bu tanımadığı bir yataktı. Tanımadığı başka yataklarda da yatmıştı, ama önem vermemişti. Onu deli isteklerle istemişti erkekler. Bir ikisini seçmişti aralarından. Serüven saymıştı. Dikkafalılık, kafa tutmacalık, öncü kız oyunları oynuyordu o zamanlar, boyuna bosuna bakmadan. Her istediğini elde etmeye alışmıştı ya, öylesine bir oyun.

Koro:
Ah deli gençlik.
Ah deli gençlik.
Bir ses:
ÖYLE Mİ?

Ama bu kez, yatağıyla çıkmıştı yollara. Yatağını koyuyordu ortaya.

Beyaz, iyi cins bir keten çarşaftı bu yataktaki. Adamın giydiği, buruşmaz , döküm döküm keten giysiler gibi. Hep, başka memleketleri, asfalt yolları, palmiyeleri, geniş meydanları andıran, adamı hep öyle, öbür erkeklerden başka, onlardan hoş gösteren giysileri gibi. Tanımadığı bir kuştüyü yastıktı bu. Kendi saçları akşamdan

onun üzerinde kalmamıştı. Üşüyordu, ama gene de yatağın bilmediği köşelerine doğru ayaklarını uzatıp, kokusunu bilmediği bu battaniyelere, bu örtülere sarınamıyordu. Omzunun başında, soluğu gitgide düzene girerek yatan adam, onu yıldırıyordu. Onda anlayamadığı, alt eden, yenen, yok eden bir şey vardı. Bunun, öbür erkekleri çıldırtan gücünü hiçe indiren bir şey. Ne olduğunu bir anlayabilse, acımadan vuracaktı ona.

Adamı şaşırtmıştı oysa sevgisi. Bir deli çay gibi boşanmıştı. Elleri, dişleri, görülmemiş bir kadındı bütün âşık kadınları yansıtan. Bacaklarının beyazlığını, beyaz çarşafların üzerinde pembeliği daha çok belli olan bacaklarını, kendinden geçmiş gibi yaparak, aslında bütün oyunculuğunu kullanarak, cömertçe ortaya koymuştu. Öpüşlerinin en güçlüsünü verdiğini sandığında, adamın sadece öptüğünü görüyordu. Aman! Ne kadınca bir sezgiydi bu, yıldırıcı. Onu ele geçiremiyordu. Adam, delikanlı bir hızla öpüyordu onu, ama dişil donukluklar içinde, başka dilleri, başka dişleri alıyordu ağzı, onun ağzından.

Koro:
Yazık yazık! Yazık adama.
Kimi istese almaz?
Sesler:
Okumuşluk onda.
Han onda, apartman onda.
Altın bilezik kolunda,
Ela gözler yolunda.
Koro:
Kimi istese alır.
Kimi istese alır.
Sesler:
Kıza vurgun diyorlar.
Koro:
Ah!
Gönül bu, gönül bu.

Sesler:

Peki neden almıyor?

Neden almıyor acaba?

Koro:

Vah! vah vah!

Sesler:

Yediremiyor kendine.

Bir ses:

ŞAŞKINLAR!

Koro:

Vay!

Sesler:

Nedenmiş?

Bir ses:

YEDİREMİYORMUŞ KENDİNE!

CIKI CIKI CIK!

YANİ NAMUSUNA MI DOKUNUYOR KIZIN SERÜVENLERİ?

Koro:

Namus! Namus! Namus!

Ah! (Ah! Ah! Ah!) sıkılmış dişleri haykırışlarını saklıyordu. Kendini fena tutuyordu. Yoksa! Ah! Başkaldırmıştı. Aklının kestiği, hoşuna giden ilk delikanlıyla yatmıştı. Çenesini yukarı dikerek, tepeden bakmıştı akranlarına. Bencil, yanlış eğitilmiş bir kavak yeliydi. (Sıradan bir kız değilim ben!) demek istiyordu. Hep böyle yüzeyde kalıyordu. Şimdi bir başkası o yatışlara karşı mı çıkıyordu? Kollarının arasına alıp nazlatmıyordu onu. Bağrına basmıyordu onu. Kuşkular içinde sorular soruyordu ona. Hırçınlaşıyordu. Saçlarına yapışıp uzun uzun bakıyordu ona. Hani bu aydın adamdı? Hani vücut önemli değildi? Hani? Hani? Haaaaeeeyyh! Tanrım! Namussuzlar aldattınız beni. (Namussuzlar! Namussuzlar! Namussuzlar!)

Koro:

Almaz onu.

Almaz onu.

Sesler:
Akıllıysa almaz. Güzellik para etmez.
Koro:
Herkes ne demez.
Âleme laf gerek.
Sesler:
Adamın soyu sopu da razı gelmez.
Razı gelmezler, yooo!
Bir ses:
AH SİZLER! AH! AH SERSEMLER!

ADAM ONU SEVİYOR. YILLARCA ONU İSTEMİŞTİ ADAM. OLMADI. BİR ŞEY YA OLUR, YA OLMAZ. SONUCA BAKIN SİZ. OLMADI. BİR ŞEYİN OLMAMIŞ OLMASINI ANLIYOR MUSUNUZ? BAKIN ADAMA BUGÜN BİR DÜŞ BOZUNTUSUNU YAŞIYOR. HER KADIN BİR YERDE BİRBİRİNİN YERİNİ TUTABİLİR. KADINLA ERKEĞİ BİRBİRİNE BAĞLAYAN, O ANLATILAMAZ, TANIMLANAMAZ DUYGU PARÇACIKLARININ BİRLEŞMESİYLE ORTAYA ÇIKAN YAŞAMAK İÇİN BERABER ÇALIŞMANIN, BİR OYUNU BERABER OYNAMANIN TADINDA BİR ANLAM VARDIR. ADAM BATIDA BU ANLAMI ARAMAYI ÖĞRENMİŞTİ İŞTE. ONUN İÇİN ÖNEMLİ OLAN BUYDU. ADAM ONA...

Koro:
Aman! Kafamız şişti.
Kafamız şişti!
Ne dırdırlanır, neler anlatır bu böyle?
Biz anlamayız onu bunu.
Almaz o adam onu.
Almaz!
Sesler:
Alır mı canım alır mı?
Bir ses:
ALLAH BELANIZI VERSİN!
Koro:

A! A! A! Gözün kör olsun,
Gözün kör olsun.
Sesler:
Deli mi ne! Deli mi ne!
Allah senin belanı versin.
Bir ses:
OFPOF! OFPOF! OFPOF!
Koro:
Ha,
Ne diyorduk, ne diyorduk...
Sesler:
Adam ona, hep başka memleketlerde yaşadığı kadınları anlatırmış.
Hep çapkınlıklarını anlatırmış.
Koro:
Kıskındırmaya.
Kıskandırmaya...
Sesler:
Ha ha,
Ya ya...
Gâvur kızlarını sayar dökermiş.
Koro:
Delikanlı adam,
Yapar yapar...
Sesler:
Ama ne! Ama ne!
Bir ses:
SİZLER SERSEM BİLE DEĞİLSİNİZ!
ZAVALLILAR.
Koro:
Hadi ordan, hadi ordan...
Sesler:
Densiz.
Seni densiz.

Seni densiz seni!

Bir ses:

DİNLEYİN DE KALIN KAFANIZA GİRSİN:

ADAM ÖNCE ANILARINI ANLATTI ONA. "MASİNGA NEDİR BİLİR MİSİN?" DERDİ. YA DA "AH! ROZA'YI TANIMALIYDIN. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞINI BÜTÜN ACILIĞIYLA YAŞAMIŞ BİR KIZ. KORKUNÇ, KORKUNÇ... ANLATILAMAZ. DOSTLARIMDAN BİRİYDİ." OTOMOBİLİ, ŞEHRİ GÖREN BİR YERDE DURDURUP UZUN UZUN ANLATIRDI. İKİSİ ARASINDAN, KIZIN EVDE GİYİNİRKEN DUYDUĞU, ARABAYA GİRERKEN İÇİNE YAYILAN, O, RAHATLIK VERİCİ, ÖPÜŞLERE HAZIR YÜREK ÇARPINTILARI GİDER, YERİNE, BÜYÜK, İNSANCA, ADAMCA BİR ACI, BİR GÜÇ GELİRDİ...

Koro:

Biraz biraz aydınlanıyor muyuz ne?

Bir ses:

YOK YOK. KOLAY DEĞİL. BU, BİLDİĞİNİZ ACIMAK, ACINMAK EDİMLERİNDEN ÇOK BAŞKA. BİR ANLASANIZ, AH, BİR ANLAYABİLSENİZ...

Koro:

Otomobil de, otomobildi ha!

Eee? Anlat anlat... Sonra n'olmuş?

Bir ses:

DEMEDİM Mİ?

Bütün anılar, demir âsâ, demir çarık gezilip görülen diyarlar, o güzellikler, o, doğayla insan gücünün, insanı soluksuz koyan güzelliğinden, liman şehirlerindeki batakhanelere değin hızla yaşanan hayat, kapalı kırk kapıyı açan tılsımlı sözcüğü öğretmişti adama: İŞ!

Bütün memleketlerde, sonbahar gelince yapraklar sararak dökülüyordu. Bütün memleketlerde, şişman kadınlar, patatesleri soyuyor, yıkıyor, dilim dilim doğrayarak kızgın yağlarda kızartıyorlardı. Bütün kızların burnu üşüyordu. Çocuklar evden kaçıp, göle balık

tutmaya gidiyorlardı. Bütün kadınlar, seviştikten sonra uyuyorlardı. Ama onlar, o büyük dişlilerin arasında yaşayanlar, çok küçük yaşta bu tılsımı öğreniyorlardı: İŞ! Kutsal iş. Adam, işte bunu anlatamadı kıza. Gülücükler, o bakışlar, o duruşlar, o salına salına gelişler, o, uuh, ıhı ıhı uykular, o kısık, kalın seslerle, kısa, kesik konuşmalar, o tatlı diller...

Bir ses:

EVET, EVET, EVET...

Koro:

Ah, ah ah...

Sesler:

Bak hele, bak hele...

Bir ses:

ADAM KIRK KAPIYI AÇMIŞTI. BÜTÜN HİKÂYE BUDUR. KIZ KIRK KAPIYI ANLAMIYORDU. HAZIRA KONMAK İSTİYORDU. ADAM SAHİCİ AYDINDI, KIZ GÖSTERMELİK.

Koro:

Ya!

Çok şey!

Sesler:

Almaz onu, almaz onu...

Koro:

Sesler:

Eh, dünya...

Kader.

Bir ses (kendi kendikendine):

EVET YAZIK!

AMA BU YAZIK,

Yazık! Yazık!

BAŞKA YAZIK.

Dedi 'Ölüm Aklımda'

Gülten Akın'a

"Sanki..." dedi,

Önce gazete kâğıtlarını yok etmeli ortadan. Hele eti, şu, içini göstermeyen buğulumsu beyaz kâğıda sardıktan sonra, ne diye bir de gazeteye sararlar! Et ya da kıyma, içine konulduğu zaman, kâğıt, aranılan güveni gerektiğince verdiğine göre... Kıvırcık salatalarla kırmızı turplar da... Çamurlu kökler, kısa bir süre sonra, sarıldıkları gazete kâğıdının, ıslanan yerlerini sessizce patlatarak, paketlerin arasından ortaya çıkarlar; dayanıksızdır çünkü kâğıt, suyu hemen emer, yumuşar. Bu arada sulu çamur, bir yolunu bulup filenin içine, ne denli ustalıkla yerleştirilmiş olursa olsun, yufkaların sarıldığı, gene nemi çabucak içine geçiren kâğıda doğru damlar. Çarşının giriş kapısındaki büyük sebzeci, eline geçen yeşilliği, basıyor suya, basıyor suya. Seçip verirken, kolunu istediğince yan arkaya doğru kuvvetle silkelesin, gene de kökler, mutbak tezgâhına yayılan paketlerin arasından alınıp musluğun altındaki delikli lengere konuncaya değin, çamurlu kalıyor. Gazete kâğıtlarından sonra, boşalan kesekâğıtlarını, helvanın, küçük karanfillerle süslü yaldızlı kâğıdıyla kırmızı beyazlı ipini sürüp büküp çöp kovasına...

"Sanki..." dedi, bir süre sonra, gene kendi kendine; çevresindeki dağınıklığı toplarken yarım kalan tümcesinin sonunu getirerek: "...sanırsın ki anamdan doğduğumdan beri, bu mutbakta, bu musluğun başında dikilip duruyorum. Bırakıp gidivermişler beni buraya. Benim de layığım buymuş demek ki, değiştiremediğime göre..." Mutbağın musluğunda sağ elinin parmak uçlarını birbirine sürerek, çamurunu akıtıyordu o sırada. Sol elinde, bir çarşı dönüşünün dökülüp saçılan süprüntüsünü toplamak için tuttuğu faraş, musluğun üstündeki, aralığa bakan pencereden vuran güneşi, teneke bir parıltıyla duvarlarda dolaştırdı.

Parkın oradaki meydan, nasıl da güneşliydi gelirken. Kuşlar uçmuyor, güneşin önünde duruyorlardı; kara kara. Bir sonbaharda olur böylesine sırtı yakan sıcaklar. İki üç gün sürer, birden de bitiverir.

Biçimli, derli toplu bir şişmanlığı var. Yakışıyor ona. Elleri, küçük ve ince. Eğilip doğruldukça, yanakları pembeleşiyor, soluğu daralıyor. Faraşın parıltısını, gözlerini kırpıştırarak izlerken, yorgun, düşünceleri dağınık bir anlam vardı, koyu kahverengi halkalı, açık kahverengi gözlerinde. Anımsayamadığı bir şeyi unutmuştu. Dalgındı bu yüzden. Alnını kırıştırdı, çevresine bakınarak; tümcesini yarıda bıraktığı sürece kırışık olan alnı, yeni düzelmişti oysa.

Neydi?

İşten çıktıklarında yoktu bu duygu. Gülüşmüşlerdi bile Asuman'la kaygısızca. Arkadaşlarından biri, istatistikten Boykot Nuri, hızla geçerken yanlarından, çarpıp kollarına, düşürünce Asuman'ın çantasını, hemen eğilip almış, kolunun altına sıkıştırdığı gibi, hızından kaybetmeden karşıya geçmişti.

O ivecenlik! O neydi o sahi! Uzun bacaklarını aça aça... Pek iyi söylemezler serviste bu çocuk için. Birtakım karanlık işler... Önemli bir yere yetişecekti. Bu açıkça belliydi. Geciktiği için avurtları atıyordu.

"Aa!" demişlerdi gülerek. "Bu çocuğun dalgınlığı!" demişti Asuman, "Nuri Bey, Nuri Bey!" diye seslenip arkasından. "Allah canını almasın, alıp çantamı gidecek adam vallahi." Noktadaki polis de, tam o sırada, yukarıdan gelen taşıtlara açınca yolu, bunlar bir yanda, o karşıda... Geçti durdu otobüsler, dolmuşlar artık. Kamyonlar, yukardan, dur durak tanımadan yıkıntı taşıyor tepeleme. Kent büyüyor o yönde. Gecekonduları yıkıp yıkıp...

Fakir fukara! Ah! Dert. Ne kanalizasyon, ne su. Yıkılması bir bakıma iyi ama...

"Vah vah vah! Çıldırdı, çıldırdı!" demişti Asuman, kıkırdayarak. "Hale bak Allah aşkına, neredeyse tepinecek. Telaşı ne bunun böyle? Allah canını almasın. Sen bunu serviste bi görsen, çatmadığı adam yok. Ona, buna, partilere, ileri geri. Tıkacaklar bir gün içeri ya! Valla, ortalık gene pek karışıkmış diyorlar." "Ben de öyle duydum. Benim kızla oğlan pek tutarlar bunu. Akıllı çocuktur. Haksızlığa, vurgunculuğa dayanamaz, herkesin bokluğunu çıkarıverir ortaya da, ondan. İşlerine gelmez."

Bir sıkıntı, bir yürek daralması of!

Faraşı boşaltıp yerine dayadıktan sonra, ellerini beline dayamış, tam, küreğinin altında kabaran ağrıyı ortasından kütletip rahatlatmak isterken, ağrı bir yana, soluğu ağzında yuvarlanıp geri kaçtı. Elleri belinde, kafasının içinde, gidip gelen anımsama kırıntıları, durdu.

Nerde kaldı bu çocuklar! Birinden biri gelirdi bu saatlerde. Fakülteler dağılmıştı. Doluydu çarşı durağı.

O sırada, (9) numara, balık kızarttığı için mutbak camını açıyordu. Camın dışında, çaprazlama gerdiği sicime sarı bir

elbezi asarken, dumanın arasından, güleç yumuşak yüzünü uzatıp sordu: "Geldin mi anacım? Görüşemedik sabah. Erkenden çıkmışsın... Nasılsın?"

Bir mutbak penceresi aralığa bakan. Fena oluyor insanın içi bu aralıklara bakarken. İs, kurum; yağmurların yol yol akıttığı. İyi ki şu karşı komşu var. Pencerelerin önünü, ikide bir, sıcak sabunlu suyla, dumanı tüte tüte siliyor. Sünger kara kara köpürüyor çoğu kez. Çiçek koyuyor bazan, bir saksı. Bazan da, çocukların eski giysilerinden yaptığı elbezlerini asıyor. Beyaz üzerine kırmızı benekli de, lacivertlisi pembe yollu. Eh, iyi gene. Beşinci kat hiç olmazsa. Ya en alt katta olunsa! Loş. Herkesin attığı çerçöp, pencerelerin önünde.

"Nasıl olayım. Bildiğin gibi. Çarşıya uğradım. Vallahi rezillik. Ne olacak bu bizim halimiz! Yaşanacak gibi değil. Dünkü durumu biliyorsun. Bakarsın kalkar bu akşam geliverirler. Rezil olmayalım bari. Kızım, göze görünen bir kilo et, yarım kilo kıyma. Dünyanın parası, ortada bir şey yok..." "Öyle..." dedi komşusu. "Na işte, balık aldım ben de. Bi tabak bişey oldu. Dünyanın parası dediğin gibi." "File bile dolmadı. Parayı bozdurmaya korkuyor insan. Bozdurdun mu..." "Öyle öyle..." dedi gene komşu. Gözleri yeşil onun. Kahverengi kalemle, yüzünün çizgilerini aşağı sarkıtarak kuyruklar çekmiş uçlarına. Ama, yakıştırıyor kendine. Süslü kadının güveni içinde, gülügülüveriyor. "Bozdurdun mu gidiyor. Eskiden ..." "Yok canım, eskiyi hiç karıştırma ya, daha altı ay öncesi bile..." Komşu sözünü yarıda bırakıp beklenmedik bir şenlikle güldü. "Ne kafa bendeki! Sorsana neler oldu bugün. Gördün mü senin ihtiyarların muhabbetini?" "Ya! Şimdi, az önce, nedir diyorum evin içinde bir tuhaflık. Yorgunluktan kendimi unutuyorum vallahi. Baktım mırıl mırıl sesleri geliyor bir yerlerden." "Balkon sefası balkon." "Öyle mi! Tam bakayım diyordum şunlara, sen seslendin." "Dur kızartayım şunları da, geleyim benim kızlar uyanmadan iki dakka." "Hadi. Ben de şuraları toplayayım."

Bu değil! Başka sıkıntı bu. Yürek şişiren. "Senin ihtiyarlar!" Alışıldı artık.

Her akşamüzeri çıkılır bu merdivenler. Bir baş ağrısı, bir istediğince yaşayamayanların sıkıntılı günü büyütülmüştür akşama dek. Kolay değildir merdivenleri bu yükle çıkmak. Apartmanlar, vitrinler, otobüsler, pencereler, parmaklıklarla bölünmüş sokaklardan geçilip duraklara yığılan, dolmuşların, otobüslerin peşinden koşan insanlarla tıklım tıklım, bir o yana, bir bu yana, sıkışarak, koşuşarak dalgalana dalgalana işe yetişilmiş, yazı makinelerinin takırtısı, zil sesleri, dosyalar, kâğıtlar, rakamlar arasında bol duman yutup...

Zehirleniyoruz, zehirleniyoruz vallahi...

Açık pencerelerinden, kentin, klakson sesleriyle sivri sivri çıkıntılar yapan bol güneşli gürültüsü girerken,

Bir perde işini bile yola koyamadılar iki yıldır.
Laf söyleyen çok, iş yapan yok.

gökyüzünün, tarlalardan dağlara doğru uzaklaşan maviliğini anımsatacak içten gelen gülüşler beklenemez kuşkusuz bu işyerlerinde...

Arada bir de deli deli gülünmese! O da sinirden. Bir koşuşturmadır gidiyor. İki lokma ekmek için. Herkeste bir geçim, bir, yarın ne olacağız kaygısı. Her şey karışık, her şey bozuk... Dalaverası dönen, arkası olan kekâ! Yoksa, sürün dur, üç kuruş maaşla... Nedir yani yaşamak! Anlamsız bir hayat.

Kolay değildir merdivenleri bu yükle çıkmak.

Nerde o, üçer beşer atlanarak çıkılan şen günler. Sahi neydi Boykot Nuri'nin o koşuşturması öyle. Sabah, çocuklarda da aynı telaş. Ya! Sahi!

Beşinci kata değin çıkılır soluk soluğa. Hiçbir şey ummayarak. Açılan kapının ardında, iki ihtiyar kadının, gün boyunca, ikisinin de ayrı ayrı değerlendirdiği, tatlar, umutlar, birbirini hiç tutmayan kederler, sevinçlerle, çekişip durarak, günü saniyelerine değin didik didik edip huysuzluklarla doldurarak, havasını, dayanılmaz, yaşanılmaz kıldıkları bir ev içi bulacağını bilerek. Gene de girilir kapıdan...

Şu maydanozlara bakın, iki sap. Ana bunlar, bakılmaya muhtaç. Atsan atılmaz, satsan... Ya insanın kendi hayatı? Gün görmeden, yaş oldu kırk. Ne kendine fayda, ne insanlara. Hiç... Akşam yemeği tasası olmasa, balkona çıkıp, koltuğa, şöyle bir yan gelip otursa insan. Ağrıyan bacaklarını uzatarak bir fincan kahve içmek! Yaşamak budur işte. Hele bir de akşam sofrasını kurup buyur diyenin varsa... nedir ki dışarda çalışmak kadın için!

Sonra, ara yerde sessizce durularak, evin havası koklanır. Bu, tanımlamalara sığmayan, yaşayıp sınamadan bilinemez bir kokudur. İki ihtiyar kadının, sabahtan akşama değin, küçük adımlarla, odadan odaya, mutbaktan helaya, ön balkondan arka odalara taşıdıkları, geçtikleri yerlere yaydıkları, sabahtan bu yana, zamanın nasıl geçtiğini aşağı yukarı anlatan bir koku. Günün geri kalan bölümünü yaşayabilmek için, bu kokuyu almak gerekir. Ustalık isteyen bir iştir bu. İncelikleri bilinmelidir... Balık kokusunun artık aralıktan taşıp mutbaklara dolmaya başladığı sırada, komşu seslendi: "Biliyor musun, bu mereti yemesi iyi ya, ille şu kokusu sonradan." "Ya temizlemesi? Ne ocak kalıyor ne de yer; batıyor." "Sorma olanları, bak gelecem şimdi, anlatacam, bayılacan gülmeden." "Aman, güleyim vallahi biraz. Bir sıkıntı..." "N'oldun be anacım gene? Yorgunsun yorgun. Ben baksana, bir ev işiyle... Belim gene hiç bende değil bugün. Gene iyi vallaha senin ihtiyarlar. Eski toprak... Dur elimi bulaştırmışken şu piyazı da yapıvereyim de..." "E hadi. Ben de köfteyi bari... Çıksın aradan. Bi de çay demleyim." "Yaşa. Ge-

ne ne fayda varsa senden. Balkonda mı seninkiler hâlâ?" "Herhalde. Daha arkaya geçmek nasip olmadı." "Ha hay... Ölürüm ben vallaha." "Of of!" dedi, yüksek sesle. "Şans işte. Herkes bir anasını, bir kaynananın kahrını çekiyor. Hümeyra diyelim. Kuş gibi bir anacığı. Gene de burunlar zavallıyı. Bizde o bile iki tane. Canım eve gelmek istemiyor. Bizimki yaşamak değil, hamallık zaten canım. Doğru söylüyor çocuklar. Yalan değil vallahi, koyun gibi yaşıyoruz. Daha bi, servisin işlerini yoluna koyamadık. İnsan değiliz canım, insan değiliz. Üç kuruşumuz elden gitmesin, diye duyduğunu duymazdan, gördüğünü... Daha evden içeri girerken bozuluyor sinirlerim..." Az önce kaldığı bir yerden tutup sürdürdü düşüncesini: Evin kokusu! Kapıdan girer girmez onu duyar insan. Mutbaktan doğru bir ıhlamur kokusu mu geliyor?

Karanfil, halvican, tarçın bile konmuş içine. Dolabın ta üst gözleri karıştırılarak. Sandalyeden düşüp bir de kafalarını kıracaklar.

Bu, iki ihtiyarın arası iyi demektir. Ya da 'Büyükhanımın keyfi yerinde!' Kapıyı açar açmaz insanın yüzüne çarpan bir havasızlık! İşler fena. Ya kimse odasından çıkmamıştır, ya da...

Helaların sifonu bile çekilmemiştir, sabahtan bu yana.

Oğlan anasıdır büyükhanım. Uzun boyu, yünlü giysileri, bej krepdamur başörtüsü, esmer ince yüzüyle, kaç kez geçer bu kapılardan gün boyunca. Kız anası, pazen entarisi, beyaz yemenisiyle, yana çekilip büyükhanımın yoluna biçimsiz bir zamanda çıkarak, onun geçmesine engel olmuş olmanın ürkekliği içinde. "Geç buyur. Dur ben çekileyim şöyle" demiştir yavaşça. Yavaşça, bu evde yaşamanın minnetiyle ezilerek... "Çıkamadım bugün mutbaktan" dedi komşu, gene elbezi asarak camın önüne. "Pek enginlerdesin bugün sen. Yanaklar gene al al..." "Aman vallahi! Çok sıkılıyorum. İki sap mayda-

nozu başedemedim şurada. Ne yiyeceğimizi de şaşırdık zaten." "Sorma!" "Kuş olup uçuvermek istiyorum. Öyle daraldı yüreğim. Hani öyle pek bi sebebi de yok." "Yaşımız o yaş. Dar gelir oldu dünya. Ne uykun uyku, ne... Dünyanın desen, hiç tadı yok. Sen gene bana sor, o, kuş olup uçmaları. Bizim oralar şimdi... Anlattım sana kaç defa. Bi görsen, sade gül, sade yeşil, sade ağaç... ah! Nasıl anlatayım sana. Peynirimiz, tereyağlarımız, yoğurtlarımız... Bir havası vardır, Tanrı seni inandırsın... açma benim dertlerimi sen, açma... Boş geç." Gülüverdi komşu gene, beklenmedik bir zamanda. "Arsızlığa vurmasak, yaşanacak gibi mi! Ne diyecektim, ha, hastalandı seninki... Büyükhanım." "Ya!" "Ya! Bildiğin gibi değil. Yatarsın gülmekten. O gitti, geldi bir başkası yerine. Bal akar oldu mubareğin ağzından. Kibri kurumu kalmadı. Can tatlı bilir misin?"

"Hastalandı büyükhanım." Eh! Bir bu eksikti. Buna mıymış sıkıntı acaba? Yok. Birden bastırıverdi.

Çeken bilir büyükhanımın hastalığını. Kibardır o; soyludur. Dayanamaz baş ağrısına bile. Kız sever ama onu. İçerleyen oğlan. 'Saray artığı, padişah gerisi' diye adlar takarak. Onun saraylı inceliğine karşılık, ağzını şapırdatır yemek yerken. İnadına. Kız,

Baba da güler. Bi çocuk da o zaten. Dairesine gitsin gelsin, rakısını içsin, kızıyla, oğluyla tavla oynasın... Evmiş, anasıymış, sıkıntıymış, haberi bile yok. Bi çeken var nasıl olsa...

beğenir kız babaannesini. Kendi kısa boylu çünkü. Kara kaşlarını çatıp sessizce güler oğlanın hallerine, destekler bile gizlice, babaanne görmeden, ama uzun boylu kadınlara bakarken, gözlerini kısar. Gülmesi birden kalır öylece yüzünde. Onun da boy derdi...

Oğlan da, inadına levent. Baba tarafına çekmiş... Güzel kadınmış büyükhanım, gün gibi ortada. Esmer, ince, duygulu. Arka bahçeye bakan balkonda, akşam güneşine karşı, uzanır, asmadan bir filiz koparırmış; beyaz dişlerinin arasında hafifçe ezerek, mayhoş tadını duymak için. İçeride, sofadaki sedirde, sarmaşıklardan süzülen güneşte, gür kumral bıyıkları pırıldayan genç bir adam tambur çalarmış. Güzel davudi sesiyle şarkılar söylermiş; sevdalı; ovulmuş tahtalarına, ince yürüdümler serilmiş sofalara, ceviz konsollara, karpuzlu lambalara doğru hafifçe yayılıp oralarda kalan.

Şimdi bile sürmelidir gözleri büyükhanımın. Süzülür. Ağzını da tıpkı gençliğindeki gibi kibarca büzer, oğlan,

Koca boyuyla, koca üniversiteli herif, hâlâ çocuk. Babası...

inadına gidip anneannesinin, çok iş yapmaktan vakitsiz tutulmuş, ağrılı, dul, fakir dizlerine yatınca.

Çocuklar varmış, köşkün, pencerelerinden sarmaşık güllerin kokuları dolan üst kat odalarında, serin kerevetlere yatırılmış, bürümcük örtüler üzerlerinde... Uyanınca, taze çöreklerle çaylar içmek için, gonca ağızları aralık. Çok sevmişler birbirlerini, çok. Roman gibi. Bir zamanlarmış onlar da, bir eski zamanlar...

"Oysa ben," dedi, "haldır haldır koş oraya, haldır haldır koş buraya. Dairede onun bunun ağzının kokusu, evde bunların derdi, kadınlığımı, insanlığımı unuttum. Her birini idare edeceğim, diye ezil dur aralarında. Aman garip anama laf gelmesin, aman çocuklarım! Ben de kibar olurdum öyle rahat yaşasam. 'Bizim soyumuz, bizim soyumuz' der durur. Soyu batası. El el üstünde, el şeyinin üstünde, otururmuş köşelerde ömrü boyunca. İnsanı insan eden pulu çulu değil, usudur usu. Doğru tabii; geçen gün oğlan söylüyordu... arslan oğlum benim. Helal olsun çocuklarıma..." Komşu, elinde çay barda-

ğıyla gelince, güldü, "İlle getirir o bardağını da..." "E yapamam bunsuz. Ağzımın tadı. Aman yoruldum be Nedretcim." "Hadi bitti benim işim de burada. Geçelim balkona rahatça. Çorba ister şimdi. Hali hatırı sorulsun, diye bekler. Neyse duymadılar geldiğimi de, şunlar çıktı aradan. İyi oldu. Uzatıp bacağımı... N'oldu buna böyle. Pek kolay hasta olmaz ama..." "Koyayım ben çaylarımızı. Nerde senin süzgeç gene yok ortalarda... Çok beter oldu canım çok. Bişey dokanmış olacak ona. Vay vay vay..." "Hasbam alışık değil şimdinin yağlarına falan. Pek bilir ağzının tadını. Çekseydi benim çektiğim öksüzlüğü, anacığımın..."

"Çift kapılı koca konakta yaşadım ben. Koca konak. İki yanından inen mermer merdivenleri, her sabah iki evlatlık kız yıkardı. Biri sodalı sabunlu su döker, öbürü sıkıca süpürgelerdi..." Buldun evlatlık kızları şimdi. Kendi boğazımıza yetişemiyoruz. Anlatır anlatır bunu anlatır. "Köşkün arka kapısına erzak arabalarla, çuvallar dolusu, tenekeler dolusu gelirdi..." Gelir elbet. Haydan geldikten sonra. Okuyor anlatıyor çocuklar işte. Öğreniyoruz doğurduğumuz çocuklardan biz de. Yemiş içmiş hoş geçmiş veziri vükelâsı. O saraylar, o yalılar, o sultanlar, o saltanat! Neyle!

"Anlatır anlatır, köşke gelen erzakı..." dedi, süzgeci ararken kaşıklıkta. "Eh biz de yarım kilo yarım kilo alıyoruz kıymayı kasaptan. Beyimiz rakısını içer ama. O da ayrı mesele." "İçer. Bizimkini de bilmez misin. Hiçbir şeye para olmasa, o merete bulunur." "Ben eşek olduktan sonra, semer vuran çok olur. Ne yapacaksın, böyle kurulmuş düzen. Şimdiki aklımız vaktiyle olsaydı. Şimdi öğreniyoruz, kadın neymiş, insan neymiş, yaşamak neymiş. Dedim ya doğurduğumuz çocuklardan. Onlar okuyup öğrendi, biz..." "Ah gözleri kör olsun. Hep derim bunu derim. Okutmadılar, okutmadılar. Kaldım böyle kör cahil. Sen gene benim gibi misin canım. Parti marti, hükümet daire derken, gene çıkarsın işin içinden. Ben! Öküz gelmişim, öküz

gidecem. Estaffurullah falan deme, bilmez miyim kendimi canım. N'apayım, düşüncelerim çok ince, ama aklım ermiyor yoksa." "Okuyanlar ne yapıyor İşte (6) numara. Üniversite bitirmiş de ne olmuş. Doğur çocukları sen peş peşe, otur aşağı. Ha o, ha ben şimdi. Neye yaradı okumak. Eğer okusaydım ben! Duman attırırdım duman. Her şeyi düzene koyardım vallahi, her şeyi. Bana bak, bırak lafı şimdi ya, kurs murs var mıydı bugün?" "Yok, sanmam. Neye sordun?" "Nerede kaldı bu çocuklar?" "Gelirler. Yürümüşlerdir. Hava güzel." Komşu çayı koyarken, yarım bıraktı. Yumruk yaptığı eliyle, kafasını tokmaklayarak gülüverdi. "E Allah alsın bu benim canımı. Ha hay! Hani asmadın ya çamaşırları. Güneş geçecek. Hadi ben asayım şunları. Bitir sen de mutbağı, öyle içelim çayımızı." Komşu söylene söylene giderken, şenliğini sürdürüyordu: "N'apsın oğlan benim gibi yarım akıllı anayı. Ne kadar dalgaya alsa yeri canım. N'apsın oğlan benim gibi anayı... Ha hay!" "Hepsi öyle" dedi. "Şimdiki çocuklar! Kız, evladım yumuşak başlıdır ya, oğlan aznavur. O da babasıyla... Sultani Yegâh koymuş adamın adını..."

O da güler. Ne gamsız, ne geniş adam. Rakısını içsin, bıyıklarını tarasın. İyi ki bir memuriyeti var bari...

"Sever, ama hiç beğenmez babasını. Diyor ki, bir cins ki bunlar der, dünya sadece kendi küçük gırgırları için varolmuş sanki der. Doğru. Beyimiz, hiçbir zaman, ben neyim, bu dünya ne, diye düşünmemiştir. İllet oluyor çocuk. Doğru."

Aman! Of, ince meseleler bunlar. Filozofâne!

"Ben" dedi, iki kaşının ortasına vurarak, "anlıyorum bu çocukları, ama doğru, okumadık biz. Fazlasına aklımız ermiyor. Koyun gibi yaşanmaz, insan dediğin bir işe yaramalı. Ama... İşte şu evi aldık, başımızı soktuk benim gayretimle. Çok şü-

kür çocuklarımı da okuttum. Gezmeyi eğlenmeyi unuttum, başlarından ayrılmadım. Daha ne yapayım. Ama iş bununla bitmiyor işte... Anlıyorum ama..." O sırada, hafif bir esinti, balkondan doğru, ihtiyarların gülüşen seslerini getirdi. İçine yayılan ferah duygu, bir an durdu, sonra tüm vücudunu saran ateş, elini kolunu kesen bir ter olup boşandı. "Sinir sardı vücudumu!" dedi. "Sinir sardı. Ben iflah olmam artık. Yorgunum, yorgun. Bunların derdi bitirdi beni." Canı mutbaktan çıkmak, düşüncelerini kapıp koyverdiği yalnızlığından ayrılmak istemiyordu. Dönüp dönüp bir yerinden tutuyordu, sürdürüp getirdiği düşüncelerini... Kapıdan girer, bir an durur. Bir an durup dinlemek gerekir evi. Sessizce dikilerek pabuçlukta, baştan başa bir bakılır, salona, güneşe karşı çekilmiş perdelere, koltukların duruşuna, yatak odalarına giden aralığa. Çoğu zaman, ihtiyarların ikisi de yoktur ortalıkta. Ama, gün boyunca bekledikleri için, kapının açılışını hemen duyarlar. O, orada, elinde anahtar, öylece, yorgun, kuşkulu, çevresine göz atıp ortalığı dinlerken, görünmeyen, duyulmayan, eve dağılmış bir kıpırtı, bir, tetikte duranların tutulmuş soluğundaki sessizlik ona doğru yayılmaya başlar. Ayakkabılarını çıkarıp terliklerini giyer, hep öyle, kulağı evin en hafif soluk alışını duymaya hazır, mutbağa girer, elindekileri bırakır. Sonra, salona dönüp, boydan boya bir göz atmak gerekir. Göze çarpan bir şey görülmezse, yatak odalarına giden aralığa girilebilir. Tam aralığa girildiğinde, kapının gıcırtısı hemen cevaplanır: "Ah! Ah..." Büyükhanımdan çıkmışsa bu ses,

Öbürünün sesi soluğu duyulur mu ki! Çok eski yıllardan beri söylenen bir ezginin izdüşümüdür anneanne, evin içinde. Ürkektir. Yerlere yavaş yavaş basar. Yatağına sessizce sokularak, usulca, 'Allah çok şükür!' der. Bağırarak inlemek, istediği geç verilirse, duvarı güm güm vurarak hırslandığını belli etmek, büyükhanımın tekelindedir. Oğlan anasıdır o. Soyu sopu bellidir üstelik. Egemendir elbette.

bu "ah ah!", büyükhanım yatağında yatıyor, başı ağrıyor, damarı üstünde demeye gelir. Ürperir hırsından. Anneanne o zaman, evin en göze çarpmayan köşesinde, loşluğa sığınmış, ağladığı belli olmasın diye, gül suları sürünmüş, dertop oturuyordur. Çakır ela gözleri kıpkırmızıdır. Çarpıntılar içinde, kızının gelip onu bulmasını bekler. Savunur kendini fısıltıyla kız gelince, gelip sığındığı köşecikte onu bulunca: "Yok vallah bir suçum be yavrum. Neye zıtlandı gene bugün bilemem." Gözlerinden iniverir yaşlar. Hiç bitmeyen o yaşlar! "Pek huysuz. Nereye gitsem gelir arkamdan. Kalk der, oraya ben oturacağım." Annesine bakarken, ağzının içinde kocaman olmuş bir soluğu tutar. Usançla, "Aldırma, canı cehenneme. Gebersin. Ne üzülüyorsun sen de" der, dişlerini sıkarak. Annesi, "Doğurduğum oğlanları mevlam aldı elimden, kızcağızımın başına bela oldum" demez. Ama o duyar. Bunalır. Koyu kahverengi halkalı, açık kahverengi gözleri dolu dolu olur... Aralığa girdiğinde, eğer büyükhanım, "Nedret, sen misin kızım?" diye seslenmişse, anneanne, hemen, o sessiz yürüyüşüyle çıkıverir bir yerlerden. Yüzü güler, dört döner: "Çay koyayım mı? Yorğunluğunu alır. Dökün bir su, serinle..." Büyükhanımın kapısına doğru gözünü kırparak sorar usulca: "Nasıl bugün?" Fısıldar anneanne: "Aman aman değme. Zararı yok." Sonra hemen seğirtir büyükhanımın kapısına, "Yapayım mı bir limonata, içer misin?" Büyükhanım kasılır, "Eh fena olmaz. Şekersiz içilmiyor ki o zıkkım da. Şekere de bunlar izin vermiyor..." "Atarım iki topacık ben sana. Duyurmayız onlara." Odasına yürür. Şişen soluğunu, dişlerinin arasından, yavaşça sızdırır: "Zıkkım!"

"Gelemezler vaktiyle eve! Bu kadın sinirli, asabını bozmayalım mı diyecekler. Ortalık karışık işte. Merak ettiğimi biliyorlar. Nerde bu domuzlar! Saat kaç oldu. Uğrayın bir kere eve de, sonra ne cehenneme..."

Komşunun sesi geldi aralıktan: "O aldığım çizgili çarşafların boyası çıktı be komşum." "Yapma. A, yazık. Bahar gibi olur onlar. Yıkadıkça güzelleşir. Bildiğimiz çözme." "Valla bilmem. Onun da taklidi çıkmıştır. Ne kaldı bozulmadık. Yıkayım dedim bari yeniden bir su." Muslukta ellerini sabunlarken sordu: "N'olmuş bizimkine. Sırım gibidir. Numara olmasın?" "Yok, yok, deme öyle. Değil. Aman bi kussun, bi kussun. İçi dışına çıktı. Aman yavrum, parçaladı kendini anneanne. Sildi pakladı. Naneler limonlar kaynattı. Melek canım melek. E, bizim oralı, sıcak olacak elbet kanı. Ha hay! Her bir şeyleri sakızlar gibi yıkayıp astı."

Ezildi garip. Hiç gün görmedi.

"Melek canım melek. Onun naletliğine, hani tövbe büyük sözüme, ölsem..." "Sen onu gençliğinde görecektin. Dulluk büktü belini. Vakitsiz çöktü anacım. Vallahi bıktım biliyor musun. Öyle bıktım ki..."

Ayak sesi! Geliyorlar galiba. Bi gelseler hayırlısıyla, sıkı bir zılgıt!

"Bilirim. Sen hiç anlatma bana o sıkıntıyı. Çeken bilir. Tam yedi yıl baktım kayınvalideme. Yedi yıl yatalak. Helali hoş olsun. Ama, bi günde, bi, Allah razı olsun dese ya. Emin ol, bir kere bile dememiştir. Öyle görmüşüz anadan nineden, kocan iyi, n'apacan! Çocuklar desen..." "Ayol nerde kaldı bunlar? Hiç böyle gecikmezlerdi. Senin oğlan da gelmedi değil mi?" "Beni de salma meraka. Ne var, gelirler, koca çocuklar. Düşme böyle üzerlerine." Kızarmış balık kokan aralığın karşılıklı iki penceresinde, yol yol akmış islerin karşısında, iki kadın sıkıntılar içinde sustular, kısa bir süre, öylece, açıklanamayan bir duyguyu hızla büyüterek. Sonra komşu, bir sürü gülüşü yansıtan, birbirine çarpıp parçalanan küçük sesleri bir araya getiren bir kahkahayla güldü: "Bitirim kadın canım vallahi! Çocuklara

bozuluyor çok. Geçmiş olsun büyükhanım deye uğradıydım beş dakika, lafın üzerine gitmişim. 'Canım her şeye küfrediyorlar' diye kızıyor. 'Gazete okurlar, küfrederler, radyo dinlerler küfrederler, akşama kadar bela okuyorlar evin içinde. Abdülhamit efendimiz zamanında da vardı böyleleri' diyor. Hükümetin, büyüklerin işine karışılmazmış. Baldırıçıplakların işiymiş bu. Bak bak görüyor musun ne laflar. 'Çok belalar geldi onların başına. İpe çekerler adamı ipe!' diyor". Komşu kahkahayı yineleyip sözü bağladı: "Senin anlayacağın, kendi hayatından korkuyor." "İllet!" Komşu, birden şişman güleç yüzünün tüm anlamını kaybettiren korkulu bir anımsayışla sustu. "Bana bak komşum" dedi. Sesi, kendi sesine benzemedi. Yüzünü saran kırmızılık, şişman yanaklarında sarı lekeler bırakarak kayboldu. "Neye sorup durursun sen çocukları? Bir şey var sende. Saklama allasen. Bildim halinden zati. İyi gelmedin sen..." "Yok canım, bildiğim bir şey yok. Merak işte." "Tuh Allah benim canımı alsın. Bana bak, hele tövbe çıkmış aklımdan, iki gündür benim oğlanla, seninkiler fısıldaşıp duruyorlardı. Ermez aklım bilirsin. Ama, bilirim, saklıyorlar bizden. Gene karışmış hükümetin işleri. Kaynıyormuş derler ortalık. Yürüyüş yapacakmış üniversiteliler, büyük bir şeymiş. Canım bu çocukların işi mi allasen. Ne karışırlar hükümetin işine. Ay, gördün mü başımıza geleni! Canım, çocuk oyuncağı mı bu işler..." "Dur hele canım. Başlama ağlamaya. Hükümetten izin alıp da yürüyorlar. Biliyorum ben. Dur bakalım, gelirler..." "Olmaz be anacım, olmaz. Karışmasınlar böyle şeylere. Olmaz..." "E, ne yapsınlar canım, kendi okullarını kendileri idare etmek istiyorlar. Kimin dayısı, arkası varsa onun düdüğü ötüyor. Burslar falan... Sınavları bilmemneleri okuyoruz işte gazetelerde. Binbir oyun dönüyor... Neyse şimdi. Hadi gel artık bitir şu işini de, zehir oldu çayın demi. Bakayım ben de şuna, bir hatırını sorayım da naletlenmesin. İçinden gelmese de, mecbursun gidip sormaya. Gitmesem dünya yıkılır sanki. Yıkılsın be! Gitmeyiver! Adam değil, ipi

kısa bağlanmış sıpa ben..." "Bana bak, söylenme hele, dinle beni..." Gülüverdi komşu ezkilmiş kısık bir gülüşle. "Nasıl güler. Allah canını almasın senin." "Ah! N'apacan! Seninkine gülüyorum; gene geldi aklıma. Bir yandan kusuyor, bir yandan, 'Allah razı olsun dünürümden, Allah tuttuğunu altın etsin dünürümün' deye... Bak bak! Yarın iyileşsin, başlar gene pofur pofur... Gülecem, tutuyorum kendimi. Anneanne gene parçalanıyor koşuşturmaktan. Yüzü bi gülsün anam, bi sevinsin. N'apmış bilir misin?" "Başladı gene bi gülüp, bi ağlamaya. Ömür kadınsın vallahi sen." "Valla, kalmadı sinir minir bizde kız." "Ee?" "Yüreğim şişiyor na böyle. Na işte, tam oldu, uyandı benim kızlar. Bekle içerim çayı artık. E'si, acıdı, herhal hastalandı deye, çıkar sen parmağındaki akik yüzüğü, ver büyükhanıma. 'Pek seversin sen bunu, al senin olsun' deye. Başladı zırıltısı benimkilerin. Bakayım ben şunlara önce..."

Öylece kalakaldı musluğun önünde. Bıkkınlığı, yorgunluğu artıran bir görüntü baskını oldu, aralıktan ona doğru. Tepeden umulmadık bir cayırtıyla kocaman bir kuş geçti, deniz kenarlarını arımsatarak. Başını kaldırıp aralığın tepesinden görünen küçük gökyüzü parçasına baktı. Ne yapacağını bilemediği bir zamanı yaşıyordu. Gözü dalan bir insan nasılsa, öylece tüm varlığı dalmıştı. Bir iki saattir içini saran sıkıntı, dağılıyor, genişliyor, yayılıyor; gelip geçmiş tüm yaşamı bir yerlerden ona doğru akıl almaz bir hızla akıyor, çevresinde toplanarak onu sarıyordu. Tüm olarak kavrayamıyordu yaşamını, ama o yaşantının içinde, sanki bir roman okumuşçasına, o romanın kahramanıyla arasında kurulan yakınlık gibi bir yakınlıkla, kendini buluyordu. Kadının biri olarak bildiği kendini, okumamış, öğrenmemiş, çocuklarına ancak ortaokula değin yardımcı olabilmiş bir kadın diye bildiği kendini, anlamsız bir yaşamın kör sürücüsü kendini buluyordu. Değişmişti. Anlatamazdı nedir bu değişiklik. Seziyordu.

Çarşıya kestirmeden gitmek için Atatürk Meydanı'nın arkasındaki o yola sapınca, işte tam orada geldi bastırdı o sıkıntı, birden. Tam orada. Gençler geçiyordu dört bir yandan. Fakülteler dağılmıştı. Dört bir yandan çıkıyorlardı. Birer ikişer, üçer beşer...

Bir bakışması var kızla oğlanın! Gazete okurken, radyo dinlerken... Bir bakışıyorlar, sonra fırlıyorlar.

Buydu Boykot Nuri'nin telaşı!

Şimdiye değin yaşamış olduğu yaşamını orada, musluğun başında bıraktığını sandıran bir duygu coşkunluğu içinde, yeniliğini, yenilenmiş kendini aldı, aralığa doğru yürüdü. Kolları omuzlarını acıtarak aşağı doğru sarkıyordu. Soluğu ağzına büyük geliyordu. Anlayamıyordu daha. Çocuklar, sınavlara hazırlanırken, arkadaşlarıyla tartışa tartışa sabahlara değin ders çalıştıklarında, hep yanlarında olmuştu. Çay kahve yapardı onlara, uyuyakalanların üzerini örterdi.

Niyeydi? Bir doygunluğa varıştı o.

"Doğurduğumuz çocuklardan öğreniyoruz yaşamayı" demişti, komşuyla konuşurken. O sözünü düşündü bir an. Büyük bir soluk aldı, toparlayamadığı düşünceler içinde. Aralığa girdi. Küçük odadan uzanıp, arka odanın balkonuna baktı. Büyükhanım, omzunda hırkası, koltukta oturuyordu. Anneanne, dizinin dibinde yer iskemlesinde. Karşılıklı kahve içmişler, konuşuyorlar. Büyükhanım solmuş biraz; kurulup oturmuş gene de.

Esmer, kuru ellerini karnının üzerinde bitiştirmiş kibarca. Saraydan çıkma gül yüzüğünün yanında, anneannenin akik yüzüğü.

Birden midesi ağrıdı. İki kat oldu. Ağzına ekşi su dolup avurtları kamaşıncaya değin bekledi. Sonra, yanakları ateş içinde,

usul usul doğruldu. "Sanki," dedi, "tapuluyum bunlara. Şunun kasılmasına bak. Annem de! Ne yaltaklanır buna böyle. Hizmetçi ruhu var onda da. Allah her şeyin belasını versin. Ezilenler ezilenler! Allah onların da belasını versin. Ezilmesinler be!" Bir ağlama geldi içinden hüngürtüyle, tuttu kendini. Gözü duvardaki aynaya ilişti, tıpkı kızla oğlanın bakışları... Çarşıda rastladığı gençlerin bakışları da... Tıpkı...

Ay, bi hoş olmak var ya... Ev uçarsa insanın çevresinden... Hani...

Dikilip duruyordu. Sonra kulakları uğuldamaya, memeleri sızlamaya başladı.

Çocuklar! Nerde bu çocuklar. Nerde çocuklar... Çocuklar...

Gözü yeniden aynaya ilişti. Baktı, baktı, baktı...

Akik yüzük de büyükhanıma.

Yüzünde tıpkı kızıyla oğlunun gözleri, kolunu uzattı, hırkasını aldı askıdan, ağır ağır döndü, kapıyı açtı, çıktı, usulca kapadı. Sonra çocukların bacaklarındaki dirime eş bir dirimle, Boykot Nuri'nin ivedilenmesine eş bir hızla, merdivenlerden koşa koşa inmeye başladı.

Mayıs, 1972

Işın

Bakışları dalgın uzun adamla, yeniyetme kızı, aralarında, sözcükleri kullanmadan, başka bir dilden konuşuyorlar. Biri çoğunlukla sigarasını emiyor; öbürü, hep aynanın karşısında, saçlarını tarıyor. Aralarındaki dil, bazan, bakışmalar, kısa, değişik anlamlı ünlemler, çarpılan bir kapıyı izleyiş, bir ıslık; bazan, sessizliğin sesini dinlemek. İşte baba sesleniyor:

— Işın neredesin?

— Buradayım.

Susuyorlar. Sessizlik alıyor konuşmayı:

— Sen hep oradasın. Orası, neresi acaba?

— Sen de hep balkondasın. Niye? Bir gün, "Bahçe olmadığı için", demiştin. Değil. İnanmıyorum.

— Orada ne yapıyorsun?

— Yumurta, un, şeker ve dağınık bir mutbak masası karşısında, şaşkına dönmüş olarak dikiliyorum.

— Ya!

— Yaa!

— Gece ne güzel, duyuyor musun?

— Evet. Olabilir. Pasta kitabını da bir bulabilsem...

— Demek aynanın önünde değilsin, saçlarını da taramıyorsun. Hayret.

— Şu masanın dağınıklığı. Bardaklar, peynirler, meyveler. Ne bu be!

— Bu bir yanıt mı?

— Masayı toplamak senin işin olmadığına göre...

— Film uzunmuş.

— Ne demek?

— Biraz önce merdivenlerden yuvarlanarak inen gülüşmeleri, konuşmaları duymadın mı?

— Yani?

— Yani, ivedilik, tüm apartman halkını, deli bir lodosla, yazlık sinemaya doğru uçuruyordu.

— Ben mi toplayacağım buraları. Bana ne! Hiç bile toplamam.

— Kim bu konuşan?

— Anneme sorarsan, "Bir mahalle kızı." Ne demekse! Bana sorarsan, sıkıntıdan patlayan, bu kentte hiç arkadaşı olmayan bir kız. Zavallıcık!

Baba, sessizliği bozup sesleniyor gene:

— Işın, ne yapıyorsun, buradayım, dediğin orada?

— Bir kek. Heheey!

— Gene mi?

— Aşkolsun baba. Sen bari...

— Şaka. Ha, bana, ortalıkta bir kahve kokusu var gibi geliyor.

— Balkondaki adam gene düşler içinde. Ben hiç öyle bir koku duymuyorum.

— İyi kaynasın, köpüklü olmasın. Nasıl?

— Aman içmesen olmaz mı?

— ...

— Şaka şaka. Pişiriyorum. Konyakla kahveyi Fransızlar içermiş, değil mi?

— ...

Adam, evin sessizliğini içine çekerek bacaklarını uzatıyor. Sigarasını emerek yıldızlara bakıyor. Ev böyle sessiz ne güzel, diye düşünüyor. Aralığın sonundaki oturma odası bile karanlık. Yaz kış, dumanlı turuncu ışığı hep yanan; evin gü-

rültüsüyle şişen oda. O bile, pencerelerinden dışarı uzanmış, derin derin soluk alıyor. Akşam çayının bardakları ortada, sigara tablaları dolu olsa bile, bir süre için yalnız kalabilmek, karanlığa sığınıp günlük hayattan biraz uzaklaşarak, kendini dinlemek istemez mi o da!

Kız mutbaktan bağırıveriyor.

— Babacım, yumurta çırpacağını gördün mü?

— Ben mi? Bunu nasıl sorabilirsin? Mutbağa girmem bile.

— Haklısın. Bu dağınıklık beni fıttırttı.

— ...

— Baba!

— Söyle.

— Yok bir şey yok.

Susuyorlar. Ev sessizliğe yayıyor kendini. Mutbaktan gelen çeşitli küçük sesler, bir bıçağın düşünce çıkardığı tınlama, bardak içinde fırdönen kaşığın boğuk, musluktan bir kaba dolan suyun fışkırtılı sesi, ikisi arasında, dingin, sevgiyle dolu, güveni, dayanışmayı, karşılıklı konuşabilmekten gelen erinci çoğaltıyor. Sessizlik dolmaya başlıyor.

— Madem bir şey yoktu, neden seslendin?

— Dışarda ne var, diye soracaktım. Bir gürültü oldu da.

— Dışarda? Boş ver gürültüyü. Bir motosikletti galiba, arka caddeden geçen... Ama, dışarda gece var. Gecenin karanlığı, sokak lambasının ışığı, rıhtımda dolaşanların uzak mırıltıları. Denizin kara ışıltısıyla, sokak lambasının solgun ışığının buluştuğu karanlık bahçelerden birinde nar çiçeklerinin kan kırmızısı arasında, bir puhu kuşunun kısa kesilmiş çığlığı.

— Ah ne fena! Neden kısa?

— Çünkü, bu kıyı kenti, bir yaz gecesi düşünde. Biraz sonra, herkes dolaşmaya çıkacak. Dondurmacılar, külâh külâh tat, serinlik dağıtıyorlar. Sıcak. Kıyı kahvelerinde biralar köpürüyor. Gecenin ortasında, durup dururken bir uğultu yükseliyor. Yazlık sinemadakiler gülüyorlar. Kahkahalarla.

Gülmek diye bir şey var. Bu yaz gecesi, ölüm gelmez buralara. Puhu kuşu pusuda.

Kız kahve kokusunu getiriyor balkona.

— Baba, uyuma. Kahveni getirdim.

— Uyumuyorum. Koy şöyle. Sağ ol...

— Şişe yarılanmış gene.

— ...

— Baba!

— Efendim?

— Baba neden hep balkondasın?

— Ben balkondaki adamım ya.

— Sahiden soruyorum. Neden? Hiç bizimle oturmuyorsun.

— Oturuyorum ya canım...

— Bazan oturuyorsun. Çok az. Yemek yerken, televizyonda haberleri izlerken.

— Balkon serin oluyor biliyorsun. Okuyorum sonra.

— Değil. Bizden kaçıyorsun.

— Yok canım! Nerden çıkarıyorsun bunları?

— Evet! Neyse, ben keki fırına koymaya gidiyorum.

— Hadi bakalım.

— Yiyeceksin ama.

— İyi olursa.

— Bu sefer olacak. Hem harika! Kitaptan yapıyorum.

— Hadi amin!

— İçip içip uyumak yok ama buralarda.

— Oldu.

Kız bir şarkıya başlar gibi yürüyor mutbağa doğru. Üstü kızarmış, içi göz göz kabarmış bir kek düşünerek. Keki kalıptan hiç bozmadan çıkarabilen kişinin içini dolduran o kusursuz coşkunluk! Olmuyor işte. Yumurtalı hamur, cıvık, orasından burasından kabarmış, dibi yanmış, fırından çıkarır çıkarmaz da sönüp kabın dibine inerek... Sessizlik şişiyor; bungun, tasalı:

— Senin böyle sıkılman babacım, böyle, böyle bunalman beni çok üzüyor. Derste aklıma gelince içim cız ediyor. Usulca, "Ayh!" diyorum. Neden sıkılıyorsun? Neyin var?

— Bir gün anlarsın belki bunu. Sen de sıkılmaya başlayınca.

— Annem hep neşeli. Kentin içinde gezip duruyor. Arkadaşları var, ahbapları var. Durmadan gidecek bir yerler buluyor. İşi başından aşkın. Mutlu kendince. Bizi seviyor, seni seviyor, evimizi seviyor. Ama sen!

— Ben balkondaki adamım biliyorsun. Bu adı sen takmıştın bana.

— Öylesin. Anlıyorum.

— Anlıyor musun? Daha çok küçüksün anlayabilmek için.

— Değilim. Büyüdüm ben. Beni yakından izlemiyorsun.

— Bağışla. İzlediğimi sanıyordum.

— Baba!

— Söyle bakalım.

— Bir çocuk vardı hani, lise sondaydı, geçen yaz... Boyu benden çok uzundu. Kumral. Gözleri açık kahverengiydi. Hani hep rıhtımdaki taşlara oturup denize bakardı. Evet desene.

— Evet.

— İşte o çocuk var ya...

— Var.

— Alay etme ama.

— Alay etmiyorum.

— İşte o çocuk var ya, yani o çocuk, ne oldu biliyor musun?

— Anlıyorum.

— Anlayamazsın.

— Peki.

— Üff!

— ...

— Şey oldu. Hani o denize bakıp dururken, hani rıhtımdaki direğe dayanır dururdu. Saatlerce, anımsıyor musun? Hani ben de önünden bisikletle geçerdim vıız diye... Bir gün gene hızla geçerken, elimden dondurmayı bi fırlattım, çünkü çok kızıyordum ona. Külah gitti, omzuna oturdu. Sonra... Bana hiç bakmadı. Bişey de demedi. Külahı parmağının ucuyla yere fiskeledi, sonra yürüdü gitti. Bir gün gene...

— Ağır ağır anlat. Sözcükleri yutma.

— Bana, beni sevdiğini söyledi. Denizde. İşte anlattım gitti!

— ...

— Pepsi içiyordum, boğazıma kaçtı. Gülmekten öldüm. Neden susuyorsun?

— Susmuyorum.

— Susuyorsun.

— Hiç gülmedin, pepsi de boğaza kaçmadı öyleyse.

— Yanılıyorsun. Kaçtı. Gurg diye bir ses çıktı. İkimiz birden güldük. Onunla anlaşıyorduk: Onun babası da senin gibi, ama yani şey değil, ahy ne diyecektim, ha, o da gezideki adammış. Sık sık iş gezisine gidiyormuş. Bak gene susuyorsun!

— Düşünüyorum.

— Sonra ne oldu diye sorsana!

— Başka bir kıza güldü.

— Ah! ne biliyorsun?

— Ben balkondaki adamım.

— Lütfen. Hadi...

— Ne?

— Nasıl bilebildin?

— Bu işler hep böyle olur. Yüzyıllardan beri.

— Evet! Özür dilemişti. Bağışlamıştım. Ama zaten gittiler. Zaten...

— Aldırma.

— Aldırmıyorum. Yalnız şimdi çok canım sıkılıyor. Çevremdeki sessizlik büyüyor. İyi ki senin gibi bir babam var.

Gözlerim bomboş kaldı. Artık saçlarımı daha az tarıyorum. İsteksizce...

— Geçer. Neydi o?

— Hangisi?

— Zaten, demiştin.

— Şey...

— Ne?

— Hiç yani, üf!

— ...

— Baba!

— ...

— Sence...

— ...

— Yani şu parti meselelerini bana biraz anlatır mısın? Yani neden sosyalizmin gelmesi gerektiğini falan.

— Nerden çıktı şimdi bu?

— Hiç. Öğrenmek istiyorum.

— Bunun için bazı kitaplar okuman, önce, başka bazı soruların yanıtlarını bulman gerekir. Bir ön hazırlık falan gibi.

— Hayır, hayır öyle değil. Yani, senin gibi olmayan solcu olmayan insanlar, yani demek istiyorum ki, başka partiler, ne bileyim, öbür partilerdeki insanların hepsi kötü insanlar değil herhalde. Fikir ayrılığı başka, iyi ya da kötü insan olmak başka. Değil mi?

— Ama bu iş, iyilik, kötülük meselesinden başka bir meseledir. Bu, şeydir, nasıl anlatayım sana, bu, bir dünyayı anlama, yaşama katılma meselesidir. Anlatabiliyor muyum? Yani bir biçim, bir anlama, yorumlama biçimi... Daha doğrusu...

— Biliyorum da, ben zaten, aman anlatamıyorum işte...

—...

— İyi oldu gittikleri zaten. Onun babası solcu değildi. O da değildi.

— Öyle mi?

— Düşünebiliyor musun, bir motor alacaklardı gitmeselerdi: CRİSS CRAFT.

— Evet?

— Sağcı bir adamdı yani.

— Anlamadım. Bunun sağcılıkla solculukla ilgisi ne?

— Aman babacım ne bileyim. Öyle değil de... Zaten sen hoşlanmazdın böyle bir ilişkiden. Onun için söylemiştim sana.

— Neden? Bu benim değil senin meselendi. Seni ilgilendirirdi.

— Evet, ama zaten olmazdı ki. Birimiz sağcı, birimiz solcu.

— Kim solcu?

— Aşkolsun baba? Bozuşuruz ama. Hep alay ediyorsun.

— Asla! İnan. Anlayamadım da...

— Kim solcu? Ben tabii. Ben solcuyum, o sağcı. Olur mu?

— Sen, solcu musun?

— Eee, sağcı mıyım?

— Bilmem!

— Ay babacım, tabii solcuyum. Ben de halkımız kurtulsun, öbürleri gibi iyi koşullar altında yaşasın istiyorum. Herkese öğrenim eşitliği, can güvenliği istiyorum. Ben de sömürüye son, faşizme son diyorum. Sonra, ben de emekçinin yanındayım. Ben de barış ve özgürlük savaşına katılıyorum... Mitinge gittim biliyorsun. Ama o gitmedi. Denize açıldı o gün. Saçma buluyormuş böyle şeyleri. Gülüp duruyordu. Hem de küçümseyerek... Zaten gitmeseler de ben artık çıkmayacaktım onunla... Öyle kızıyordum ki!

— Evet! Sana biraz kitap seçelim de oku ha? Ne dersin?

— Çok iyi olur. Zaten sıkıntıdan patlıyordum. Deniz, bu kent, insanlar her şey canımı sıkıyor. Çok sıcak, uyuyamıyorum. Tekbaşıma bir odam olsun istiyorum. Kalabalık evde, ağlamak bile zor.

— Beş kişiyiz. Üç çocuk. Ana. Baba. Bu kentten gidince, belki daha küçük bir evde oturacağız. Sen kalabalık ev görmemişsin.

— Ya gelen giden? Annemin arkadaşları, komşuları, telefon konuşmaları, Murat'la Engin'inkiler... Sonra dolapları, bavulları, sandalyelerin üzerlerini doldurulan ceketler, kazaklar, giysiler, pantolonlar... Sabah çayları, akşam çayları, sinema dönüşleri, yaş günleri, kabul günleri, öğle yemekleri, akşam yemekleri...

— Ve, yıllardır biriken küçük not kâğıtları.

— Ne kâğıtları?

— Not...

— Nasıl yani? Ne notu?

— Annenin bana yazdığı notlar. Annenin yazısı çok sevimlidir bilir misin?

— Ha, evet...

— Hiç umulmaz oysa.

— Yoo, umulur. Şişman olmasa. Çay partileri, konken partileri şişmanlatıyor onu. Pastalar, kekler. Yeme, diyorum hep, dinlemiyor. Bayılıyor. Biraz zayıflasa, hâlâ çok güzel. Ben ona çekmemişim.

— Harfleri neşelidir. Bir boydan bir boya uçar sayfada. Küçükken seninle hani, ilkokuldayken, bir oyun...

— Evet, biliyorum, nasıldı...

— O'lar biçimli, b'ler oturaklı...

— V'ler küçük birer kuş, Ü'ler ıslık çalarak... Ne çok gülerdik değil mi?

— Onun yazısını görmek sevindirir insanı. Hep işlerin yolunda olduğu duygusunu verir insana. Ama,

— Ne?

— Ne, ne?

— Ama, dedin.

— Evet. Yaşamı olduğu gibi alır. İncelemez. Düşünmez, yeniden, kendinden bir şey katarak üretmez. Ne öğrenmişse onunla yetinir. Günlük hayatını yaşar. Derinlik sözcüğünü, belki çok güzel yazar, o güzel yazısıyla: DERİNLİK! Ama, anlamaz.

— Neler yazar babacım örneğin, o notlarda?

— Yıllardır biriken, küçük, beyaz kâğıt parçacıkları. Bazan, kapıyı açtığımda, ev boşsa, hiçbiriniz yoksanız, onların uçuştuklarını sanırım karanlıkta, evin içinde. Seslerini duyarım yazıların. Durmadan gülen, konuşan seslerini. Masanın üzerinde, pabuçlukta, pipo kutusunun yanında, televizyonun kenarında, aynanın önünde: "Kenancım, Nesime abladayım. Behiceler de gelecek. Gecikirsem siz yiyin. Mamalarınız dolapta hazır." "Kenancım, akşama konuklarımız var. Sıkılacaksın, ama ne yapayım. Hadi dayım gelmiş. İlle balıkla rakı isterim, diyor. Hay hay, tabii, buyurun, dedim. Çarşıya çıkıyorum. İşallah balık bulurum." "Kenan, Neşe'ye söz kesmişler. Abdullah Bey telefon etti. Oradayım. Seni de bekliyorlar. Lütfen gelmemezlik etme. Kırılıyorlar. Damat seni tanıyormuş. Çok beğenirmiş. Bekliyorum. Bak vallahi konuşmam." "Sevgili Kenan, bizim maymunun üçüncü yaş günü. Eniştemlerdeyiz. Senin için, çok önemli raporları var, çalışıyor, dedim. Görüyorsun hep seni kollarım. Çocuklar da gelecek. Enişte bizi bırakır. Lütfü'den mektup var, masanda. Sana aşure yaptım. Hoşça kal canım."

— Evet, biliyorum. Annem hep böyle notlar yazar. Tasasız, neşeli, mutlu bir kadın o. Oysa Selmin'in annesiyle babası çok kavga ediyorlar. Babası galiba başka birini... Ah!

Kız birden, kendini denetlemeyi unutup bağırıveriyor:

— Babacım!

— Efendim? N'oldu?

Kız kendi sesine kendi şaşıyor. Umulmadık bir düdük sesi gibi geliyor ona, gecenin ortasında. Ne diyeceğini bilemiyor.

— Uyumuyorsun değil mi?

— Uyumuyorum. Keki bekliyorum.

— Yalan söyleme şimdi. Sen kek yemezsin bile.

— Ama bunu yiyeceğim. Çünkü çok güzel olacak.

— Aman babaa!

Kız, ağır ağır aralığı geçiyor. Kararsız. Bir zaman babasına bakıyor, uzaktan. Yüzü incecik. Avurtları çökük. Balkonun karanlığına uzanmış koltuğunda, dalmış gitmiş. Usulca süzülüyor balkona. Masanın başına oturup örtünün saçaklarıyla oynamaya başlıyor.

— Baba!

— Evet?

— Bir şey soracağım, ama alay etmek yok.

— Söz!

— Ama bak, söz, dedin... Sen, yani sen, mutlu musun?

— Nasıl bir şey o?

— Ama ben sahiden soruyorum.

— Nerden geldi aklına şimdi?

— Annem bir gün demişti ki...

— Anneni boş ver. Konuşur o. Bilmez misin konuşma hastasıdır. Ve güler.

— Hayır, öyle değil. Demişti ki...

— Ee, ne demiş bakalım.

— Yani siz, annemle sen, evlenmeden önce, sen başka bir kızı seviyormuşsun. Daha önce.

— Öyle miymiş?

— Öyle mi babacım? Lütfen! Öğrenmek istiyorum. Annem onun elinden almış seni. Bununla övünüyor. Kadının fendi diyor...

— ...

— Lütfen babacım...

— Büyüdüğün zaman konuşuruz bunu. Belki...

— Ama ben büyüdüm.

— Biraz daha.

— Kim olduğunu da biliyorum.

— Işın! Bu konuyu kapatalım, bir daha açmayalım olur mu. Belki bir gün... Evet. Belki bir gün ben, anlatırım sana.

— Peki babacım.

— ...

— Bir şey daha sorabilir miyim, son olarak?

— Sor bakalım.

— Bir insan, başka birini severken, başka biriyle mutlu olabilir mi?

— Ama biliyorsun ki ben...

— Sen, balkondaki adamsın. Gördün mü bak büyümüşüm demek ki!

— Kek yanınca göreceksin sen büyümeyi.

— Ah! Evet. Hay Allah!

Kızın sesi geliyor aydınlık mutbaktan, karanlık balkona:

— Ay aklım çıkmıştı!

Bu ses, ince, gümüş bir bileziktir, diye düşünüyor adam. Karanlıkta yuvarlanan, döne döne pırıltılarını yansıtan... Gümüş bilezik takan ince bir bilek... Hayır! Bir koca yudum konyak alıyor. Kahve bitmiş çoktan. Boş fincanı avucunda sıkarak, biraz daha kaykılıyor koltuğunda. Başlıyor, karanlıkların içindeki aydınlıkları aramaya. Kolay değil. Gene de başarması gerekiyor. "Gidip pipomu doldurursam, biraz daha konyak alırsam..." diye düşünüyor. Yavaşça kalkıyor. Uzun bir adam. İnce. Omuzlarını kısıyor, yürürken. Arka odaya gitmek için aralığa girince, mutbağı karanlık görüp şaşıyor. Kızın orada olması gerek. Kek! Bir iki adım atarak, mutbak kapısından başını uzatıp bakıyor. Birden, aydınlık delice üretmeye başlıyor kendini. Karanlıklara karşı güçsüz, ama aydınlık. Kız, mutbağın ışığını kapatmış, fırının önüne çömelmiş, çenesi avuçlarının içinde, dalmış, kekin pişmesini bekliyor. Kek pişiren bu küçük, karanlık mutbakta, kekin pişmesini bekleyen bu küçük kız, tasalı kız, yüreğini anlatılamaz bir sevgiyle dolduruyor. "Güzelim!" diyor içinden. Annesi, akşam, sofrada gülmüştü: "Aman deli!" demişti. "Kek için sinemadan kalınır mı? Bozarsın gene. Yarın ben yapıveririm sana." Küçük bir kızın, büyük bir kıza dönüşürken geçirdiklerini, incelikleri, acıları anlamıyor o...

Uzun adam, bir süre sessizce dikiliyor aralıkta, gülümseyerek. Yavaş yavaş geri dönüyor. Balkona çıkıyor, ışığı açıyor, radyonun düğmesini çeviriyor. Neşeli bir hava dolduruyor evi. Koltuğuna iyice yerleşerek, hiçbir yere sığmayan, uzun bacaklarını uzatıyor. Radyoda çalınan parçaya, ıslığıyla katılarak, kekin iyi pişmesini, bozulmamasını diliyor içinden. Gülümsüyor yeniden.

Gümüş bilezikler, bildik pırıltılarıyla yuvarlanıp geçiyor, bir dolu... Peş peşe...

Boğaziçi, 1978

Zor Yokuşu

Uzun zamandır örtbas etmeye çalıştığım bir duygu, artık bana direnecek duruma geldi. Güçlendi. Hiç umulmadık yerlerde geliveriyor karşıma. Gazete okurken, kızı yıkarken, koyu uykularım karabasana dönüşürken, yolda yürürken, kendimi kahkahalarla gülerken yakaladığımda. Şu: Biz, seninle ben, birbirimize benzediğimiz, uyduğumuz için evlenmiştik. Ama uzun süredir ayrıyız. Sen orada, ben burada; ekmeğimiz suyumuz ayrı, koşullarımız bambaşka, devinip duruyoruz. Durmadan değişiyoruz. Birbirimize yansımadan, değişik etkilenmeler içinde. Son günlerde hep bunu düşünüyorum. Bence, bu, birbirinden ayrı düşen evliler için, üzerinde durulması gereken bir nokta. Artık, sesini ve yüzünü unutmaya –mı– başladım. Bundan ne acı, ne mutsuzluk duyuyorum. Birbirimize hep açık ve doğru olacağız demiştik, onun için yazıyorum. Zaten, sana yazmaya başlamadan önce, önümde beyaz kâğıt, uzun zaman öylece oturuyorum. Aşk, ayrılık, yaşamak, ölmek, evlilik, toplum, kader, özgürlük, birey, evrim, devrim, insan hakları, boşluk, saçma, Allah, dünya, insanlar vb. çeşitli sözcükler yazıp ünlemler çekiyorum. Bir yazıp bir karalıyorum. Uzun zamandır susuşum, kafamdaki bu dağınıklıktan. Şu dünyada, okuyarak, yaşayarak edindiklerimin tümünü, unutmuşum gibi bir duyguya ka-

pılıyorum; geceyarıları uykusuz otururken. Çeşitli soruların yanıtlarını, yeniden, kendiliğimden bulmaya çalışıyorum. Bazan, "Acaba delirir miyim" diye korkulara kapılıyorum. Hemen, kızı kucağıma alıp sarılıyorum. Uykusunda bir gülüşü var hafiften.

Aklım yattığı için, sözünü dinledim. Kızı alıp, Ahmet'lerin yazlıkta boş duran evlerine geldim. Kolay olmadı bu. Sana anlatmak da zor. Orada, kendi aranızda, bizlere değgin, bana çok tuhaf gelen, yadırgadığım, boş, yaşamasız, yapay olarak üretilmiş bir bakış geliştirdiniz. Oysa, –anımsa– burada bir kent yaşamı var –niceliği, niteliği tartışmalara açık–. Apartmanda oturuluyor. Aydan aya para ödeniyor. Aydınlanma ve yakacak için de para gerekli. Her sabah bir gazete alınıyor. Bir de –ille– ekmek. Çocuğa, özellikle, süt, yağ, yumurta; ikimize, belli bir oranda et, sebze ve meyve gerekli. Bunlar da çarşıdan parayla alınıyor –unutmuş olamazsın–. Somun aptalı atalarımız, çalı kabuğundan kuşak kuşanmış, ben neden yapmayayım diye, kendi hakkımdan vazgeçip kızı beslemeye gayret gösteriyorum. Elim yüzüm yaprak açıyor bu yüzden. Bu arada, bazı insanların her gün et alabilmesine çok şaşıyorum. Ben alamıyorum. Neredeyse binde bir. Kız da, Allahtan, sadece köfte seviyor. Kıyma ucuza geliyor. İçine bol ekmek, soğan, yeşillik, yumurta falan katarak çoğaltabiliyorsun. Neyse ki, bazan balık çok ucuzluyor. Sözü toparlarsak, bu kent yaşamında, belli bir paraya gereksinimim var. Bunu elde ediyorum, ama bu anlatması, anlaması zor, garip bir çarkıfelek. Anneannelerin, annelerin üç aylıklarından, çeviri paralarından, birikmiş gazetelerin satışına, en üst katta oturan aptal kıza, parayla yün başlık örmeye dek kol atan, eski bakırları satmaktan ve akla gelmedik çok karışık yollardan geçen bir devinim. Şimdi, yaz evine gelmenin zor oluş nedenlerini, otobüs parası denkleştirmekten başlayarak, yazlık giysi, deniz için havlu, çocuğa, hiç olmazsa plastik bir kova kürek,

diye başlatmalısın. Karşı çıkışım bu yüzdendi. Bilmeden esip gürleme. Neyse, uyduruk bir şeyler.

İlk üç beş gün çok iyiydi. Her şey. Sevindim bile. Denizin kenarında, mavilerle yeşillerin menevişlenmesi arasında, bir sepet meyve gibi duran, bakımlı bir yazlık tatil köyü. Taa uzaklara dek bakabiliyorsun. Deniz yayılıp gidiyor. Havanın içi hep, uzak uzak gülüşmeler, küçük çığlıklar, seslerle dolu. Önce evi temizledim. Bir ev sular, süpürgeler, sabunlarla nasıl temizlenirse öyle. –Ahmet'in annesi, dolapları dolu bırakmış. Çok sevindim. Bir gün öderim. Borcum olsun.– Güneşte mis gibi koktu taşlar. Islak taş kokusu. Bahçeyi kazdım. Çiçeklerin kökünü kabarttım. –Bu işte becerikli olduğum söylenemez.– Yaptığım her işe, bir damlacık gücüyle katıldı kız. Camları bile, hoh deyip parlatmaya kalktı. İki kadındık boş evin içinde –dolaptaki sabunları da o buldu zaten–. Dört beş gün sonra dostlar edindim. Bitişik evi onaran ustalar. Bana artmış boyalardan verdiler. Merdivenlerle, parmaklıkları boyadım. Ali Usta, tahtadan bir gemi yaptı. "Bunu Barbaros Paşa da görse bayılırdı" diye güldü. Gümbür gümbür gülen, elli, ayaklı bir adam bu Ali Usta. Eskiden balıkçıymış. "Kocadım artık!" diyor. İkimizin de romatizması var. Ağrılarımız var. Onunla memleket meselelerini konuşuyoruz. Dert ortağıyız. Bu konuşmalardan sonra, hemen senin yazdıklarını düşünüyorum. Memleketin hali, diyorsun. Kuvvetli ol, katkını unutma, dünyanın sesine kulak ver, diyorsun. Kuvvetli olamam açım. Sen orada, ben burada açız. Bilirsin, can boğazdan gelir. Sonra katkı dediğin ne? Anlattım, ancak çocuğu, sağlığını bozmadan büyütebilirim. Yoğun, usandırıcı bir didinme sonucu edindiğim çürük dişler, mide kasılmaları, sinir ağrıları içinde dünyanın sesine kulak veremem. Gazete ne yazıyorsa onu okuyorum. Radyo bozuk. Yaptıramadım. Televizyonu da kapıcıya sattığımı biliyorsun. "Bunları hırsından yazıyorsun" dersen bak bunda haklısın. Yalnız, haklı oluş, bunların gerçek oluşunu değiştirmiyor.

Neredeydik? Ha, kız, Ali Ustanın boynuna "Dedecim!" diye sarılmıyor mu, o iri adam, sevinmekle yerinmek arasında, anlatılmaz bir duyguya düşüyor. Bir hoplatıyor kızı, bir hoplatıyor, anasına avradına küfrediyor bu feleğin sanırsın. "Mektubunda selamımı yaz" dedi. "Dayansın!" Dayan bakalım. Başka bir şey var: Burası güzel bir tatil köyü. Burada yaşayanlar varlıklı insanlar. Kadınlar, kızlar bakımlı. İyi güneş yağlarıyla ovdukları esmer derileri ipek gibi parlıyor. Erkekler de rahat, gevşek. Çoğu pipo içiyor nedense. Yaşlıları bile çapkın çapkın bakıyor. Dört kat olup selamlıyorlar genç hanımları, cici kızları. Islık çalıyormuş gibi, kostak bir yürüyüşleri var. –Canım darda. Gülecek halim yok.– Mayolar, giysiler, deniz topları, özel arabalar, kasalarla biralar, meyve suları, ızgara etler, ojeler, sandaletler, deniz elbiseleri, balık kokuları arasında, "Kırmızı çatılı, beyaz badanalı küçük evimiz, yavrularımız" masalından etkilenmiş, senaryosu berbat, kötü çevrilmiş bir film seyreder gibi oluyor insan. Kimseyle şöyle içe sinen bir merhaba tutturamadığım bir yana –Ali Ustayla adamlarını saymazsak– birden, yanımdan, göz ucuyla bakarak geçenlerin, zaten, sıradan bir merhabayı bile benden sakındıklarını ayırt ettim. Bozum olmadım desem yalan olur. Ahmet'in arkadaşıyız ya. Bunu önceden düşünmeliydim. Akşamüstü Ali Ustaya dert yandım. "Bırak bokları" dedi. Ferahladım. İnsan insanın zehrini alıyor. Ama bir süre sonra ekledi: "Bakma sen" dedi. "Temiz efendi adamlar da vardır içlerinde. Düzgün aileler de vardır. Allahtan iyilerin kökü kurumadı daha." Al işte, uykusuz gecelerde, başla elifin ebesini aramaya: Temiz adam ne demek? Nasıl bir şeydir efendi adam olmak? Ya düzgün aileler? İyiler kimler peki? Ya kötüler?

Şimdi iyi dinle. Senin yazdığın oradaki sabaha karşılık – çoğu geceler karabasanla karışık, kara düş olarak yaşıyorum o sabahları– ben de, buradaki bir sabahı yazmak istiyorum sana. O sabahı yaşadığımda, –bak açıkça söylüyorum– içim

sevinçle doluydu her şeye karşın. Çünkü o sabahı yazmak, yazıya dökmek istedim ilk kez. Bunu yapabileceğimi sezdim. O zaman alnıma gün doğdu sandım. Bunu sana anlatamam, ama artık yazarak yaşamak istiyorum kendimi, gibi bir şey söyleyebilirim. Bizim oralarda dendiği gibi, ancak o zaman kara günümü tarayabileceğim. Ağrılarım bile geçebilir. İşte ilk denemem. Seni, arkadaşları öperim.

Sabah

Balkona çıktım. Sabah olmuştur, diye düşünüyordum. Daha olmamış. Gecenin karanlığı olduğu gibi duruyor. Az sonra, o yoğun karanlık, görünmeyen, ancak sezilebilen bir ışık aldı, karanlığın tonları çeşitlendi. Gökyüzü, denizin üstü, karşı yamaç belirsizce belli oldu. Çok az sonra da deniz, renksiz bir gümüş renginde açıkça seçildi. Yamaç, daha koyu göründü o zaman. Gökyüzü açıldı. Nasıl oldu bu iş, diye boydan boya baktım, anlayamadım. Yamacın üst yanında, tanımlaması zor, dumanlı koyu pembeler belirdi. Biraz sonra, ışık, belli bir düzende, çabuk çabuk çoğalacaktı. Bunu sezdim. Gözümün önünde, gün, yavaş yavaş aydınlanıyordu.

Bakınıp dururken, ışık iki üç perde birden mi çoğaldı ne, kıyıların tüm girdisi çıktısı belli oldu. Yamaç hep kara. Deniz bu kez, karanlık bir odada parlayan aynaya benzedi. Pembelik biraz dumanından sıyrıldı, diye düşünüyordum, neye uğradığımı anlayamadım, ışık, izleyemediğim bir hızla çoğalmış olacak, sabah oluverdi. Deniz, bildiğimiz sabah denizi, karşıda ağaçlıklı bir yamaç, keçiyolları, gökyüzünün pembeliği, mavili sarılı ebemkuşağı renkleri içinde. Sokak lambaları soldu. Zaten, bekçi, az sonra söndürdü onları. Artık gizemli hiçbir şey yoktu. Her şey açık seçik ortadaydı. Çatıların kiremitleri, araba parkı, kıyıda beyaza boyanan demir parmaklıklar, yandaki kekiklerle kaplı, toprağı beyaza çalan

dağ parçası, kepenkler, iskelenin, dubanın pas rengi kırmızısı. Güneş ortaya çıkıp üzerlerine doğduğu zaman, tüm renkler, cilalanmış gibi parlayacak. Hiçbir yerde horoz ötmedi, diye düşünürken bir eşek anırdı. Karşı köyden gelip bu yakadaki tarlalarına tütüne gidenler, gelmiş geçiyorlardı, eşekleri önlerinde.

Az sonra renkler hepten yok oldu. Her şey Ege yazlarının gündüz renklerini aldı. Gecenin gizi tümden kayboldu.

Yürüyorum. Güneş doğmadı, ama gündüz oldu. Baktım, sabahın dumanlı koyu pembesi dumanını dağıtıyor. İçine eflatunumsu pembeler de katarak. Hani o benim sevmediğim, galibarda denen gaz boyaması rengini almış. Kıyı kıyı, bayır yukarı çıkıyorum. Yukarıda tepede, bu rengin önünde kapkara görünen, bir zeytin ağacı, bir elektrik direği. "Ne güzel bunlar böyle tepede. Ne güzel. Sanki resim!" diyorum. Tepede, koyu pembe ışığın önünde, bir ağaç, bir direk. Kara. Ben böyle yürürken, zaman geçti geçmedi, o sevmediğim renk, – ne garip– değişmeye, en sevdiğim renge dönüşmeye başladı. Işıklı bir kavuniçi. Çabuk çabuk renk atarak, koyudan açığa geçiyordu, falandı derken, ışıktan bir top gibi çıkıverdi güneş tepenin ardından. Hızla yükseliyordu, ama rahatça bakabiliyordum. Hem yürüyor, hem gözümü ayırmadan ona bakıyordum. O da bir yandan yükselmeye, bir yandan denizin üstüne doğru kaymaya başladı. O sırada, yandaki köyden gelen küçük sütçü kız beni lafa tuttu. Ege'de sıcak, Ege'de güneş öylesine insanı kendine karıştırarak güzelleştiren bir şey ki, hiç yoksulluk duygusu almıyor insan. Deniz, her şeyi yıkayıp değiştiriyor. Doğru, yoksulluğu bile. Yeniden yürümeye başladığımda, gökyüzü, renklerini soldurarak beyazlaşmış, göz kamaştıran ışığı vurmuştu denize. Artık, rahatça bakılamıyordu. Ege'de sıcak bir gün başlıyordu.

Çeşme, 1979

Deli Deli Deli

Amasya elması gelmiş manava. Küçük, yuvarlak, kıpkırmızı. Pahalı. Ama ben, et falan yemiyorum ki yalnızken. (Çoluk boncuk kente döndüler. Ben tek başımayım. Bodrumla ikimiz, baş başa.) Yediğim kızarmış ekmek, beyazpeynir, domates, ince acıbiber. Rakı içiyorum, ama bir şişe, bin gece. Çünkü babam, ben taa küçücükken, sofrada bana rakı verirdi. Küçük bir kadehle. Suya damlatırdı rakımı. Sonra, annem, babam, kadehlerimizi birbirine dokundurur, içerdik. Belki bu yüzden, belki de akşam menekşelenirken, renklerle gelen o hüzün var ya. Neyse! Onun için kendime iki kilo elma aldım. Pazar çantam yanımda olmadığına göre, yeter. Taşıyamıyorum çünkü. Ama yeşillik görünce dayanamıyorum ki. Roka da aldım. Maydanoz, dereotu, limon (on tane), domates, ince biber derken, elim kolum doldu. Akşam oldu olacak. Turistler gittiğinden, ortalık tenha. Ayak sesleri yankılanacak nerdeyse. Kapı önünde oturanlara, balık kızartanlara, denize inen dar sokaklarda, kendi başına öylece dikilip denize bakanlara karışıyorum yürürken. Sağ yanımda deniz (bir akşam oluşu var denizin kendi kendine, bir akşam oluşu var, ancak bir deniz öyle akşam olabilir), karşımda dağlar. Eve dönerken, dağlara bakarak yürümek, beni öyle heyecanlandırıyor ki,

Amasya elmalarının konduğu kesekâğıdının ucundan açıldığının ayırdına varamıyorum. Bomboş, daracık bir sokağa sapmışım. Bir su birikintisinden atlayayım derken, vücudumdan geçen titreşimle, torbalar sallanıyor, elma kâğıdı patlıyor, elmalar, bir, iki, üç, beş, altı pat pat hoplayarak sokağa yayılıyor, sağa sola kırmızısı biraz karanlığa karışarak yuvarlanmaya başlıyor. "A! A! A! Deli deli deli!" diyorum. Arkama dönüp yoldan aşağı doğru yuvarlanan elmalara bakacağım sırada bir ses, kalın, benimkine benzemeyen, başka bir ses geliyor: "Deli, deli, deli." Dönüyorum, alacakaranlığa karışmış bir delikanlı adam. Elmaları topluyor bir bir! Deli, deli, deli. Getirip açtığım öbür kesekâğıdına dolduruyor. Birbirimize bakıyoruz, ama onun beni gördüğünü sanmıyorum. Ben de onu pek görmedim. Sakallı, ince biri. O, yoluna yürüyor, ben yoluma. Ağız kenarında bir yarım kırışık, gülümseme yerine geçecek bir bakışma, bir (yok canım) teşekkür? Hayır. O yoluna, ben yoluma. Önüme bakarak yürüyorum. Durup dururken birisiyle, bir şeylerde buluşmak! Sevinç yüreğimde dört dönüyor. Deli, deli, deli!

Kesekâğıdından kendini yerlere atan elmalara başka ne denebilir!

Boğaziçi, 1984

Sepetli Kadın

Tek başımayım yalnızlığımda. Bunu aklımdan çıkarmamaya gayret ediyorum. Kuvvetim artıyor böyle yapınca. Bir sepetim var. Her işime yarıyor. Pazardan gelirken, domatesler kirletmişse onu, içine biraz toz sabun serpip köpürtüyorum. Sonra, hortumdan fışkırttığım suyla çalkalayıp, yan duvarın üzerine, güneşe karşı koyuyorum. Kururken çıkardığı, sazlık çiçeklerinin kokusu hoşuma gidiyor. Vefalı bir sepet bu. O sazlığı hiç unutmuyor, biliyorum. Sıla onu bitiriyor.

Kuruduktan sonra içine, koyu mavi bir deniz havlusu koyuyorum. Bu, o ıssız koydaki çakılların üzerine sermek için. Bir tane de açık mavi var. O da kurulanmak için. Tuzlu sudan kuruyup çatlayan derimi korusun diye, bebe yağı alıyorum. Gül kokuyor. Ben severim gül kokusunu. Aynamı, tarağımı, sonra, sigaramı, çakmağımı, içine, deniz kenarından topladığım akla hayale gelmez ıvır zıvırı dolduracağım küçük naylon torbayı yerleştiriyorum. Ne kaldı? Mayomla kitabım. Onları da koyunca, yola çıkmaya hazırlanmış oluyorum. Sepetim benim evim. Evimden uzak yaşayamadığım gibi, sepetim yanımda olmadan da hiçbir yere gidemem. Orada, burada falan denize giremem. Ben uzun uzun yüzerken kendi kendime, o, koyu mavi havlumun kenarında oturup beni bekliyor. Bu 'emektar' lacivert havluyu çok sevdiğini biliyorum.

"Sen bizlerden kaçıyorsun" diyorlar. "Hep kendi kendine yaşıyorsun. Oku oku..."

"Motorla çıkalım. Sekiz on kişi oluruz."

"Balık yemeğe gidelim. İçeriz hem. Bi içeriz şöyle."

"Tamam mı?"

"Yahu, hep beraber olursak eğleniriz. Biraz kalabalık olalım ki..."

"Bizimkiler bu akşam geliyorlar."

"Onlar gelince, zaten, festival."

"Akşam buluşuruz" deyip, yan sokaklardan birine sapıyorum. Yolun sonuna dek çıkıyorum. Yokuş beni yoruyor. Sapmadan önce, dönüp sokağın sonundaki denize bakıyorum. Bu, iki yanında da beyaz badanalı duvar olan daracık sokak mı, deniz mi, yan bahçelerin birinden gelen kadın sesi mi güzel, karar veremiyorum. Ses, sokakta çınlıyor: Yaveeeeeş! Yaveş dedim! Bir gülüş, bir kahkaha bekliyorum, yok. Ben içimden bir kahkaha uydurabilirim. Bu konuda yetenekliyimdir, ama her zaman başarılı olamıyorum.

Az önce de canım sıkılmadı mı!

Bu yılın mayoları konuşuldu. En güzel balığın, en lezzetli karidesin nerede yeneceği üzerinde bir anlaşmaya varılamadığı için, tartışma uzadı. Havalı giyinenler, bir bir seçildi. Yerli turistlerin dayanılmaz görgüsüzlükleri, Fransız mutfağının 'sos'ları, memleket meseleleri rastgele, birbirine karıştırılarak konuşuldu durdu.

Yeni açılan büyük yolu çabucak, oyalanmadan geçip (bu yolu hiç sevmiyorum) bizim dar, tozlu yola sapıveriyorum. Köy yolu. Olsun.

Eve gelince, sepetimi yerine koyuyorum. Havluları, mayoları sudan geçirip dama, güzel güneşin karşısına asıyorum. Sonra bahçemde oturup bir bir çiçeklerime bakıyorum. Bazan da dönüp sepetime!

Bir gün, arkadaşlarımı (sevgili arkadaşlarımı) yemeğe çağıracağım. Yeşilliği bol bir sofra kurmak istiyorum: bir de

tencere yemeği. Küçücükten bu yana bildiğimiz, sevdiğimiz, yıllardır ağzımızın tadı olmuş bir yemek. Kuzu etli güveç mi olur, acılı karnıyarık mı bilemem. Domatbastı da yaparım, zeytinyağlı. Bir de pilav dökerim tepsiye.

Ne oldu bize? Evlerimizin bereketi kalmadı. Hani kime söylenmiş o dua: Kapına buğday yağsın!

Boğaziçi, 1984

Ünlemleri Kökertmek

Unuttuğu okyanusa doğru
*kanatsız kapkara martı**

Bu öyküde, iki "ah", bir "eyvah" kullanmak istiyorum.

Bu iki ünlemi de, bu öykü içinde, derinlemesine, içiçe geçmiş, sonu olmayan mağaralar olarak duyumsuyorum. Öyle ki, herbiri, ayrı ayrı öykü demetleri olarak çoğalıyor, yoğunlaşıyor.

Yaşadığım zamanın acıyla dolu anıları, bellekte kalmış, anımsamak istemediğim zaman parçaları, yaşanırken kırmış geçirmiş, unutulmaz izler bırakmış anlar, giderek tek bir ünlem oluyor.

Hele aşklar! Aşk acıları, aşkın hüzünleri, kendiminkiler, benim de birlikte yaşadıklarım, sezdiklerim, bana anlatılmış olanlar.

Şimdi öykünün öyküsü:

Bir yokuş var.

Yokuş yukarı, genişçe bir yol. Asfaltlandı o güzelim eski zaman yokuşu. Taş döşeliydi bir zamanlar. Taşların arasında yemyeşil otlar biterdi. En güzeli de gene taşların arasından, bayır aşağı incecik suların akışıydı; belli belirsiz bir şırıltıyla.

Bir gün bu yokuşu bir ozan çıkıyordu. İçinden gelen bir ses,

* Nihat Ziyalan.

"Git halana" demişti. "Evin şenlikli kalabalık ailesi seni sevinçle karşılasın. Sarılıp sarılıp öpsünler seni. Yeşil gözlü kavruk halan, sana ıspanaklı börek yapsın. Sen de armağan olarak iskeledeki o şamatacı bağrış çığrış balıkçıların en şişkosundan balık al. Rokayla kırmızı turpu unutma, enişten emekli biliyorsun, bir şişe de rakı kat yanına. Sevindir onu. Beş parası olmasa bile, halanın dediği gibi, donunu satar rakısını alır gene. O torun cıvıltılarıyla dolu, balık kızartmalı patırtının içinden bir sına bakalım yalnızlığını. Görelim nasıl bir şey olacak. Belki iyi gelir sana."

Gene o yokuşun ortalarına doğru, küçük bir yufkacı dükkânı var. Hala telefonda:

"İki kilo yufka alıver. Yolunun üzeri. Ispanağım var." demişti.

Ozan yufkacıya girdi. Yufkacı,

"Beyefendi, bir iki dakika bekleteceğim sizi" dediği zaman, o kalın, o tok, tam bir İstanbul şivesiyle konuşan adama baktı ozan. "Bu da kim?" demek geldi içinden. Uzun boylu, kalın gözlüklü, ince ama yapılı bir beyefendiydi karşısındaki; semt kahvesine girdiği zaman, herkesin, "buyur Sabri ağabey" diye ayağa kalktığı.

Ozan akşam alacasında, yokuş yukarı çıkanlara bakarken, birden, dükkanın tam karşısındaki o evi gördü.

Set üstü bir ev. Çok eskiden kalma bir taş duvarın üzerinde. Taş duvar da kale duvarı sanki. Yanlarından, orasından burasından yıkılmış olsa da, taşlarının arasından otlar fışkırsa da, görkemi olduğu gibi duruyor.

Bir yanında kocamış bir çam, taptaze. Yeşilini hiç soldurmamış; ha desen çatıyı aşacak. Ona dolanmış bir hanımeli var. Hemen dibine dikilmiş vakti zamanında. Nazlı ince, ama coşkulu; her yanı sarmış, çiçeğini belli etmeden, bol çiçekli.

İki katlı bir ev. Bir de çekmece katı var.

Çamla hanımeli, aşağıda girişte, kapının yanında doğal bir çardak oluşturmuş.

Kuytu, sırdaş, koruyucu bir çardak bu.

Ozan oraya, hemen bir rakı sofrası kurdu. Kendi şarapçı olsa da, buraya yakışan rakı sofrasıdır diye düşündü. Yanı yöresi saksı çiçeğiyle donatılmıştı. Adını bilsin bilmesin, hep tanıdık aşina çiçekler. Halası, teyzesi, büyük yengesi, dayısının kızı, haminnesi... Bir de sözcük: Rayiha.–

Yokuşun başına ve sonuna yukardan bakan, yerine kurulup oturmuş bir evdi ev.

Kapısı ortadan. Eski bir kapı. İki kanatlı.

Kapıdan girince bir taşlık vardır. Ya da, küçük bir pabuçluktan, bir basamakla sofaya çıkılır. Bir yanda bir oda, öbür yanda bir oda. Arkada geniş bir mutfak, malta taşı döşeli. Gömme taş fırınlı. Giriş kapısının tam karşısında bir kapı daha vardır, bahçeye açılan. Bahçedeki kuyu, şeker şerbet suyuyla buz gibi durur. Ağaçlar, iki kayısı, bir karadut, bir malta eriği.

Soldan bir merdivenle yukarı çıkılır. Önde iki büyük oda, arkada, tahta balkona bitişik, bahçeye bakan, orta boy bir oda, ara yerde de bir sandık odası.

Evin içinde bir dolaşıverdi ozan.

Eşyaların tümüne aşinaydı ruhu.

İşlemeli beyaz perdeler olsun, sofaya boydan boya serilmiş yürüdümler olsun, havı iyice dökülmüş, solmuş İran halıları olsun, sofadaki sedir, öykülere, romanlara nostaljik renkler katarak giren aynalı konsol, kapakları bombeli, ceviz elbise dolabı...

Tüm bunların üzerinde, bin yıldır yaşanmışlıkların üstünü örtmüş olan o soluk almayan sessizlik.

Evin kızını tanımıyordu ozan. Tanısaydı, onun yüzünü solduran şeyin bu evin nesinden kaynaklandığını düşünürdü.

Dönüp yufkacıya baktı ozan. İçi yorulmuştu.

Dedi ki yufkacıya:

"Bu yolun yabancısı değilim. Arada bir de olsa geçerim buradan. Yukarda halam oturur. Ama, şaştığım şu ki, bu evi hiç farketmemişim. Ne güzel, ama ne güzel bir ev!"

Yufkacıyla gözgöze geldiler ilk kez. Ozan, yufkacının, insana çok güzel bakan, derin derin düşünüyormuş gibi bir duygu uyandıran, kahverengi de, içine ela ışıklar düşmüş gözlerini gördü.

Yufkacı,

"O ev" dedi, " bir zamanlar, Beylerbeyi'nin en güzel evlerinden biriydi. Çöktü. Bakımsız kaldı." Sustu, Sigarasını tablaya koyarak ekledi:

"Bu zamanda kolay değil tabii. Kaç yufka istemiştiniz?"

Ozan –bunu açıklamak kolay değil– aşk duygusunu, o zaman, yufkacı şöyle eve doğru baktığı zaman algıladı. Yüreğinden çok acı veren bir sızı, nedenini birden kavrayamadığı bir hüzün geçti. "Bu yufkacının adı, Sabri değil. Sadun bey olmalı" diye düşündü. Ya da...

Yokuş yukarı çıkarken hüzün, akşamın karanlığıyla birlikte, iyice çökmüştü üzerine. Sokak lambalarının yanıvermesi bile değiştirmedi bunu. Bir an ikircimlendi, dönüp gitmek istedi. Yapamadı.

"Boşver yahu" dedi içindeki ses, "Nasıl olsa kendi kendine içeceksin o kalabalığın arasında. Ne farkeder. Boşver."

Ozan yokuşu çıkmayı sürdürdü böylece.

Ozan yokuşu çıkadursun, onun geldiği vapurdan sonraki vapur da, Beylerbeyi'ne doğru yol alıyordu. Büyük bir yük gemisine yol vermek için duraksamıştı.

Kız, ozanın ilk kez gördüğünü söylediği, üzerine düşünceler üretip duygulandığı evin kızı da, bu akşam alacasının sureti gibi oturuyordu vapurda. Ortalıktaki konuşmalardan, gülüşmelerden oluşan, ışıklı, dumanlı uğultuda, içinin derin sessizliğine çekilmişti.

Saçlarını tarayıp, kulağının arkasına atıvermişti. Kumral, parlak gür saçlardı. Banyodan çıkınca, taranmış havluyla bastıra bastıra kurulanmış kabarmış, boyunda, kulak çevresinde, alında küçük bukleler yaparak çerçevelemişti yüzü.

O solgun yüzü.

Çok solgun bir kızdı. Yanaklarını, kaşlarını, gözlerini hiç ellememişti. Yanaklarını biraz renklendirebilirdi sözgelimi. Göz kenarlarına renkli kalem örneğin.

Hayır. Solgunluğunda, tırnaklarının dibinden kesilmişliğinde, basık ökçe ayakkabılarında, siyah kabanın üzerine, boynuna doladığı, mahzen kapağı rengindeki atkısında, evrak çantasına benzeyen kocaman çantasında, bir bakışta anlaşılamayan, ama baktıkça, insanın içine inceden inceye sızarak kendini algılatan bir şey vardı. Bir başkaldırı, bir karşı koyma...

Bir boşverme de olabilir.

Yüzünde donup kalmış, duygularından hiç açık vermeyen bir bakışla, yerinden kalktı, telaşsız, çok dikkat edilirse bıkkınlığa benzetilebilecek bir yürüyüşle dışarı çıktı.

Denizi yakından görme, vapurun hızından, suyun köpürüşünden, ayazdan gelen bir soluklanmayı yaşamak içinmiş gibi.

"Oh! Dışarısı bomboş! Bu akşam kalabalığına dayanamıyorum" diye düşündüğü sanılabilir. Küçük, belli belirsiz bir rahatlama kıpırtısı oldu çünkü kaşlarının arasında. Ama, hemen arkasından tiksinme, kızma, isteksizlik anlatan bir yüz buruşması geldi.

Vapurun simitçisi oradaydı. Mis gibi susam kokusuyla değil. Hayır. Buz gibi olmuştu simitler kuşkusuz, o belli de, asıl üzerine örtülen örtünün kirden, lekeden, beyazlığını kaybetmiş, paçavra rengi denebilecek bir renk almış olması, bu renkten gelen iğrenme duygusundan. Ondan.

Yüzünü rüzgâra vererek, arkasını dönüp suya bakmaya başladı.

Çok kısa bir süre geçti.

Çok kısa. Tanımlaması zor.

Bunca yıldır yaşadığı, yaşayıp biriktirdiği duygularının tüm ayırtıları, kendisi, vücudu, soluğu, saç dipleri titredi. Vapurun çılgın bir gümbürtüyle köpürttüğü deniz suyuna mı da-

lıp çıkıp soluksuz kaldı, bir güç, yeni yeni menekşelenen akşamın gizlediği aydınlığı mı ışıttı onu beklenmedik bir zamanda, ansızın, hiç umulmayan bir ışıkla, vazgeçilmiş bir şeyin yakan yıkan, ortalığı toz duman edip birden duruluveren...

Ne bu bu bu ne? Bu neydi?

Orada biri vardı.

Kapının orada, karanlık köşede.

Akşam gamlanırken, tam ona uygun bir gamlanmayla, kara kabanı, kara saçları, kara bıyıkları, kapkara gözleriyle.

Bir insan nasıl bu kadar gama batıp kararmış olabilir. Bu kararıp kalmışlık nasıl böyle ayan beyan dışarı vurabilir!

Hiçbir yere bakmıyordu. Dalmıştı. Belki çok içmişti, belki çok âşıktı, belki çok mutsuzdu, belki kaybetmişti, belki yaşamıyordu. O gün traş da olmamıştı. O yüzden daha da esmer görünüyordu.

Kara yergilere uğramıştı belki de.

Kız ürperen, tir tir titreyen "ben"i durulunca üç beş kez gözucuyla baktı ona.

"Ne güzel adam" diye düşündü.

Sonra hemen oracıkta ona âşık oldu. Bunu yüreğinin en çılgın titreşimleriyle algıladı.

"Ben âşık oldum" dedi.

"Bu 'O' " dedi.

Kim?

O!

Yıllardır bekleyip durduğu.

Yeniden baktı ona. Çenesini hafifçe yukarı doğru kaldırmış, kara gözlerinde nereye baktığı belli olmasa da, derin kederler içinde olduğu besbelli bir bakış, elleri pantolonunun cebinde, yerde ayaklarının arasında bir çanta, öylece, orada, akşamın içinde, uzaklara/mı bakarak, baktığı yer belli olmayarak...

Kız dedi ki içindeki o çekingen kıza,

"Sakın eve gitmesin bu. Kıyamam ben ona. Deniz kenarında bir yere gitsin. Pencere kenarına otursun. Orada kendi kendine içsin içsin içsin... Yensin içindeki acıyı. Benimle bile olmasın."

Birinci "ah" buraya mı konmalı?

Emin değilim.

Şu, "benimle bile" ilginç.

Çünkü kız, artık onun kendisinin olduğunu biliyordu. Daha onun tarafından onaylanmamıştı ama, kız âşıktı. Onu kendinden sayıyordu. Bu kesindi.

O sırada bir şey oldu.

O genç adam, bir an kıza baktı. Kız hızla, başını ters yöne çevirdi.

Görmüş müydü onu?

Anlamış mıydı kızın kendisine âşık olduğunu.

Hiç bakmamıştı ki nasıl olur?

Hemen başka bir şey oldu.

Gene o genç adam, döndü simitçiye baktı, sonra ona doğru yürümeye başladı. Kız dümdüz karşıya bakıyordu ama, tüm benliğiyle görüyordu onu. O yürümesini sürdürürken, kız, denize, karanlığa karışan bir titreme geçirdi.

"Sakın" dedi içinden, "sakın simit almasın. Dayanamam buna. O buz kesilmiş, kayış gibi olmuş, o kirli örtünün altındaki simiti yiyemez o. Tanrım ben ona âşık oldum, ama o, sıcak gevrek simitin, demli çayın ne demek olduğunu bilen olmalı benim için."

İkinci "ah" buraya mı? Hadi koyalım buraya.

Çanta cepten çıktı, para verilip simit alındı. Kız, onun simit yiyişini görmemek için başını çevirdi. Iğın ığın ağlamaya başladı içindeki çekingen kız. Dış yüzü taş gibi. Denize bakarak. Titreyerek. Dişlerini sıkıp, gözyaşını, göz pınarından akıtmamaya gayret ederek.

Hayır eve gitmek istemiyor. Annesiyle babasıyla sulu köfte ve zeytinyağlı kereviz yemek istemiyor. Hayır, onlarla

oturup televizyon seyretmek de istemiyor. Çoraplarını sabunlayıp balkona asarak, erkenden yatarak...

Çok yinelendi bu. Uzun yıllar oldu.

Bu yazgıyı değiştirmek gerek. Nasıl?

Babanın emekli maaşı, ananın yıpranıp irileşmiş elleri.

Çalışıp para kazanmak gerek.

Bu bir kara yazgı mı?

Kim anlar bunu?

Kime anlatılabilir.

Bir ev istiyor. Kendi evini istiyor. Kapısını kendi anahtarıyla açıp gireceği, istemediği, usandığı, ona tekdüzeliğin boğuntularını getiren her şeyi dışarda bırakarak, kapısını örteceği bir ev.

Kendi seçtiği evinin ışıklarını yakarak, girdisini, çıktısını sevdiği, "oh evim, güzel evim" dediği evinin sofrasını kurarak, kendinin olan zamanı, istediği gibi kullanarak, dingin bir yaşam.

Bir erkek?

Hayır!

Eskidendi o.

O deli istek, o bekleyiş, o heveslenmeler, o düşle karışık hayaller...

Eskidendi. Çok zaman önce. Yirmili yaşların başında.

Şimdi sonuna yaklaşılınca...

Bir aşk?

"Ah" buraya mı? İkincisi olacak bu. Dur bakalım. Şimdilik olabilir.

O da ne?

Tanrım!

Bu bir tansık!

Hızla inen bir kanat sesi, bir çırpınış.

"Aa! Martı nasıl da burnumun ucundan geçti!" demeye kalmadan bir kanat daha, bir martı, üç martı, üstüste martılar, kanatlar, gagalar çarpışarak, kanat sesleri ve çığlıkımsı takırtılar içinde martılar, koparılıp koparılıp atılan simit parçaları...

Bunların arasından bir bakış kıza doğru, kısa, biçip geçen, el ayak çözen. Anlaması, anlatması çok zor. Çünkü, dünyanın kuruluşundan bu yana, tüm âşıkların bakışını toplamış bir bakış sanki. Yakıcı, parlayıcı, sonra toplayıcı... –Yoksa buraya mı ikinci ah?–

Birden bir şenlik. Gülüşmeler, birer ikişer dışarı çıkanlar, vapur suları yara yara iskeleye dümen kırmışken, martılar koparılıp koparılıp atılan simit parçalarının üzerine üzerine...

Yoksa, tanrım yoksa, bu bir,

seni gördüm, seni bildim demek mi?

"Bu şenlik" –diye titriyor yüreği kızın–

"Bu şenlik benim için mi?"

Tutulmuş küçük kahkahalar, tutulmuş bağırışlar, şenlik şenlik, birden akşamın karanlığında, iskelenin ışıklarına doğru vapurun ışıkları, yolcular, ünlemler, çocuksu, sevinçli gülüşmeler, küçük bağırışmalar, martılar...

Yolcular birer ikişer atlamaya başladığında, iskele atılsın diye bekleyenler üstüste, omuz omuza birikirken, o kara gözlerden kıza gelen bir bakış daha. –Yinelemek gerek, çok uzaklardan, çok derinlerden, yaşanıp geçmiş binlerce yıl öteden, susup kalmışlıklardan, çaresiz, yangın, "seni gördüm"ü yineleyen.–

İkinci "ah" tutuşmak üzere olan bir yangınla birlikte buraya daha mı uygun ne!

Yolcular çıkıyorlar.

O her akşam yinelenen koşturmaca. Herkes birbirine ne diyor:

"Koşturup duruyoruz..."

Evet. Akşamın gamlandığı bu vakitlerde, kent ışıkları, trafik karmaşası içinde bir koşuşturma.

Vaktin birinde anne ne demişti yufkacıya:

"Ah Halit bey bilirsiniz pırlanta gibidir yavrum. Evladım diye söylemiyorum. Ama nesi var bilmiyorum. Konuşmaz bilirsiniz. İçine kapanık. İsteyenlerin sözünü bile ettirmiyor.

Ama zamanı da geldi geçiyor. Benimki de ana yüreği. Ben de vaktiyle..."

Yufkacı geçiştirmiştir konuşmayı. "İsteyenler"e takılmış, geri yanını duymamıştır bile. Evli barklı, çoluklu çocuklu, bunca yılın komşusudur ama, yüreğindeki delikanlı, Beylerbeyi'nin yakışıklı bıçkın delikanlısı...

Sigaranın birini söndürmeden öbürünü yakarak sormuştur:

"Kaç yufka Nadide hanım?"

Vapur yanaştı.

İşte eğiliyor genç adam, çantasını alıyor, kız adımını iskeleye attığı sırada, onun tam arkasında olduğunu biliyor.

Peki o ne o?

Gidiyor.

Dönüp bakmıyor.

Kızın ne yana gittiğine baksa ya!

Kim bu acaba?

Oysa o bakışları onaylamamış mıydı aşkı!

O da hemen orada, kıza yandığını, yangın bir aşkla, anlatılamaz bir tutkuyla, ona bağlandığını anlatmamış mıydı?

Kızın gideceği yolun tam ters yönüne doğru yürüyor. Dolmuşların kalktığı yana. –Hayır hayır hayır, dönüp bakmıyor.– Hayır, dolmuşa binmiyor, yürüyüp gidiyor.

Kızın, dikilip kalmış olarak arkasından baktığını bilmiyor/mu?

Kalabalığa karışıyor, gidiyor, hâlâ gidiyor.

İşte gözden kayboldu artık.

"Eyvah" buraya konur ve öykü biter.

Değil.

Bir kızın, âşık bir kızın öyküsü burada başlıyor.

O da yürümeye başlıyor eve doğru. Yokuş yukarı.

Yüzünde hiçbir değişiklik olmasa da, içindeki tenhalık şimdi yaşamın tüm renkleriyle, kokularıyla, güzel olan herbir şeyiyle doluyor.

Onu güldürüyor gizlice.

İçi şarkılarla, kentin ışıklarıyla, kalabalıkların telaşına katılma isteğiyle doluyor. Köşedeki tatlıcıdan babasına tahin helvası alsın, sade. Pilava katıp yer. Çok sever. Annesine de nohut leblebisi; Yeni kavrulmuş, sıcak sıcak. Nasıl da sevinirler.

Çoraplarını yıkayıp astıktan sonra, aşağı iner, oturur onlarla.

İçinde ta derinlere gömüp herkesten gizlediği, artık hep gizleyeceği, bir şey, o şey, o çolpan, onlarla, o sessiz, çaresizlikleri bakışlarına, üstlerine, başlarına, duruşlarına, konuşmalarına sinmiş o tatlı anneyle, babayla televizyon seyreder. O gün işyerinde olanları anlatır. Annesinin komşular hakkında verdiği bilgileri alır, annesinin yorumlarına katılır. Onlarla birlikde güler; seyrettikleri filme, annesinin anlattıklarına.

Babasına da askerlik anılarından birini anlattırır. Yüzü aydınlık, gözleri pırıl pırıldır. İçinden dışarıya doğru yayılan, tüm vücudunu aydınlatan ışık, anneyle babayı da sarar. Anneyle baba bakışırlar. Anne, kız görmeden, kaşlarını ve sağ omzunu hafifçe kaldırarak bakar babaya.

Kız bir gülümseyiş olarak,
yanakları pembeleşmiş
elleri kucağında öylece
Bu öyküde "eyvah"ın yeri yok galiba.

Çisenti
6

Nezihe Meriç'e
-1940'lardan esinti-

Büyük kent sözcüğü, acı sözcüğüyle beraber geliyor bana; her laf açılışında. Uzak, üstü küllü, karıştırıldığında bile, birden kendini vermeyen, ince ince sızlar gibi olup kaybolan bir acı. Anımsayışlar, akla gelmesiyle kaybolması bir olan, unutulmaya bırakılmış özlemler, onları yeniden yaşamanın olanaksız olduğunu bilmenin getirdiği üzünç gibi bir şey. Sanki rüya görmüşüm; tümünü anımsayamadığım, bazı yerleri çok belirgin.

"Yaşanılıp geçilmiş olan o, bitmiştir"e gelindiğinde, acı biçim değiştirmiş oluyor zaten; umutsuzlukla karışmış olarak.

Düşünüyorum da, masal gibiydi benim çocukluğum. Önce büyük bir gökyüzü vardı. Bulutları ve yıldızlarıyla, derin, göz alan bir gökyüzü. O benim kabuğumdu sanki. Hep vardı. Ben onun içinde yaşıyordum. Kırlık yerlerde, dağlara doğru koşarken, ağaçların altında sırtüstü yatarken bakarsan ona, gözünün kamaşmadığını, rahatça bakabildiğini sanırsın. Başını nasıl döndürdüğünün, ne düşler kurdurduğunun ayırdına varmadan.

Ben geçip gitmiş olan o zamanlarda, yollarda yürüyüp giderken, hep dağları görürdüm diyorum kendi kendimle konuşup dertleşirken.

Hangi aralığa sapsan, hangi çayırlığı geçsen boydan boya, hangi yokuşu çıksan hep dağları görürsün çünkü.

Küçük bir kızsındır. Yürürken bağıra bağıra bir okul şarkısı söylersin. Kimseler duymaz.

Esinti, alır sesini, gökyüzünde daireler çizen kuşların sesine katar.

Ya da, hiçbir nedeni olmayan bir koşu tutturursun ki, soluğun kesilir, göğüs kafesine sancılar girer. İki üç kez düşersin. Dizkapaklarından ince kanlar sızar; uğunursun ama, gıkın çıkmaz.

Güzel toprak, dağlara doğru öyle bir yayılır gider, dağlar ta karşıda bulutlara öyle bir karışır ki, yüreğin şişer güzelliğinden. "Heeeeeey!" diye bağırırsın olanca çocukluğunla.

Ama o dağlar, oralıların dağlarıdır. Bir zaman gelir, seni tüm bunlardan ayırır, yollara vururlar yeniden. Baban 'tayin' olmuştur. Bu sözcük senin için korkuyu koyulaştıran bir karabasandır. (Bir anda ev altüst olur. Eşyalar, sandıklar, denkler, odacılar, kamyonlar, şoförler, annenin telaşlı yorgun, oradan oraya koşuşması, babanın, elinde Bafra sigarası ortalarda dolaşması.)

Çeşmeler, bakır maşrapalar, avlular, gökyüzünün, güneşin altında bağrışarak koşan, çakır gözlü, kara gözlü çocuklar, saçın üzerinde sana akıtma döküveren seni (çok) seven kadınlar (parlak kara gözlü, dişleri bembeyaz, yemenileri hem renkli, hem boncuk oyalı; güneşte yanıp sönen) arkanda kalır. Ağlarsın. Özlem, acı, daha o zaman başlamıştır da, çocuksundur, pek anlamazsın. (Annen seni öper. Eline kocaman bir cevizli sucuk tutuşturur. "Ağlama canım. Bak orası çok güzelmiş. Bağlık bahçelikmiş. Alışırız oraya da" der.)

Yollar dağlara tırmanır çoğu zaman. Eşyalarınızla yüklü kamyon/lar vınlaya vınlaya, ağır ağır çıkar dönemeçleri. Dur-

madan çıkılır, yükseldikçe yükselir yollar. Dudak uçuklatan uçurumlara, (annenin dudakları kıpır kıpır oynar hafiften. Tanrısına korkusunu iletir durmadan, yardımcı olmasını diler içinden) göz ucuyla, ürpererek bakarken (Tanrının oralarda olduğunu düşünürsün gizlice) tam da gökyüzüne ulaştık sanıldığında, iniş başlar. Baş döndürücü yükseklerden, döne döne inen yol, dağın tepesinden fışkıran, taşlara, kayalara çarpıp köpürerek dökülen, selli akışı, uğultulu kükreyişi insanı ürperten nehrin kıyısına varacaktır sonunda.

Böylece, ovalara, vadilere, geçit vermez sıradağlara, dağların arasında dumanı tüten dağ köylerine, nehirlere, derelere, çaylara, göllere, mağaralara, ceylanlara, dağ keçilerine, mor dağları görülmemiş, duyulmamış renkleriyle renklendiren çiçeklere bulanmış olan seni, getirir, İstanbul kentinin orta yerine bırakırlar

Arkanda bıraktığın kentlerin hiçbiri senin değildir. Onları bir daha göremeyeceğini bilirsin.

Acı buradadır işte: Sevmek, ayrılmak, özlem. İşin kaynağında bir yerli olamamak vardır. Bir köyün, bir kentin yoktur senin. Orada doğup, yaşamayı sindire sindire orada büyüdüğün; mahalle, komşular, akrabalar, arkadaşlar, anılar, ölülerin...

Burası Karaköy derler. Senin aklın karışır. Kalabalığın içinde şaşırır kalırsın. O zamanlar, ozanın "Benim yarim gurbet elde küçüldü" dediğini bilmesen de, ta yüreğinin başında duyarsın sinip kalmayı. Kaynaşan, giden gelen insan kalabalığı, ilk kez gördüğün tramvaylar, tepesine dek insanlarla dolu otobüsler, konuşmalar, gülüşmeler, alışık olmadığın bir uğultu; kentin uğuldayışı seni sersemletir. Başın ağrır. Tramvaya binmekten korkuşun, anneni güldürür. Kızar, suratını asarsın.

İlk zamanlar, hoşuna giden şeylerden biri, köprü üstünde balık tutan avaralardır. Mısır Çarşısı bir de. Ama şu otomobiller, şu acele acele giden gelen, bir yerlerde toplanıp, bekleşen, gürültücü insanlar olmasa. Kent, bağıran satıcılarla, irkiltici,

kızdırıcı korna sesleriyle, vapur düdükleriyle yüklü olarak, ara vermeden uğuldamasa... Uğuldamasa, çünkü sen, kentin, gürültünün dışındaki kendi sesini, sessizliğin çınlayışını duyamayınca, şaşırıyorsun. Elen belen oluyorsun

Mısır Çarşısı'nı bu yüzden tam anlayamıyorsun.

Gökyüzü de senin bildiğin gökyüzü değildir. Çatılar, bacalar, teller; teller arasında, bölük pörçük, tuhaf maviliklerdir.

Önce gökyüzünü, arkadan dağları kaybetmenin, acısı katılır acına.

Ne aradığını, aradığının ne olduğunu tam anlayamadığın bir aranışın sıkıntısı içinde küsersin. İlk günlerde başlayan bu küskünlük, hep sürüp gidecektir.

İstanbul (da) hiçbir zaman senin kentin olamayacak. Şu, özellikle, gurbet ellerde sorulan sıradan soru, "Aslen nerelisiniz?" ya da " Kız sen İstanbul'un neresindensin?" bile içini (aldırmıyorum sansan da) bir hoş edecektir.

Denizi bir türlü sevemeyeceksin önceleri. Hep Moda Burnu'na gidip, yukardan, suyun, kıyıdaki kayalara, çakıllara vurup vurup çekilişini seyredeceksin. Tut ki nehir kıyısındasın. Ya da, çakılları sürükleyip götüren bir deli çay! Güneş suyun içinde, su güneşi çalkalar durur. Vapurda, hep güverteye çıkmak, buruna gidip suların köpürüşünde, çavlanlı nehirler görmek de var hesapta.

Kadıköylü bir kız olduğunda (yıllar sonra) bir gün birden, büyülenmiş olduğunu anlayıvereceksin. İstanbul seni büyülemiştir. Sen kırları bulmak, denizde nehirler, dereler görmek için kendini deniz kenarlarına, yollara, yokuşlara vurduğunda, nereye çıktığını bilmediğin sokaklara girip çıktığında, İstanbul kenti sana sızmaya başlamıştır. Bunu anlatmak kolay değil.

Yüzlerce yıllık, ünü dünyayı tutmuş bir düş olan, böyle bir kentte yaşarken insan, o yüzlerce yılın yaşanmışlıklarını sezer. Hakkında çok şey yazılmıştır. İmgeleminde, gezginler, anılar, ozanlar, şiirler, romancılar, romanlar, resimler, fotoğ-

raflar vardır. Okuyup öğrendikçe, gezip, bakıp gördükçe, tam öğrendim, bildim bu kenti dediğinde, öyle sandığında, bilmediğin binbir sokakla, aklını durduran görüntülerle karşına, çıkıverince karşına, bir büyünün içinde yaşadığını iyice anlarsın.

İstanbul'un bozulduğu, çarpık kentleşmenin onu bitirdiği söylenir. Doğrudur.

Yalnız, şunu da eklemek gerek: Bu İstanbul, yedi tepe üzerine kurulmuştur ama, kaç yetmiş bin kez, sevmesini bilenlerce efsunlanmış bir kenttir. Ona bakmayı, onu görmeyi, onu yaşamayı bilmek başka bir şeydir. Her kulun harcı değildir.

Hele yazmak! İstanbul'u, yazmak istediklerinin tümünden sıyrılıp, onun delisi, onun divanesi olursan (belki) yazabilirsin.

Onu bilmeye, anlamaya kalkışınca, büyülenmeyi önceden hesaba katmak gerek. Ben bile (bir yabani olarak) bilmeden büyülenmemiş miydim? Büyülenmiştim ama, razıyım.

Ne yazık ki İstanbul da benim kentim değil. Yarım yüzyıllık beraberliğimize, annemin bir İstanbul kızı olmasına karşın, benim 'bizim orası' dediğim bir kent yok. Yok ki!

Ölümle tanıştık.

Geldi, aldı.

Uçtu gitti.

(Uzun bir zaman sonra, yeniden yazılır bu tanışıklık; şimdi yürek kaldıramaz fazlasını. Acı özümlenmeli, çökelip kalmasına izin verilmemeli diye düşünüyorum, yapamıyorum.)

Acı duymanın çeşitli yollarından geçtikten sonra...

Şimdi kederliyim.

Sadece kederliyim.

Kederli bir kadın. (Ben kederin böylesini bilmezdim. Zormuş. Çok zormuş.)

Keder.

'R', dilimle damağım arasında, çoğalıp yoğunlaşıp kalıyor.

Kimse anlayamıyor bu kalıntıyı.

"Kederliyim kederli" dediğim zaman da, kendime, usulca, 'i'nin uzayıp gidişini, değişip çığlık oluşunu da.

Çavlanın içinde, tek başıma, eli kolu bomboş kalmış, kendime yumulmuş oturuyorum.

Gece. Gece de kederli.

Karanlık.

Karanlık da kederli.

Işığı yanmayan lambalar da, ufaklı büyüklü lekeler halindeler; orada burada. Keder içindeler. Işıklarını kaybettiler. (Ben de. Ben de sevincimi, yürüyüşümün ahengini, sesimi, sonunda da gözyaşlarımı kaybettim.)

Sadece kederliyim artık.

Gecenin bu vaktinde, bu karanlıkta, kendi kendime, böylece, oturmuşum...

'O' harfi gibi bir şey /mi.

Hayır, yuvarlak değil.

Belki...

Ne?

Karanlığı tanımlayabilsem.

Zaten, buna karanlık denemez.

Renksiz bir koyuluk. (Evet evet, rengi yok, ama koyu. Koyu-luk duygusu. Renksiz bir koyuluk.)

Çukur olabilir mi?

Nasıl? Çukur? (Örneğin, baş döndüren, bakılamayan.)

Ya da, derin. Derin denebilir mi? (Derin, çok derin, dipsiz...)

O dipsiz, derin olanın (koyulmuş, çökelmiş, kaybolmuş) renksizliğe düşmüş çukur rengi.

Mi?

Renklendirmek niye?

Yok ki! (Rengi düşünmemek gerek. Titremenin rengi var mıdır? Ağıtın? Özlemin? Kaybetmenin? Kaybolmuş olanın getirdiği duygunun?)

Zamanı yaşayamıyorum. (mu? Böyle denebilir mi?)

Gece olmuş. (Kederin getirdiği ağır, geçmeyen, olduğu yerde koyularak çoğalan şey, zamanı, vakti, geçeni ve geleni nasıl da karıştırıyor. Buna, zamanın algılanmasının yok olması mı demeli?)

Donmak?

Hayır.

Donup kalmak örneğin?

Bunu herkes söyler. (Sıradan bu. Ne olduğunu, nasıl bir şey olduğunu açıklar mı?)

Işıksızlık? (Yok canım! Daha neler. Öyle bile olsa söylenişi böyle olmamalı.)

Gecenin gece karanlığında, yalnızlıkla bir arada sessizlik.

Soluk bile almayan bir sessizlik. (Var.)

Evet. (Evet, ses ve ışık yok.)

Ev?

Yerleşilmiş, uzun zaman oturulmuş, yaşanmış bir evde bomboşluğu yaşamak! (Bunu...)

Zaten...

Evet?

Ev çok büyüdü. Kocaman bir boşluk oldu.

Küçücük bir yere sığınmak istiyorum. Duvarlara yakın olmak.

Ana rahmi gibi mi?

Denebilir.

Musluk damlıyor karanlığın içine.

Düzgün, kendinde, kendinin bilincinde yani.

Bilincinde, ama sakatlanmış.

Çünkü musluklar damlamamalı.

Pencere? (Pencereler belirgin.)

Dışarıya açılan.

Dışarıda gece denen şey.

Olabilir. Dışarıda gece var.

Algılanabilirse gece gecedir.

De

Ah!

Evet!

Dışarısı görünmüyor ki!

Işıklar var.

Işıklar var, ama şehir ışıkları mı, gökyüzündeki yıldızlar mı, karanlık yoğun, ayırt edilemiyor.

Of!

Fark etmez.

Böyle bir sözcük var. Gençlerin ağzında...

Napiym! (Aman n'apiym. Bir bu mu? Dil çok zedelendi, ama... Üf!)

Musluk damlıyor. Tek. Tıp. Tek. Tıp. Tek ...

Üf!

'O', harf olarak değil, bir im, bir biçim...

Ya da şişen bir, 'Ş', 'şenlik'teki 'Ş' değil, 'yüreğim şişti'deki 'Ş' bu.

Eh! Olabilir.

Bilemem. Üf!

Ağlamak ağlamak getirirmiş. Öyle diyorlar. Herkes biliyor bunu. (Ağlama ağlama diyorlar. Hasta olacaksın, ağlama. Allah çoluğunu çocuğunu bağışlasın. Ağlama.)

Ağlanmamalı/ymış. Çoluk çocuk düşünülmeli/ymiş.

Ben 'G' yim. 'Ç' çoluğum çocuğum.

Çünkü...

Ne?

Çünkü 'g' ler sessiz, boğuntulu.

Nasıl yani?

İğde gibi.

'Ç'ler?

Ç'ler de çocukların tasasız, ne olursa olsun bir yerlerden bulup çıkardıkları sevinçleri, oyunları, gülmeleri.

Yaşama sevinci dedikleri bu olacak.

N'ebliym!

Bir de şu laf: "Hayat devam ediyor!"

İstanbul sakızı mübarek. Herkesin ağzında. Mis kokulu sanıyorlar. Değil.

"İllet bi bişey."

Anladık, devam ediyor, da, nasıl devam ediyor, soran, anlayan yok.

Uzaktan bir cankurtaran geçiyor.

Bir cankurtaran!

Ah! (!!!!!!!!!!!!!!!!!!)

Koca bir iğne gibi, sivri uçlu bir bıçak gibi saplanıyor bu ses kalbime. (Daha sıradan, daha kullanılmış bir şey bulunamazdı. Pes!)

Uzaklaştı.

Ne?

Cankurtaran.

(Sivri uçlu bıçak ne oldu?)

Dışarıda, kentte, yollar açık demek ki, sabaha yakın bu vakitte.

Balkona kedi geldi. Onun sevdiği kedi. Gümüş.

Burnunu cama dayadı, onun oturduğu koltuğa bakıyor. Karanlıkta seçemiyor.

Bu saatlere alışıktır. Geceleri gelir, balkondan içeriye bakar. Balkon kapısının önüne kıvrılıp yatar.

Yatmıyor. İçeri bakıyor. O'nun da burada, benim yanımda olduğunu seziyor. Ama göremeyince şaşırıyor. Anlayamıyor.

Beni aranıyor. Beni de tam seçemiyor.

Hafifçe mav dedi.

Beni göremeyişine şaştı.

Burada olduğumu biliyor.

Gene mav dedi.

Neden buradayız?

Neden arka odada, yatakta uyumuyoruz?

Neden birimiz somut birimiz soyut?

Kedi ne bilsin soyutu somutu!

Her tarafı sarmış, her şeye sızmış kederi algılıyor ama.

Kedi de kederli artık.

O da benim gibi, gideni özlüyor şimdi. O coşkulu bas sesini duymak istiyor. Bakışını, kokusunu, öksürmesini, gülüşünü, sevgisini, gazetesini okurken sinirlenip, "Vay ulan be! Bu yobaz herifler iyice azdı. Gel bak, neler oluyor!" demesini.

Kedi burnunu cama dayadı.

Beni göremiyor, ama orada olduğumu biliyor.

Beni göremeyişine şaşıyor.

Tedirgin. Kıvrılıp gönül rahatlığıyla uykuya dalamıyor.

Beni göremiyor, çünkü ben yokum. Ben artık bittim. Yokum.

Bu ne demek şimdi?

Kendimi algılayamıyorum demek; galiba.

MERİÇ, NEZİHE *(Gemlik/Bursa, 28 Şubat 1924 - İstanbul, 18 Ağustos 2009)* Öykücü, romancı.

Tam adı Nezihe Şükran Meriç (ŞENGİL). Fatma Muattar Hanım ile mühendis Mehmet Halis Meriç'in kızı. Babası Karayolları mühendisi olduğundan çocukluğu Anadolu'nun çeşitli illerinde geçti. Eskişehir'de başladığı ilkokulu Karaköse'de (Ağrı) (1936), ortaokulu Kırşehir'de (1959) tamamladı. Eskişehir Lisesi'nden (1943) sonra İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı ile aynı üniversitenin felsefe bölümlerine devam ettiyse de öğrenimini tamamlamadan ayrıldı (1945). Bir süre Heybeliada İlkokulu'nda müzik öğretmenliği yaptı (1946-54). Eşi, öykücü ve yayımcı Salim Şengil ile Ankara'da Dost Yayınları ve *Dost* dergisini yönettikten (1957-73) sonra İstanbul'a yerleşti; bir çocuk annesiydi.

İlk yazısı ("Ümit", bir yanlışlık sonucu N. Ufuk imzasıyla) *İstanbul* dergisinde (15 Şubat 1945), ilk öyküsü ("Bir Şey") 1950'de *Seçilmiş Hikâyeler* dergisinde çıktı. Özellikle bu dergide yayımladığı öyküleri ve ilk kitabı *Bozbulanık* ile adını duyurdu. "İşlediği konulara bir iç zenginliği, dinlendirilmiş dikkatler, boyutlar ekleyen yazar değerini daha bu ilk kitabıyla kabul ettirdi" (B. Necatigil). İç yalnızlığından kurtulamayan kadınları anlatmadaki başarısı ve şiirli havasıyla 1950 kuşağının öykücüleri arasında belli bir çizgi oluşturdu. Öykülerinde iç ve dış gerçekler iç içe verilirken duygu ve düşünceler çağrışımlarla sürekli beslenerek gelişir; özellikle ilk yapıtlarında alttan alta sevgiye, iyimserliğe ve umuda yöneliş sezilir (son öykü kitaplarından biri olan *Bir Kara Derin Kuyu*'da ise olabildiğince karamsar bir tablo ortaya çıkar). Düşle gerçeği aynı anda kotarırken yer yer halk deyimlerine ve konuşma diline yaklaşan rahat, samimi ve incelikli bir dili vardır. Örneğin *Dumanaltı* adlı öykü kitabında yerel ve türetme sözcükler de göze çarpar. Meriç'in Türk öykücülüğünün geleneksel çizgisi ile yenilikçi yönelişleri arasında sağlam bir köprü kurduğu kabul edildi.

İlk kitabı *Bozbulanık*'ta bazıları yalnızlığın ve hayal kırıklıklarının bunalımını, bazıları yoksulluğun acılarını yaşayan, bazıları da düşler ardında koşan daha çok genç kız ve kadınların öykülerini anlattı. Ayrıntılarla beslenen iç gözlemlerini yalın, duru bir dille anlatırken "olayın geriye itilmesine, buna karşılık olaydan göveren duygulanımın öne geçmesine" dikkat ettiği görüldü (S. İleri). "Öz Suyu" öyküsündeki Hayriye'yi de sonradan *Sular Aydınlanıyordu* adlı oyununda yeniden canlandırdı. Daha sonraki yapıtlarında dilin olanaklarını zorlayan, soyut ve samimi bir anlatım biçimiyle kendine özgü bir öykü dünyası kurdu.

İkinci kitabı *Topal Koşma*'daki "Susuzluk" başlıklı on öykü simgesel olarak bir çeşit "yakınmalar demeti"dir. Bu kitabında çoğu kadın

ve öğretmen olan sıkıntılı kişilerin bir türlü uyum sağlayamadıkları toplumun eskimiş değer yargılarından kaynaklanan tedirginliklerini dile getirdi. V. Günyol'a göre, "sanatçının, insanların mutsuz ve yalnız göçüp gittiklerini görüp, eskimiş, anlamını yitirmiş törelere baş kaldırarak nasıl yürüyebileceğine güzel bir örnek vermiş"tir. Bu kitabındaki "Susuz VII" öyküsünden hareketle *Korsan Çıkmazı* adlı romanını yazdı. Anılara, çağrışımlara, duygulara ve iç konuşmalara dayanan ve adını Beyoğlu'ndaki bir sokaktan alan bu roman, anlatım ustalığı ve ifade yenilikleriyle, yayımlandığı yıl büyük bir ilgi gördü.

Dördüncü öykü kitabı *Dumanaltı* ile birlikte öykücülüğünün ikinci döneminin başladığını belirten N. Meriç, kadın duyarlılığına ve bakış açısına sahip bir yazar olarak, gerek öykülerinde, gerekse romanlarında değişik tipteki insanları ve konuları işledi; bu çabasında yapaylığa düşmemesi başarısını sağlayan özelliklerin başında geldi. Kadınların yaşamakta olduğu sorunlara karşı bazen öfkeli ve hatta hırçın ve başkaldırıcı bir tutum sergilerken de içtenliğiyle birlikte estetik kaygılarını da yitirmedi. Öyküyü "İnsanın bir ruh halinin, herhangi bir olay karşısındaki durumunun, kısmetine düşen zaman içinde, bir gülüşün, bir davranışın makaslanıverişidir"şeklinde tanımlayan N. Meriç inceliklerle dolu yeni anlatım biçimleri geliştirdiği *Yandırma* adlı öykü kitabıyla tekrar gündeme geldi. Bu arada çocuklar için yazdığı kitaplarla da "çocuk edebiyatı"nın önemli isimleri arasında yer aldı. Üç oyunu yurt içi ve dışında sahnelendi. A. Bezirci, yaşamı ve yazarlığı hakkında bir monografi kitabı hazırlamış, Melike Koçak "Nezim'in Kadınları" adlı bir inceleme yapmıştır.

Ödül: *Korsan Çıkmazı* ile 1962 TDK Roman Ödülü; *Bir Kara Derin Kuyu* 1990 Sait Faik Hikâye Armağanı; *Yandırma* ile 1998 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü; 2007 Mersin Kenti Edebiyat Ödülü.

Yapıtları: Öykü: *Bozbulanık*, Ank.: Dost, 1953; *Topal Koşma*, Ank.: Dost, 1956; *Menekşeli Bilinç*, Ank.: Dost, 1965; *Dumanaltı*, İst.: Cem, 1979; *Bir Kara Derin Kuyu*, İst.: Can, 1989; *Toplu Öyküleri I*, (*Bozbulanık*, *Topal Koşma*, *Menekşeli Bilinç*) İst.: YKY, 1998; *Toplu Öyküleri II*, (*Dumanaltı*, *Bir Kara Derin Kuyu*), İst.: YKY, 1998; *Yandırma*, İst.: YKY, 1998; *Çisenti*, İst.: YKY, 2005; *Gülün İçinde Bülbül Sesi Var*, İst.: YKY, 2008.

Roman: *Korsan Çıkmazı*, Ank.: Dost, 1961; *Boşlukta Mavi*, İst.: Gendaş, 1992; *Alacaeren*, İst.: YKY, 2002; *Oradan da Geçti Kara Leylekler*, İst.: İş Bankası, 2006.

Oyun: *Sular Aydınlanıyordu*, Ank.: Dost, 1970; *Sular Aydınlanıyordu-Sevdican*, İst.: Can, 1992; *Çın Sabahta*, İs.: MitosBoyut, 1995; *Toplu Oyunlar*, İst.: YKY, 2003.

Anı: *Çavlanın İçinde Sessizce*, İst.: YKY, 2004.

Çocuk Kitabı: *Alagün Çocukları*, İst.: Cem, 1976; *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, İst.: YKY, 1992; *Küçük Bir Kız Tanıyorum Yedi Yaşında*, İst.: YKY, 1992; *Küçük Bir Kız Tanıyorum Sekiz Yaşında*, İst.: YKY, 1993; *Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında*, İst.: YKY, 1994; *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Yaşında*, İst.: YKY, 1996; *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Bir Yaşında*, İst.: YKY, 1996; *Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında*, İst.: YKY, 1998; *Ahmet Adında Bir Çocuk*, İst.: YKY, 1998; *Dur Dünya, Çocukları Bekle*, İst.: YKY, 1999.

Kaynaklar: *BF* (Haziran 2000); Necatigil, *İsimler*, 251; Necatigil, *Eserler*, 79-80, 242, 368; V. Günyol, *Dile Gelseler*, İst., 1966, s. 204-212; S. İleri, "Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri", *Türk Dili*, (Türk Öykücülüğü Özel Sayısı) S. 286 (Temmuz 1975); Kurdakul, *Sözlük*, 417-418; Karaalioğlu, 360; A. Bezirci, *1950 Sonrasında Hikâyecilerimiz*, İst., 1980, s. 109-115; Özkırımlı, *TEA*, III, 844; M. Uyguner, "Meriç, Nezihe", *TDEA*, VI, 270; F. Akatlı, *Bir Pencereden*, İst., 1982, s. 381; "Korsan Çıkmazı", *TDEA*, V, 398; Önertoy, 181-182; F. Akatlı, *Edebiyat Defteri*, İst., 1987, s. 109-115; F. Naci, *Roman ve Yaşam*, İst., 1992, s. 24-29; F. Andaç, *Yazınsal Gerçekliğin Boyutları*, İst., 1995, s. 49-50; M. Aydın, *Ne Yazıyor Bu Kadınlar*, Ank., 1995, s. 92-97; F. Andaç, "Bir Yazar Zaten Çağının Tanığıdır" (söyleşi), *Adam Öykü*, S. 2 (Ocak-Şubat 1996); A. Bezirci, *Nezihe Meriç*, İst., 1999; *Kim Kimdir*, 500.

Öykülerin Yer Aldığı Kitaplar

Bozbulanık: (1. Basım: 1953, Seçilmiş Hikayeler)
Uzun Hava • 9 • Öğretmen • 14 • Madem Ki Hayal Kurmak Bedavadır • 19

Topal Koşma: (1. Basım: 1956, Dost)
Susuz I • 23

Menekşeli Bilinç: (1. Basım: 1965, Dost)
Varım Diyorum İnanmalısınız • 30 • Hışhışi Hancer • 43

Dumanaltı: (1.Basım: 1979, Cem)
Dedi 'Ölüm Aklımda' • 54 • Işın • 72

Bir Kara Derin Kuyu: (1.Basım: Can, 1989)
Zor Yokuşu • 85 • Deli Deli Deli • 91 • Sepetli Kadın • 93

Yandırma: (1.Basım: 1998, YKY)
Ünlemleri Kökertmek • 96

Çisenti: (1.Basım: 2005,YKY)
Çisenti 6 • 107

Gülün İçinde Bülbül Sesi Var: (1.Basım: 2008,YKY)
Yanmışım Dumanım Tüter • 112

Bir hikâyem vardı. Yazamıyordum. Kimse hikâyeyle aramda geçenleri anlamıyordu. Sinirlerim bozuldu bu yüzden. O, 1954'te kalmıştı; ben 1959'a değin yaşamıştım. Kurtulmak için türlü yollar denedim, olmadı. Sonunda bir sinir doktoruna gittim. Adamın kendisine hiç yakışmayan bir güzelliği vardı. Yemeklerden önce acıktırıcı bir şurup, yatmadan önce uyku hapı verdi. "Hapı yuttunuz mu tamamdır" dedi. Sonra gülerek: "Nasıl espri?" diye sordu. Dayanmak güçtü. Gene de dayandım. Dimdik suratına bakıyordum. Anlamadım sandı.

ISBN 978-975-08-1865-3
6 TL
9 789750 818653

THG
045337a
LAC